

הישיבה המאתיים-ושלושים-ושש של הכנסת השישית

יום שני, ל' כסלו תשכ"ח (1 ינואר 1968)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

יותיים וחובותיהם (תיקון מס' 1), תשכ"ח-1968 - הצעת חברי הכנסת א. אבנרי.
ג. מסקנות ועדת העבודה בעניין בתי אכסון לפועלים ערביים העובדים מחוץ למקום מגוריהם.
ד. 1. העתק מכתבו של יושב-ראש הוועדה לבחינת מבנה החינוך היסודי והעל-יסודי אל יושב-ראש הכנסת. 2. העתק מכתבו של יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט אל יושב-ראש הכנסת. 3. העתק מכתבו של יושב-ראש ועדת החוץ והבטחון אל יושב-ראש הכנסת.

היו"ר ק. לוז: הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הדעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
מ"מ מוכיח הכנסת ח. ליאור: ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת:
א. מטעם הממשלה, לקריאה ראשונה - 1. חוק שירותי הכבאות (תיקון), תשכ"ח-1968; 2. חוק מר"שם האוכלוסין (תיקון מס' 2), תשכ"ח-1968.
ב. לדיון מוקדם - חוק חסינות חברי הכנסת, זכו-

ב. שאלות ותשובות

ב. האם מוכן "קול ישראל" לתקן את הדבר ולהוסיף פיע בשידור מתאים נגד תופעות האפליה בהעסקת פועלים ערביים?

ג. נוכח ריבוי תופעות של פיטורי פועלים ערביים ממקומות עבודתם ללא התחשבות אפילו בנוהג המקובל של תור בזמנים של התפשטות האבטלה, האם מוכן כבוד השר לפעול נגד תופעות אפליה אלו ולהבטיח שוויון זכויות בעבודה לפועלים הערביים?

השר י. גלילי:

א. הערתו של השר היתה אמנם בנעימה אירונית ולא היתה עמו כל כוונה לחרחר ריב בין יהודים וערבים בישראל, ואף-על-פי-כן - יש להצטרף עליה. יש להניח כי אילו היתה זאת תכנית מוסדרת, היה העורך משמיט פסקה זו, אך ההשמטה היתה בלתי-אפשרית בשידור חי שהועבר במישורין ממקום האירוע.

ב-ג. מחובתו של "קול ישראל" לטפח אחווה בין אזרחי ישראל ולחנך את המאזינים נגד גילויים של אפליה. אני דוחה את ההאשמה המשתמעת מהשאלה. "קול ישראל" לא היה זקוק לשאלה זו כדי להאיר את בעיות התעסוקה לכלל גווניה, וכן ייעשה גם להבא. אין עתה צורך להקדיש לנושא תכנית מיוחדת נוספת.

2. תכנית טלוויזיה בריטית על מדינת ישראל

חברי הכנסת ש. כהן-יצידון שאל את השר י. גלילי ביום ה' באדר א' תשכ"ז (15 בפברואר 1967):

"מעריב" מיום ל' בשבט תשכ"ז (10 בפברואר 1967) מוסר על תכנית טלוויזיה בריטית, בה מוצגת ישראל על צדדיה השליליים בלבד. בתכנית זו, ששמה "התחיה לאחר הנס", מוצגת מדינת ישראל כנטע זר

היו"ר ק. לוז:

נשמע עכשיו שאלות ותשובות.

1. שידור ב"קול ישראל" על עבודת הקטיף

חברי הכנסת ת. טובי שאל את השר י. גלילי ביום ה' באדר א' תשכ"ז (15 בפברואר 1967):

ביום ג', 7 בפברואר 1967, שודר ב"קול ישראל" שידור חי בנושא "יום רחובות". במסגרת זו היה, סמוך לשעה 7.45 בבוקר, שידור מהפרדסים ומבתי-האריזה בסביבה, שבתוכו היה שיקוף פעולות הקטיף והאריזה. המראיין מטעם "קול ישראל" שאל בין היתר מנהל עבודה אחד על אודות פועלי הקטיף השנה והתעניין גם לדעת אם בין פועלי הקטיף יש פועלים ערביים. כאשר תשובת המנהל היתה, שפועלים ערביים רבים עובדים בקטיף, מאחר שפועלים יהודיים ממעיטים עתה לבוא לעבודה זו, אמר עובד "קול ישראל", מנחה השידור: "הגיע כנראה הזמן לשוב לכיבוש עבודה עברית מידי הפועלים הערביים - כמובן בתנאים אחרים". המוסיף מבין אזרחי המדינה המאזינים ל"קול ישראל" בשעות הבוקר, שמעו מפי עובד רשות השידור דברים אלה, שמשמעותם היא הטפה לגידוש פועלים ערביים מעבודתם וראיית העסקת פועלים ערביים כ"פשע לאומי".

קריאה ל"כיבוש עבודה" או לסילוק פועלים ערביים מעבודתם היא מקור לחרחור ריב ואיבה בין שני העמים; מסוכנת עוד יותר קריאה כזאת כשהיא נשמעת משופר רשמי של המדינה ומעובד המדינה.

הנני לשאול את כבוד השר:

א. האם מוכן כבודו לחקור את קריאתו של עובד "קול ישראל" בשידור הנ"ל לכיבוש עבודה עברית ולסיי-לוק פועלים ערביים ממקומות עבודתם?

חוברת י', ישיבה רל"ו
— שאלות ותשובות (כהן-צידון, גליל, מיקוניס, ארם, מועדי) —

החלטה זו מתחייבת מן התנאים החומריים שבהם פועלת רשות השידור.

4. הכחשת בדותות של ארגוני החבלנים הערביים

חברי הכנסת מ. ארם שאל את השר י. גליל ביום כ"ד באדר א' תשכ"ז (6 במארס 1967):

מזמן לזמן מוסדת העתונות על ההתפארות השחצ"ית של ארגוני הטידור "אל-פתח", "אל-עסיפה", "גיבורי השיבה" וארגוני של שוקירי, במעשי חבלה ורצח בגבולות המדינה, שלא היו ולא נבראו.

מן הראוי לדאוג לפרסום הכחשות במשרדים, מאחר שהאינפורמציה הקצרה בעתונות אינה מגיעה אל מעבר הגבול וגם לא בקרב הישוב הערבי בארץ.

כל הפרסומים במדינות ערב — השידור, העתונות, שליחי ההסחה של הליגה הערבית — מפצים את הש"קרים הללו בחוץ-לארץ, ובלי ספק רבים המתרשמים מ"גבורת" דמיונית אלן.

אבקש את השר להשיב לי:

א. האם השידור בכלל והשידור הערבי בפרט — מזימים בדותות אלו?

ב. האם מוכן השר לצייד את העתונות והשידור בדו"ח ובאינפורמציה של אמת על "ילקוט הכוזבים" המוגש להם על ידי המסיתים והגופים המעודדים את כנופיות הרצח ונותנים להן חיפוי?

השר י. גליל:

"קול ישראל" ו"בית השידור הישראלי" אינם נוהגים להכחיש כל בדותה שמפרסמים ארגונים שונים מעבר לגבול. לעומת זאת נוהג "קול ישראל" לשדר כל הידיעות על מעשי חבלה ורצח המבוצעים על אדמת ישראל. ידוע לנו כי מעבר לגבול מתאחסנים בדרך כלל באמון רב להודעות מוסמכות של ישראל ולשידורי "בית השידור הישראלי", ויש יסוד לגיטימי כי המאזין הממוצע מעבר לגבול לומד כי הימנעות מתגובה וויכוח עם דברי רהב של ארגוני הטרור היא ראייה לכך שלא היו דברים מעולם. בדברי הפרשנות ובתכניות בשפה הערבית ישנה מפעם לפעם התייחסות לנושא הכוזבים, ואז מצביעים על הגיון אשר בהתפארות-שוא של הארגונים הנ"ל.

5. שידורים בערבית על מעולות הכנסת וחברי הכנסת הערביים

חברי הכנסת ג'. מועדי שאל את השר י. גליל ביום כ"ז באדר א' תשכ"ז (9 במארס 1967):

בתקופתנו המודרנית נודעת חשיבות מרובה לשירות השידור, ובמיוחד: באזור המזרח-התיכון, בו אנו חיים. אודה לכבוד השר אם יואיל לענות לי:

מדוע אין "בית השידור הישראלי" ממנה כתב ערבי מיוחד בכנסת כדי לעקוב ולעמוד מקרוב על עבודת הכנסת בכלל, ופעילותם של חברי הכנסת הערביים בפרט, — דבר שיש לו חשיבות מרובה לא רק ביחס לאזרחים הערביים והדרוזיים בארץ, כי אם גם ביחס לתושבי המדינות השכנות?

במזרח התיכון, ופרט למשבר בקיבוצים, לפולמוס בין שוחרי הכפיה הדתית לבין מתנגדיה, לבעיית הפער בין העדות השונות, ולמתואר כ"סבלם" של ערביי ישראל, אין בתכנית זו הסברה אודות הצדדים החיוביים במדינת ישראל, כגון: הבטחת חיי שלום ויציבה ליהודים שנודפו באירופה ובגלות ערב, התקדמותם הכלכלית והאינטלקטואלית של ערביי ישראל, סיבות המאבקים בין זרמים שונים, רקעם ומתן האפשרות ונסיגות להידברות.

כבוד השר מתכבד להשיבני:

1. האם בבוא חברת טלוויזיה זרה בארץ להנציח דברים למען צופיה בחוץ-לארץ, אין משרד השר, שכבודו עומד בראשו, מתנה את ההיתר להביא דבר ותמונת הארץ לחוץ-לארץ בקבלת גירסאות מחוגים שונים?

2. האם נקט כבוד השר בצעדים כדי שהטלוויזיה הבריטית — למען האובייקטיביות — תקבל מפי דוברים רשמיים הסבר לשאלות המרובות שהתכנית הנ"ל עוררה, וזאת בהתחשב בעובדה שהתכנית יצרה את הרושם כאילו אין פתרון בישראל לבעיות אלה, שאיש אינו כופר בקיום רובן?

3. מה הם הצעדים שיינקטו על-ידי כבוד השר כדי להפריך שתי דעות מסולפות על מדינת ישראל והערות זרות לתעמולת יריביו מעבר לגבול, והן: (א) שכביכול הסבל הוא מנת חלקם של ערביי ישראל; (ב) שמדינת ישראל היא גטע זר במזרח התיכון?

השר י. גליל:

1. הטיפול בשידורי טלוויזיה בחוץ-לארץ הוא בגדר תפקידים שמשרד החוץ שוקד עליהם באורח שיטתי תמידי, ובמיוחד לאחר מלחמת ששת הימים. ישנה דאגה להפריך דעות מסולפות על מדינת ישראל, והדבר נעשה על הרוב בעתונות, ולעתים אף מצליחים להסתייע ברדיו ובטלוויזיה.

2. לשכת העתונות הממשלתית שוקדת על הדרכה ועזרה לצוותי טלוויזיה המבקרים בישראל.

3. דרישה להוספת שידורים בהונגרית

חברי הכנסת ש. מיקוניס שאל את השר י. גליל ביום כ"א באדר א' תשכ"ז (3 במארס 1967):

יוצאי הונגריה העלו לאחרונה מחדש את התביעה להוסיף לשידור החדשות בשפה ההונגרית עוד שניים — שלושה שידורים במשך השבוע. הנהלת "קול ישראל" סירבה להיענות לבקש זה והדבר עורר התמרמרות רבה בקרב דוברי השפה ההונגרית. לפי הערכת התאחדות עולי הונגריה ישנם בארץ כ-180,000 דוברי הונגרית.

הגני לשאול את כבוד השר:

1. האם הוא מוכן להיענות לדרישה זו ולהוסיף מספר שידורים בשפה ההונגרית?
2. אם לא — מדוע?

השר י. גליל:

רשות השידור, שהיא ערה לצורכי העולים מכל ארצות המוצא, לרבות דוברי הונגרית, דנה בהרחבה בנושא השידורים לעולים והגיעה למסקנה כי מן הנמנע לשנות את התכנון שנקבע.

השר י. גלילי:

א. ל"קול ישראל" יש כתב בכנסת וגם הכתב המדיני והפרלמנטרי של "קול ישראל" עוקב אחרי רוב הדיונים. החומר שהם מספקים למערכת החדשות המרכזית בעברית מופץ למערכות החדשות בכל השפות ומגיע איפוא בקביעות גם לעורכים בערבית.

ב. כל אימת שבכנסת נערך דיון שיש בו עניין מיוחד לשידורים בערבית, נמצא בכנסת האחראי ליומן החדשות בערבית, המדווח במישינן למערכת "בית השי" דור הישראלי".

ג. דברים אלה אמורים גם ביחס להשתתפותם של חברי הכנסת הערביים בדיונים על נושאים שיש בהם עניין מיוחד לשידור הערבי. לדוגמה: גאומן של חבר הכנסת ג'בר מועדי בדיון על תקציב משרד החוץ שניערך לאחרונה. תמצית גאומן שודרה הן ביומן החדשות והן בחדשות בשפה הערבית.

ד. האמור לעיל אינו בא להפחית מן החשיבות הנודעת להתרחבות, בעתיד, של פעולות "בית השידור הישראלי", המשדר בשפה הערבית.

6. נהונים על עובדים ושידורים ערביים**ב"קול ישראל" ובטלוויזיה**

חברי הכנסת ד. ארזי שאל את השר י. גלילי ביום י"א באדר ב' תשכ"ז (23 במאי 1967):

אבקש מכבוד השר להשיב לי:

1. מה מספר העובדים בחטיבה הערבית של "קול ישראל", וכמה מהם ערבים?

2. מה מספר שעות השידור ב"קול ישראל" בשפה הערבית בשבוע, והאם יש מקום להגדיל שעות שידור אלה?

3. האם תנאי העבודה של המועסקים בשפה הערבית שווים לאלה שבשאר החטיבות?

4. האם מכשירה הנהלת "קול ישראל" עובדים לתכניות הטלוויזיה בשפה הערבית?

5. מהו הזמן שיוקצב לשידור בשפה הערבית בתכנית הכללית של הטלוויזיה?

השר י. גלילי:

1. מספר העובדים הקבועים בחטיבה הערבית של "קול ישראל" הוא 120, מהם 28 ערבים. נוסף על כך משתתפים באופן קבוע בתכניות השונות של השידורים בערבית כ־50 ערבים מתוך כ־100 משתתפים שאינם עובדי רשות השידור.

2. מספר שעות השידור ב"קול ישראל" בשפה הערבית הוא 14.5 שעות ביום. בנוסף לכך מעבירים 4 פעמים בחודש בימי א' את תפילות העדות הנוצריות מהכנסיות השונות ו־4 פעמים בחודש, בימי ו', מעבירים תפילות מן המסגדים השונים.

זוהי הגדלה ניכרת לעומת שעות השידור בשפה הערבית שהיו נהוגות לפני המלחמה.

3. כן, בהחלט.

4. הנהלת "קול ישראל" בשיתוף עם צוות הקמת הטלוויזיה תאפשר לחלק מעובדיה להשתתף בקורסים טרומיים להכשרה בטלוויזיה לקראת בחירת העובדים.

5. הדבר טרם הוכרע בדיוק. נעשות הכנות שבטל"וויה לשעת חירום ישודרו שלוש שעות בערבית ושעה אחת בעברית. צוות הקמת הטלוויזיה עושה מאמצים על מנת לאפשר לשומעי שתי השפות ליהנות מהשידורים כולם.

7. פרטים על השתתפות חברי כנסת בתכניות**של "קול ישראל"**

חברי הכנסת ש. תמיר שאל את השר י. גלילי ביום א' בניסן תשכ"ז (11 באפריל 1967):

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. בתקופה של ששת החודשים האחרונים מי מבין חברי הכנסת השתתף בתכניות "יש שאלות" או סימפוזיונים ששודרו ב"קול ישראל" וכמה פעמים השתתף כל חבר כנסת מהנ"ל בשידורים אלה?

2. האם פנתה רשות השידור לכל חברי הכנסת בהצעה להשתתף בתכניות אלה?

3. אם התשובה לשאלה 1 היא שלילית — מדוע הועדף חבר כנסת על משנהו בהשתתפות בשידורים הנ"ל ב"קול ישראל"?

השר י. גלילי:

1. התכנית "יש שאלות" לא שודרה מאז מלחמת ששת הימים וחודשה בחודש נובמבר שנה זו. מאז חודש נובמבר משודרת תכנית זו מדי שבועיים ושיתפו בה חברי הכנסת נ. פלד, ש. תמיר, ש. אלוני. כל אחד — פעם אחת. מלבד תכנית זו משודרת התכנית "ענייני היום" מדי שבוע, בה שותף חברי הכנסת דוד הכהן פעם אחת.

2. לא.

3. הבחירה של המשתתפים בתכנית, חברי כנסת ושיאנים חברי כנסת, היא בסמכותם של עורכי התכניות, כל עורך בתכניתו שלו. הבחירה נעשית בהתחשב בנושא ובהתאמת המשתתף.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחברי הכנסת כהן-צידון.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

האם כבוד השר שם לב לעובדה, שביקשתי אינפורמציה על תקופת ששת החודשים שקדמה לתאריך השאילתה?

השר י. גלילי:

שמתי לב. התשובה לשאילתה היא מאוחרת. ומאז ה־4 באפריל, כאשר נשאלה השאילתה הזאת, פסקה התכנית, ולכן עניתי רק על מה שהיה בחודשים האחרונים נים מאז חודשה התכנית.

8. השתלמותו של אלוף-משנה במקצוע**הטלוויזיה בארצות-הברית**

חברי הכנסת ש. תמיר שאל את השר י. גלילי ביום ט' באייר תשכ"ז (19 במאי 1967):

ב"מבט חדש", בנלויו מיום 5 באפריל 1967, נמסר כי אלוף-משנה, שנשלח בשעתו על ידי ראש הממשלה מר לוי אשכול למסע השתלמות בארצות-הברית, כדי לשמש בתפקיד מרכזי בהקמת הטלוויזיה ובניהולה, ולא-

6 במאדס 1963, אמר שר החינוך והתרבות דאז, השר אבן, בהשיבו בשם הממשלה לחברי הכנסת שהשתתפו בדיון אודות התכנית להתקנת טלוויזיה לימודית ביש"ר אל, כי: „ההצעה שאני מביא היום לכנסת, בשם הממשלה על ועל אחריותן המשותפת של סיעותיה, היא הצעה כפולה: א. שיוקם המפעל לטלוויזיה לימודית... ב. שלא תוקם טלוויזיה מעבר לתחומי ההוראה בבתי-הספר בלי שהממשלה והכנסת ידונו ויחליטו בדבר בעוד מועד ולפני המעשה“.

אותו דיון „בעוד מועד ולפני המעשה“, שהכנסת הורתה כי יהיה תנאי מוקדם להפעלת הטלוויזיה הכללית, לא קיים.

על פי ידיעות המתפרסמות בעתונות מורכב כבר עתה צוות של עובדי טלוויזיה, ממונים נושאי תפקידים ואחריות בתחום הטלוויזיה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נעשו הכנות כלשהן, מנגנוניות, טכניות, ארגוניות או אחרות להפעלת הטלוויזיה שאיננה לימודית בישראל?

2. אם התשובה לשאלה מספר 1 היא בחיוב — ומאחר שלא נערך דיון כפי שהורתה הכנסת — על ידי מי, על דעת מי ועל פי איזו סמכות נעשו הכנות ארגוניות, מינהליות, טכניות או אחרות להפעלת הטלוויזיה הבלתי-לימודית?

3. על ידי מי, על דעת מי ועל פי איזו סמכות מתמנים אנשים למנגנון הטלוויזיה?

השר י. גלילי:

ל-1: כן.

ל-2 ו-3: הממשלה קיימה את התחייבותה; נערך דיון בכנסת ב-13 בנובמבר 1967, וב-29 בנובמבר 1967 אישרה הכנסת את החלטת הממשלה על הקמת טלוויזיה כללית.

ועוד: ראה תשובתי מיום 12 בדצמבר 1967 לשאלתה של חבר-הכנסת שוסטק בעניין זה.

11. שאלות ותשובות בענייני השעה בחוברת

מטעם מרכז ההסברה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את השר י. גלילי ביום ו' בתשרי תשכ"ח (10 באוקטובר 1967):

בחוברת שהוכנה והופצה, באב תשכ"ז, על ידי מר-כו ההסברה במשרד ראש הממשלה, הנקראת „דע מה שתשיב“ — שאלות ותשובות בענייני השעה, להבהרת השקפותיה של ישראל בנושאים הקשורים במלחמת ששת הימים ותוצאותיה, מצויה השאלה: „מה פירוש הדבר שאתם אומרים להחיות בשטחים שכבשתם?“

התשובה הניתנת על ידי מרכז ההסברה פותחת ואומרת: „פירוש הדבר, שאנחנו אומרים לדון בעתידים של השטחים האלה רק במסגרת משא-ומתן עם הערבים, ולהגיע להסדר ביחס אליהם רק במסגרת הסכמי שלום“.

אבקש להשיבני:

1. האם מבטא הציטוט הנ"ל החלטה של הממשלה?

2. אם אמנם כך הוא — מתי החליטה זאת הממשלה?

חד שלמד מקצוע זה חזר ארצה, נפסל על ידי השר גלילי מלמשש בתפקיד כלשהו בהקמת הטלוויזיה ובניהול לה, לכשתקום.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נשלח אותו אלוף-משנה על ידי גורם מוסמך לשם השתלמות בידע הטלוויזיה?

2. האם מומנו לימודיו של אלוף-המשנה על-ידי קרנות ציבור?

3. האומנם אין משתמשים ואין מתכוונים להשתמש בשירותיו של אותו אלוף-משנה בתחום הקמת הטלוויזיה וניהולה?

4. אם אמנם כך הוא — מדוע?

השר י. גלילי:

ל-1 ו-2: האלוף-משנה לא נשלח להשתלמות על-ידי רשות השידור ולא על-ידי שירותי ההסברה שבמשרד ראש הממשלה.

ל-3 ו-4: האיש לא נפסל על-ידי השר או על-ידי רשות השידור לשמש בתפקיד בטלוויזיה.

9. תלונה של איגוד המפרסמים על לשכת

העתונות הממשלתית

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את השר י. גלילי ביום י"ז באב תשכ"ז (23 באוגוסט 1967):

האיגוד הישראלי לפרסום מתלונן קשות על פלישת לשכת העתונות הממשלתית לתחום הפרסום המקצועי וגרימת תחרות בלתי-צודקת בענף שהינו באופיו עניין ליומה אזרחית ולתחרות חופשית, ועל-ידי כך דוחקת מהשוק את המפרסמים בזכות העדפות בידה.

תלונה זו באה בעת ובעונה אחת עם תלונת המשקיפים בכנס הכלכלי שנערך לפני כשבוע. גם שם התלוננו גורמים על גורמים ממשלתיים שחורגים מתחום סמכותם ומתחרים בזימה הפרטית וחודדים למשק בזכות יתרונות אדמיניסטרטיביים — ממשלתיים.

נראה שפעולות אלה גורמות למבוכה במשק ובכלל, כלה, ואי לכך אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה התלונה של איגוד המפרסמים?

2. אם כן — מהו שטח המודעות שלשכת העתונות הממשלתית פרסמה בעתונות בשנים 1962, 1963, 1964, 1965 ו-1966?

3. מה הם הסכומים שהוצאו על מודעות אלו בכל אחת מהשנים הללו?

4. אילו חברות ומפעלים מפרסמים במודעות לשכת העתונות הממשלתית?

5. מדוע לא השאירה הממשלה את כל צינורות הפרסום בידי העוסקים בכך?

השר י. גלילי:

הנושא אינו נתון בסמכותי. מאז אוקטובר 1966 נתון הנושא לטיפולו של חשב משרד ראש הממשלה, הכפוף בעניין זה לחשב הכללי.

10. הכנות להפעלת טלוויזיה כללית

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את השר י. גלילי ביום כ"א באלול תשכ"ז (26 בספטמבר 1967):

בישיבה רכ"ח של הכנסת החמישית, שנערכה ביום

השר י. גלילי:

אי לכך ברצוני לשאול את כבוד השר:
א. החלה ירידה בפעולות מרכז ההסברה בקרב ערביי ישראל מאז מלחמת ששת הימים?

ב. המשרד „קול ישראל“ תכנן לתושבי הגדה המערבית, ואם כן — כמה זמן מוקדש לשידורים אלה ומה תוכנם?

השר י. גלילי:

א. לא. פעולות ההסברה בקרב ערביי ישראל מאז מלחמת ששת הימים הורחבו במידה ניכרת. הפעולה מתבטאת בהקדנת סרטים דוקומנטריים בשפה הערבית, סיורים, פעולות במועדונים ומרכזי תרבות והרצאות.

ב. ראי תשובתי המפורטת שניתנה היום לשאלתה של חבר-הכנסת ארזי בעניין זה.

14. ידיעה ב„קול ישראל“ על ספר של מר ארתור מורס

חבר-הכנסת ב. עוזיאל שאל את השר י. גלילי ביום י"ז בחשוון תשכ"ח (20 בנובמבר 1967):

בשידורי החדשות ב„קול ישראל“ בערב שמחת תורה סופר בהרחבה על ספר שעומד לפרסם אמריקאי הפועל בשירות השידור הגרמני, מר ארתור מורס. הספר דן, כפי ששודר, על מחלילי הנשיא פרנקלין ד. רוזבלט, שסייעו להגדלת ממדי השואה. על ידיעה זו חזרו בנוסח-אות שונות פעמיים גם ביום החג.

הנושא כולו, וביחוד שיתוף הפעולה הערבי עם הנאציזם, נדון בספר דוקומנטארי שפורסם בניו-יורק לפני למעלה משישה על-ידי אזורי ישראל. יש בו עדויות מסמכות שער, המפלילות רבים ממנהיגי ומפקדי בנות הברית במלחמת העולם, על סיכול של הצלת 300,000 יהודי רומניה, שציר טורקיה הסכים להעביר לחוף מבטחים, בערבות בנות הברית. אף הוא סומך על מסמכי מחלקת המדינה. שם הספר: A Conspiracy of Complicity and Complacency. סוכנות „יונייטד פרס“ ויט"א הודיעו עליו. הוא נדון בהרחבה בעתונות ארצות-הברית, ביחוד פרקי שיתוף הפעולה הערבי עם הנאצים.

השאלה היא: מה ראה „קול ישראל“ לתת פרסום מראש וביד רחבה ל„קולגה“ משירות השידור הגרמני, בעוד שעבר בשתיקה על מאמץ דומה של ישראל שהקדימו?

השר י. גלילי:

„קול ישראל“ מבחיר כי ידיעה על ספרו של ארתור מורס שודרה מתוך ידיעה שראתה אור ב„ניו-יורק טיימס“, בהתחשב בעובדה שלמחבר ניתנה גישה חופשית למסמכים סודיים אשר ברשות מחלקת המדינה של ממשלת ארצות-הברית, השמורים בארכיונים בלונדון, וינבה ושטוקהולם.

עורך מהדורת החדשות שידר ידיעה זו מתוך ה„ניו-יורק טיימס“ בשם לב למשקלו של המחבר, מי שהיה מראשי רשת השידור של ה-סי.בי.אס, ללא כל קשר עם מקום עבודתו הנוכחי.

הספר, שחבר-הכנסת עוזיאל מוכיר אותו, לא בא בשעתו לידיעת „קול ישראל“, למרבה הצער.

חוברות „דע מה שתשיב“ אינן בבחינת לקט מוב-אות מהחלטות הממשלה, אך הן נכתבות ברוב החלטותיה המאושרות על ידי הכנסת, וכך יש לראות, לדעתי, את התשובה המהווה את נושא השאלתה. בקשר לכך הנני מפנה את תשומת לבו של חבר-הכנסת הנכבד להחלטת הכנסת האומרת:

„נוכח עמדתו זו של מדינות ערב (הכוונה לעמדתן לא להכיר במדינת ישראל, לא לבוא עמה במשא-ומתן ולא לזכות עמה תווה שלום) תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנקבע בהסכמי הפסקת-האש ותבצר מעמדה, בהתחשב עם הצרכים החיוניים של בטיחונה והתפתחותה. ממשלת ישראל חוזרת ומדגישה כי רק בשלום של קבע, על יסוד משא-ומתן ישיר בין מדינות ערב ובין ישראל, טמון הפתרון לאזור.“

החלטה זו של הכנסת נתקבלה בהמשך להחלטת הממשלה מיום 17 באוקטובר 1967 והודעת ראש הממשלה ליום 30 באוקטובר 1967.

התשובה המובאת בחוברת ניתנה ברוב זו.

12. השמות „יהודה ושומרון“ ו„הגדה המערבית“ בשידורי „קול ישראל“

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את השר י. גלילי ביום ו' בתשרי תשכ"ח (10 באוקטובר 1967):

במוצאי שבת, 16 בספטמבר 1967, במהדורת החדשות של השעה 8.30 בערב, נמסר על מפקד אוכלוסיה „בשומרון וביהודה“.

במהדורת החדשות של השעה 7.00 בבוקר למחרת נוסחה אותה ידיעה עצמה כ„מפקד בגדה המערבית“.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם השימוש במונח „הגדה המערבית“ מבטא בעניין זה החלטת הממשלה?
2. מתי הוחלט בממשלה על מינוח זה?
3. מי החליט על המרת השם „יהודה ושומרון“, ששודר בידיעה במוצאי שבת, בשם „הגדה המערבית“, כפי שהידיעה שודרה ביום א'?

השר י. גלילי:

ל-1: לא.

ל-2: לא היתה על כך כל החלטה של הממשלה ולא של מוסדות רשות השידור.

ל-3: החליט על העניין האחראי לחדשות „קול ישראל“ נוקט בדרך כלל במונח „יהודה ושומרון“, אך גם המונח „הגדה המערבית“ לא נפסל על-ידי שום רשות מוסמכת.

13. פעולות הסברה בקרב ערביי ישראל

חברת-הכנסת ד. נצר שאלה את השר י. גלילי ביום י"ג בחשוון תשכ"ח (16 בנובמבר 1967):

הגיעו אלי שמועות כאילו צמצם מרכז ההסברה את פעילותו בקרב ערביי ישראל עם תום מלחמת ששת הימים;

15. פעולות הסברה בחוץ-לארץ

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את השר י. גלילי ביום כ"ה בחשוון תשכ"ח (28 בנובמבר 1967):

סופדי העתונים הישראליים בצרפת ובמערב אירופה מוסרים על תמורות בלתי-אזהדות כלפי ישראל בקרב דעת הקהל. ביחוד בולט המפנה בצרפת. הם מצביעים על העדר הסברה ותעמולה ישראליות הראויות לשמן מול גלי הפרסומים והשידורים האנטי-ישראליים, המעוותים את צבינה ודמותה של ישראל.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

מה עושה משרד ההסברה להסביד את העובדות כמות שהן ולנהל תעמולה ישראלית יעילה?

השר י. גלילי:

1. פעולת ההסברה בחוץ-לארץ היא מתפקידו של משרד החוץ.

2. מרכז ההדרכה אשר במשרד ראש הממשלה שוקד על הפעלת ארגונים ציבוריים בארץ למען יביאו את דברה של ישראל אל עמיתיהם, ואל החוגים הגתונים להשפעתם, בחוץ-לארץ.

16. עיבוד אדמות באזור המפורז

חבר-הכנסת א. אבנר שאל את שר החוץ ביום כ"ט בטבת תשכ"ז (11 בינואר 1967):

אחת הטענות המושמעות מפי דוברי ממשלת סוריה היא, כי בהסכם שביתת הנשק בין ישראל ובין סוריה הותר לפלחים ערביים לעבד את אדמותיהם הנמצאות בתחומי האזור המפורז ובתוך שטח ישראלי. לטענתם, מתנגדת ישראל לעיבוד האדמות הנדונות. טענות אלה כלולות גם בספריהם של הגנרלים ברגס ופון הורן.

שאלות הן:

1. האם נקבע בהסכמי שביתת הנשק כי יותר לפלחים ערביים לעבד אדמות באזור המפורז ובשטח ישראלי?

2. אם נקבע כנ"ל — האם מעניקה ממשלת ישראל היתר כנ"ל לפלחים ערביים?

3. האם מעבדים פלחים ערביים תושבי מדינת סוריה ומדינות אחרות באזור אדמות בתחומי ישראל?

4. אם נקבע תנאי כנ"ל ולא ניתנת אפשרות לעבד אדמות — מדוע נוהגת כך הממשלה?

שר-החוץ א. אבן:

נוכח התמוטטות משטר הסכמי שביתת הנשק כתוצאה מתוקפנות מדינות ערב במלחמת ששת הימים אין השאילתה תופשת לגבי המציאות של היום.

למען ההיסטוריה יציין רק כי הסכם 1949 לא העניק לסוריה או לסורים זכויות כלשהן באזור המפורז. אני מבקש סליחת השואל והכנסת על העיכוב שחל בתשובה זו, עקב נדחים והיעדרויות.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנר.

אורי אבנר (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, לאור העובדה ששר החוץ מטבע תפקידו

מרבח בהיעדרויות, אולי אפשר למצוא נוהל אחר בכנסת לגבי שאלות למשרד החוץ?

שר-החוץ א. אבן:

יציין לחבר הכנסת השואל, שלפעמים הזמן עושה את שלו ומספק את התשובה לשאלתה במהלך הזמן.

17. השקעות ישראליות במדינות אפריקאיות

חבר-הכנסת א. אבנר שאל את שר החוץ ביום כ"ג באדר ב' תשכ"ז (4 באפריל 1967):

בידיעה שהופיעה ב"הארץ" של יום 2 באפריל 1967 נאמר כי הפיכות באפריקה גרמו נזק להשקעות ישראליות. בהמשך הידיעה נאמר כי החברה לעבודות חוץ מיסודו של "סולל-בונה" החליטה להסתלק משותפויות קיימות במדינות אפריקאיות שונות עקב הסיבה הנ"ל.

שאלות הן:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

2. אם היא נכונה —

א. מה הנזק שנגרם?

ב. מאילו שותפויות הסתלקה החברה הנ"ל?

שר-החוץ א. אבן:

1. הידיעה אינה נכונה.

2. א. לא נגרם כל נזק.

ב. מטרתן המוצהרת של חברות הבניה המשותפות עם מדינות פיתוח היא לעזור להן להקים חברות עצמאיות. השותפויות הן לפרק זמן קצוב מראש. אני מניח כי הידיעה המוזכרת מתייחסת לפירוק שותפויות כנ"ל בתום פרקי הזמן שנקבעו מראש, עם חתימת הסכמי השותפות. מדיניותנו היא לעשות את עזרתנו בבלתי-נחוצה בהקדם האפשרי.

18. התנהגותם של שלטונות סוריה כלפי**אסירים ישראלים**

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר החוץ ביום ט' באייר תשכ"ז (19 במאי 1967):

באוקטובר 1966 נחתך על ידי הסורים יעקב משיח, בן שמונה-עשרה, בעת שהיה בסיוור טבע. מאז ועד היום כלוא יעקב משיח בידי הסורים, נוסף על מספר ישראלים אחרים, שעל פי עדויות קודמות כלואים בתנאים אל-אנושיים.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

מה הן הפעולות שעשה משרד החוץ — ואשר עליהן ניתן למסור הודעה פומבית — למען שחרורם של אסירים ישראלים הנמצאים בכלא הסורי?

שר-החוץ א. אבן:

ידוע לכולנו כיצד גסתיימה הפרשה הטראגית של חטיפת הצעיר יעקב משיח ב-16 בספטמבר 1966, כשגויי-תו הוחזרה על ידי הסורים ב-17 לאוקטובר 1967, במסגרת החלפת שבויים.

במאמציו לשחררו היו שותפים הורי הבחור, ממשלת ישראל, ארגון האומות המאוחדות, הצלב האדום הבין-לאומי ועוד. אני מצוין את העובדה שהוא סבל ממחלת לב מילדותו והיה זקוק לטיפול רפואי מתמיד.

אינני רואה צורך לפרסם הכחשות לניחושים בלתי-מוסמכים הניתנים בעתונות.

20. תגובה על תעמולת הזוועה של סטודנטים ערביים בחוץ-לארץ

חברת הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר החוץ ביום י"א בכסלו תשכ"ח (13 בדצמבר 1967):

מפעם לפעם מגיעות אלינו ידיעות אודות תעמולת הארס והזוועה שהסטודנטים הערביים מנהלים נגד המדינה, כשרבים מהם מצויים בפספורטים כחולים של ה"ישות הפלשתינאית" - ארגונו של שוקיירי - ובהופיעם בפומבי בטלוויזיה או בהרצאה הם מנופפים בהם לעיני כל בגאווה.

יודעי דבר מספרים, שהם מטלפנים לכל מיני מועדוני מסחר, מועדוני "רטר" וקלובים אחרים ומבקשים להופיע. הם מפיצים כרוזים ותמונות על מעשי זוועה; אחדות מן התמונות הן למעשה מווייטנאם וכתוב תחתיהן "פלשתינה".

שאלותי הן:

א. מה עושה משרדך לבלימת תעמולת הארס של הסטודנטים הערביים בארצות-הברית ובשאר חלקי תבל?

ב. האם מדרך משרד החוץ סטודנטים ישראלים ומארגנם לתעמולת נגד?

שר-החוץ א. אבן:

א. ידוע למשרדי היטב על תעמולת הארס של סטודנטים ערביים, אשר חלק ניכר מהם משתלמים במיל-גות ממשלתיות או של חברות מסחריות לא-ערביות, אך אין בכוחו של המשרד לבלום תעמולתם של אחרים.

ב. משרד החוץ, בשיתוף עם יתר הגורמים המטפלים בסטודנטים ישראלים, כגון משרד העבודה, ובאמצעות הנציגויות וארגוני הסטודנטים הישראליים, דואג לתדריך הסטודנטים הישראליים בחוץ-לארץ, מצידם בחומר ומעודדם לפעולת הסברה ולהשתתפות בכינוסים וועידות בעלי עניין. נבדקות הדרכים ליעול הפעולה בשטח זה.

21. עמדת הממשלה בעניין קשרים דיפלומטיים עם דרום-וייטנאם

חברת הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החוץ ביום י"א בכסלו תשכ"ח (13 בדצמבר 1967):

שמועות מהלכות מעל דפי "ניוזוויק" ועיתונים אמריקאיים אחרים, כי ממשלת ישראל עומדת לקשור בקרוב קשרים דיפלומטיים עם ממשלת סייגון.

היות ובהודמנויות שונות הכריזה הממשלה כי אין בדעתה לקשור קשרים כאלה; והיות וגם לגבי חלקי עולם אחרים כיוון קשרים עם סייגון היה מתפרש - ובצדק - כתמיכה במלחמה המתנהלת על-ידי האמריקאים ועושי דברם בסייגון נגד העם הווייטנאמי - ברצוני לשאול את כבוד השר:

א. האם השמועות האלה בדבר קשירת קשרים דיפלומטיים עם ממשלת סייגון נכונות?

ב. אם כן - מה הם המניעים הלאומיים של ישראל לצעד כזה?

שלטונות סוריה לא נענו לכל ההתערבויות הללו. ב-31 במארס 1967 אף כתב ראש המטה הכללי הסורי, הגנרל סואידיאני, לראש המשקיפים של האו"ם בזו הלשון: "למכתבך מה-17 לינואר 1967 בנוגע לישראלי נעדר בשם יעקב משיח - הנני מצטער מאד להודיעך כי אין אנו יודעים דבר אודות איש זה, מאחר שאין שום ישראלי עצור ברפובליקה הערבית הסורית."

למרות הודעה זו המשכנו במאמצינו ביתר שאת בכל הצינורות האפשריים.

טענות אלו הוכחו כשקר וכזב בעקבות מלחמת ששת הימים, כאשר בין תיקי המפקדה הסורית בקוניטרה נמצא חומר דב אודות הנער.

כל הפרשה העגומה הזו גוללה באיגרת שהופנתה למזכיר האו"ם, אשר הפיץ אותה בין כל האומות החברות בארגון.

ברצוני לשוב ולתת ביטוי מעל במת הכנסת לרגשי הזעם והסלידה שעוררה בלבנו התנהגותם של שלטונות סוריה. למשפחה השכולה אומר שכולנו שותפים בצערה, שהוא צער כל העם בישראל.

19. מדיניות הממשלה בעניין הגבולות בין ישראל לבין שכנותיה

חברת הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ו בתשרי תשכ"ח (30 באוקטובר 1967):

ב"הארץ" מיום 11 באוקטובר 1967 צוטט ה"ושינגטון פוסט", הכותב כי "כתב העתון באו"ם טוען שדיפלומטים ישראלים רואים נסיגה ישראלית, בסופו של דבר, מסיני ומן הגדה המערבית, אך לא מירושלים".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה דלעיל?
2. אם אין הידיעה נכונה - האם הכחיש משרד החוץ את הידיעה?
3. אם לא - מדוע?
4. האם נעשה בירור בין הדיפלומטים הישראליים באו"ם לגילוי מקור אפשרי של ידיעה זו?
5. אם נעשה בירור - מה מסקנותיו?
6. מהו הנוסח המקובל של תשובות הדיפלומטים הישראליים, בנושא זה, עליו הורה משרד החוץ?
7. אם הידיעה לעיל נכונה - על דעת מי אמרו הדיפלומטים המצוטטים את אשר טענו?

שר-החוץ א. אבן:

אין לי יסוד להאמין כי דיפלומט ישראלי כלשהו חרג, בשיחות מדיניות ובשיחות הדרכה לכתבים, ממדיניות הממשלה, כפי שבאה לידי ביטוי בהודעות שמסרתי בעצרת ובמועצת הבטחון. הכנסת סמכה ידה על הודעות אלה. בהודעות אלה לא נאמר דבר על סיני או הגדה המערבית.

לפי מדיניותנו המוצהרת ייקבעו הגבולות הסופיים, המוסכמים והבטוחים, בין ישראל לבין המדינות הגובלות לה, בחווי שלום שיושגו על-ידי משא-ומתן ישיר. אשר לירושלים השלמה - הוסברה עמדת ישראל בהרחבה ובהירות מעל הכמות הבין-לאומיות.

דנטים בנושא האפרטהייד. גורמים אלה — מוסר „הארץ” — חוששים שמא עריכת פורום כזה בישראל תפגע ביחסים הטובים השוררים בין ממשלת ישראל לממשלת דרום-אפריקה.

אי לזאת הגני לשאול את כבוד השר:

א. האם הידיעה נכונה במלואה או בחלקה?

ב. אם כן —

1. מהי האסמכתה החוקית להתערבות משרד החוץ בפעולת התאחדות הסטודנטים?

2. האין הוא סבור, כי יוקרה לאומית ומוסרית לישראל בפורום כזה עדיפה על פני אינטרס חולף של משרד החוץ?

3. האם הוא מוכן להסיר התנגדותו לעריכת הפורום?

שר-החוץ א. אבן:

א. הידיעה אינה נכונה, לא במלואה ולא בחלקה. היא מנוגדת לאמת ניגוד דיאמטרי.

ב. לא היתה שום התערבות, ועל כן השאלה אינה תופסת. ההתאחדות ביקשה תמיכה כספית למעמד זה ממשרדנו, ובגלל קיצוצים תקציביים, שהכנסת אחר-אית להם, לא יכול המשרד להיענות. אך משרד החוץ לא התערב כלל ולא יתערב בשום פעולה של ההתאחדות.

24. תשלומי אגרה שנתית והגשת דו"חות

של חברות מקרקעין לרשם החברות

חבר-הכנסת י. שופמן שאל את שר המשפטים ביום ב' באב תשכ"ז (8 באוגוסט 1967):

דירות רבות בבתים משותפים רשומות בתור חב-רות בע"מ. מכיוון שהן אינן מנהלות עסקים וספרים, כי הרישום בתור חברות הוא רק פורמלי, הן אינן מוסרות דו"ח שנתי לרשם החברות. רשם החברות פונה לחברות בדרישה לשלם אגרה שנתית, אבל איננו שולח אליהן כל טופס להגשת דו"ח שנתי.

הגני מתכבד לשאול את השר:

האם אפשר להסדיר את העניין כי יחד עם דרישת תשלום אגרה יישלח לחברות טופס הדו"ח השנתי, כדי למנוע פיגורים בהגשת הדו"ח הזה?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

בסקירתי בדיון על תקציב המשרד, ביוני 1967, הו-דעתי לכנסת שמשרד המשפטים מכין הצעת חוק איגודי מקרקעין (העברת זכויות במקרקעין), אשר כוונתה לבטל את חברות המקרקעין אשר אין בהן אלא מגרש או בניין בלבד, ושאינן טעם לקיים את הבעלות בצורה של חברת מניות, המטשטשת את ספרי האחוזה והמקיימת חברות שאין להן זכות קיום בתור שכאלה. הצעת החוק הוכנה במשרד המשפטים והוגשה לוועדת השרים לענייני כלכל-לה. אני מקווה שהצעת החוק תונח על שולחן הכנסת במובש זה. אם יתקבל החוק כמוצע, יבוטלו כ-10,000 מתוך כ-15,000 חברות מקרקעין הרשומות כעת במשרד רשם החברות.

אולם כל עוד חלה פקודת החברות על חברות כא-לה, חייבות הן במילוי אחר הוראות החוק. לפי סעיף 36(1) לפקודת החברות, כל חברה חייבת לדאוג להמצאת

שר-החוץ א. אבן:

הבהרתי את עמדת הממשלה בנוגע ליחסי ישראל עם דרום-וייטנאם בדברי בכנסת בשנת 1966, בימים 24 במארס, 14 ביוני וב-15 ביוני, לא חל שינוי בעמדתנו מאז. איני יכול אפוא להוסיף לדברים אלה או לגרוע מהם.

22. קצינים אוסטריים במנגנון הפיקוח של האו"ם על הפסקת האש

חברת-הכנסת א. רזיאל-נאור שאלה את שר החוץ ביום י"ז בכסלו תשכ"ח (19 בדצמבר 1967):

בעתונות נתפרסמה היום ידיעה האומרת כי בין המשקיפים החדשים של האו"ם נמצאים אחדים אשר שירתו בעבר בצבא הגרמני.

אם נכונה הידיעה שמשקיפים אלו יבואו לארץ-ישראל, הרי נוכחותם של בעלי עבר בצבא הגרמני מהווה פגיעה בעם ישראל ובזכר קדושו וגיבוריו.

אודה לאדוני השר אם יואיל להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה הנ"ל?

2. האם נתבקשו מוסדות או"ם למנוע הופעתם של משקיפים אלה בארצנו?

3. אם לא — מה יש בדעתך לעשות למען לא יבואו משקיפי או"ם אלו ארצה?

שר-החוץ א. אבן:

ישראל נתנה בשעתו הסכמתה למוזכיר האו"ם להרח-בת מנגנון הפיקוח על הפסקת האש עם מצרים והודיעה שלא תתנגד להצבת משקיפים מכל ארץ המקיימת עמנו יחסים דיפלומטיים סדירים.

לשאלה 1: ממשלת ישראל העניקה אשרות כניסה לשמונה קצינים אוסטריים למנגנון הפיקוח של האו"ם, לאחר ששלטונות אוסטריה בחרו בהקפדה את מועמדיהם לתפקיד זה, ולאחר שהמרכז לדוקומנטציה של גרפי הנאצים בווינה, שחקר עברם, לא מצא בהם כל פגם.

לשאלה 2: לאור הנ"ל לא היתה סיבה למנוע כניס-תם של המשקיפים האוסטריים.

לשאלה 3: שאלה זו אינה תוספת.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת רזיאל-נאור.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

האם שירות בצבא הגרמני ייחשב בעיני משרד החוץ הישראלי לחיוב או לחובה?

שר-החוץ א. אבן:

אני סבור שהשאלה היא מסוג השאלות הרטוריות ואין לה שום שייכות לעניין הנדון.

23. אי-התערבות משרד החוץ בפעולת התאחדות הסטודנטים

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החוץ ביום כ' בכסלו תשכ"ח (22 בדצמבר 1967):

בעתון „הארץ” מ-13 בנובמבר 1967 נמסר, כי גור-מים ממלכתיים, בהם משרד החוץ, לוחצים על התאחדות הסטודנטים להימנע מעריכת פורום בין-לאומי של סטו-

בישראל בהתאם לתכנית לקלוט את עובדי המדינה בירו-
שלים המזרחית?

שר-המשפטים י. ש. שפירא :

1-2: לפני קדבות מלחמת ששת הימים פעלו במו-
רח ירושלים ארבע ערכאות: בית המשפט לערעורים,
בית משפט של הערכאה הראשונה למחוז ירושלים,
בית משפט השלום לנפת ירושלים ובית משפט להסדר
קרקעות. שלושה עשר שופטים כיהנו בבתי משפט אלה:
חמישה בבית המשפט לערעורים, שניים בבית המשפט
של הערכאה הראשונה, חמישה בבית משפט השלום,
ושופט אחד בבית המשפט להסדר הקרקעות.

מחמשת שופטי בית המשפט לערעורים נשאר בירו-
שלים שופט אחד בלבד, שלושה נמצאים ברמאללה ואחד
בעמאן. הנמצאים ברמאללה ובירושלים, פרט לאחד, סיר-
בו להמשיך בעבודתם. השופט שהסכים להמשיך בתפ-
קידיו מכהן כיום כממלא-מקום נשיא בית המשפט לער-
עורים. היושב ברמאללה. משני שופטי בית המשפט המ-
חוזי שהיו גרים בירושלים, אחד סירב לעבוד, ואילו השני
מכהן כשופט של הערכאה הראשונה ברמאללה, וכן נית-
נו לו מינויים בפועל כשופט בית המשפט לערעורים
וכשופט שלום.

כל חמשת השופטים של בית משפט השלום נמצאים
בעמאן. שופט בית המשפט להסדר הקרקעות נשאר ברמ-
אללה ואיגנו מוכן למלא תפקידיו. ברור שעכשיו אין
מקום לתכנון העסקתם של השופטים אשר סירבו למלא
את תפקידיהם כאמור לעיל.

3-4: אני מניח כי השואל מתכוון לתובעים שפעלו
בפני בתי המשפט האמורים. מבין חמשת אלה נמצאים
שניים בעמאן, ואילו שלושת האחרים סירבו למלא תפקי-
דיהם. ממילא אין מקום לתכנן את קליטתם.

27. פריטים על נסיעות לחוץ-לארץ

מטעם משרד המשפטים

**חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר המשפטים ביום י"ג
בחשוון תשכ"ח (16 בנובמבר 1967):**

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מהו מספר הנסיעות לחוץ-לארץ שנעשו בשנת
התקציב 1966/67, וכן בחודשים מארס — ספטמבר 1967,
עובדי משרד כבודו או שליחים מטעם משרד כבודו?
2. מהו סכום ההוצאות הכולל שהוצא על נסיעות
לחוץ-לארץ (לרבות כרטיסי נסיעה) בכל אחת מן הת-
קופות הללו?

שר-המשפטים י. ש. שפירא :

1. בשנת התקציב 1966/67 היו חמש נסיעות של
עובדי משרד המשפטים לחוץ-לארץ וכן נסיעה אחת של
שופט.

חודש מארס 1967 הוא חלק משנת הכספים 1966/67
וכלול בנתונים האמורים לעיל. בחודשים אפריל-ספטמבר
1967 היו 3 נסיעות של עובדי המשרד ונסיעה אחת של
שופט.

2. סכום ההוצאות הכולל בשנת התקציב האמורה
היה 14,677.85 ל"י. סכום ההוצאות הכולל לתקופה אפריל
— ספטמבר 1967 הוא 11,835.88 ל"י.

הדין-וחשבון השנתי שלה במועד, מבלי להמתין לדרישת
רשם החברות.

ביקשתי את הערותיו של רשם החברות להצעתו של
חבר-הכנסת שופמן, כי טופס הדין-וחשבון השנתי יישלח
על-ידי רשם החברות במצורף לדרישה לתשלום האגרה
השנתית. הוא נתן לי הסברים אלה: משלוח טפסי הדו"חות
השנתיים יחד עם הכרטיס של תשלום האגרה השנתית
מחייב את שנינו מבנה הכרטיס — דבר שיהיה מעשי רק
כאשר יופעלו סדרי המיכון בעזרת מחשב אלקטרוני. אולם
גם אז ספק רב אם העניין כדאי: משלוח הדין-וחשבון
בצירוף לכרטיס יניע את החברות הקטנות והבינוניות
למלאו שלא בעזרת מי שבקי בכך. הנסיון מלמד כי
הדבר יצריך החזרת כמעט כל דין-וחשבון שנתי אל השו-
לח לשם תיקון השגיאות, תוך סיכון נוסף שאז לא יחזור
הדין-וחשבון כלל.

28. אישור עסקות מקרקעין במזרח ירושלים

ובסביבותיה

**חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר המשפטים ביום כ"ד
באב (30 באוגוסט 1967):**

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. האם יש אמת בדיעה שנמסרה לי, כי ניתנו
הוראות שלא לאשר עסקות קרקע בירושלים המזרחית
ובסביבותיה בין מי שהיו תושבי ישראל לפני ה-5 ביוני
1967 לבין מי שלא היו אז תושבי ישראל והם תושביה
עתה?

2. אם יש אמת בדיעה זו — מהו נוסחן המדויק
של הוראות אלה?

3. אם ניתנו הוראות אלה — על דעת מי ניתנו?

שר-המשפטים י. ש. שפירא :

1. לא היו דברים מעולם. הלשכה לרישום מקרקעין
בירושלים השלמה נותנת שירותים לכל מי שנוקק לה,
וזאת על-פי הוראות הדין הישראלי.

לאור תשובה זו אין השאלות 2 ו-3 מצריכות תשו-
בה.

26. קליטתם של ערבים עובדי השירות

המשפטי במזרח ירושלים

**חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר המשפטים ביום ה'
בחשוון תשכ"ח (8 בנובמבר 1967):**

אבקש את כבוד השר להשיב לי:

1. כמה שופטים היו בירושלים המזרחית לפני
מלחמת ששת הימים, באילו בתי משפט, וכמה מהם נשארו
בירושלים אחרי המלחמה?

2. מה מצבם של שופטים שנשארו, והאם קיימת
תכנית להעסקתם במסגרת בתי המשפט או בשירות המש-
פטי בירושלים המאוחדת?

3. האם נשארו עובדי שירות המשפט של מדינת
ירדן, שמקום כהונתם היה בירושלים המזרחית, ואם כן
— כמה?

4. במקרה שהתשובה לשאלה הקודמת היא חיובית
— האם נקלטו או ייקלטו הנשארים בשירות המשפטי

חוברת י', ישיבה רל"ו

— שאילתות ותשובות (ידיד, י. ש. שפירא, דגני, פרוש, ברזילי, י. תמיר, לוז) —

כדי לתת שהות לרופאים הנוגעים בדבר והחולים למצוא סידורים מתאימים אם יתעורר צורך בבדיקות פתולוגיות, הוריתי לעובדי המחלקה לפתולוגיה של "הד-סה" להפסיק קבלת בדיקות מבית-החולים, ביקור חולים רק החל מ-3 במאי 1967. (כפי שפורסם בעתונות נשלח מכתב בנוסח דומה גם לבית-החולים, "שערי צדק").

ברצוני איפוא לשאול את כבוד השר:

באילו אמצעים בדעתך לנקוט מיד כדי להעמיד את פרופסור אונגר על חומרת מעשהו?

שר-הבריאות י. ברזילי:

הבעיה שעליה נסבה השאילתה מצאה את פתרונה לאחר שדאגנו לקיום קשר ישיר בין בית-החולים, ביקור חולים לבית-החולים, "הדסה". לכן אין מקום לעורר בעיה זו מחדש.

31. מניעת זיהום האוויר על-ידי תחנות הכוח בתל-אביב

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבריאות ביום ח' באייר תשכ"ז (18 במאי 1967):

בערבי ה-8 וה-9 במאי כיסתה עננת עשן שנפלט מארובות תחנות החשמל שבצפון תל-אביב-יפו את שמי העיר בצורת פטריה אופקית. מי שנתן דעתו לתופעה הבחיין — בהסתכלו מצפון-מזרח העיר (מאזור קריית האר-ניברסטיה ותל-בירוק) — שהעננה רחפה מעל האזור כתו-צאה מכמויות גדולות של עשן שלא נתפזר מחמת העדר רוחות. באותם הערבים היתה זרימת האוויר קפואה והענ-נה נטתה קמעה דרומה והגיעה עד בת-ים וחולון והיתה "תלויה" מעל האזור המיושב בצפיפות כעין צעיף אפור-ורוד (ונראתה בהירות מפאת השמים הבהירים מעל ואורות הכרך מלמטה). השטח שפליטת עשן זו הקיף היה של קילומטרים אחדים. באותה העת עצמה מופעל לחץ חזק מצד גורמים שונים על הממשלה להחזיר בניית תחנות כוח נוספת בעבר הירקון שארובותיה יפלטו עשן למכ-ביר. ביחד תהווה הטרדה זו גורם תברואי שלילי, שיתן אותותיו בעיר הן מבחינת בריאות הציבור והן מבחינת הנוקים במישור הכלכלי, האסתטי, הנקיון וכו'.

אי לכך יואיל כבוד השר להשיבני:

1. האם נערך מחקר בדבר כמויות העשן הנפלט כיום מתחנות רידניג בתל-אביב ומידת הנוק שלהן?
2. אם כן — מה הן התוצאות?
3. האם ידוע לראש הממשלה שבבתים שבמרחק כמה קילומטרים מהתחנות מתגלות שכבות פיח החדר אליהם כתוצאה מהעשן שנפלט מהן?
4. האם דנה הממשלה בצמצום נזקי העשן של התחנות הקיימות?
5. מה הן הדרכים שהממשלה נוקטת למען מנוע החמרת המצב עם הקמת המפעל החדש?

שר-הבריאות י. ברזילי:

ראה תשובתי להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת כהן-צירון מיום 21 בנובמבר 1967.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת תמיר.

28. תשלום לגברת יונה סופר

חבר-הכנסת מ. ידיד שאל את שר המשפטים ביום כ"ז בחשון תשכ"ח (30 בנובמבר 1967):

בקשר לתשלום שניתן לגברת יונה סופר, אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לשאלותי:

א. מי הרשות המוסמכת לקביעה זו?

ב. בעד מה ניתן התשלום?

ג. מהו הסכום ששולם?

ד. האם התשלום ניתן גם בעד שומר ראש לגברת

יונה סופר?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

הגברת יונה סופר העידה במשפט התלוי ועומד בבית-המשפט המחוזי בירושלים וטרם ניתן בו פסק-דין. אהיה מוכן להשיב על השאילתה האמורה לגופה לאחר שיתמו ההליכים המשפטיים באותו עניין.

29. הכנת חוק לענייני בחירות, ארגון ומימונו

חבר-הכנסת ע. דגני שאל את שר המשפטים ביום י"א בכסלו תשכ"ח (13 בדצמבר 1967):

בסקירת שר המשפטים בכנסת על פעולות משרדו, ביום 13 ביוני 1966, נאמר בעניין חוק מקיף לענייני בחירות, ארגון ומימונו: "ייתכן שהצעת החוק תובא לכנסת על-ידי ראש הממשלה או שר אחר. על כל פנים יעשה משרד המשפטים את המוטל עליו כדי שהצעת חוק זו תובא לכנסת עד סוף 1968".

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם חלה התקדמות בהכנת הצעת החוק לקראת הנחתה על שולחן הכנסת?
2. האם במועד הנקוב בדבריו הנ"ל תהיה הממשלה מוכנה להגיש לכנסת הצעת החוק מקיף לענייני בחירות, ארגון ומימונו?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

התשובה לשתי השאלות אשר בשאילתה היא חיובית.

30. קיום השירות לבדיקות פתולוגיות בירושלים

חבר-הכנסת מ. פרוש שאל את שר הבריאות ביום כ"ט בניסן תשכ"ז (9 במאי 1967):

הריני מעתיק לפניך בואת מכתב מאת פרופסור ה. אונגר, מנהל המחלקה לפתולוגיה של בית-החולים "הד-סה" והאוניברסיטה העברית (בית-חולים לרפואה), אל ד"ר ה. וולשטיין, המנהל הרפואי של בית-החולים, ביקור חולים, מיום 20 באפריל 1967, כלהלן:

"כידוע לך מתנהל בזמן האחרון מסע השמצות בלתי-מרוסן נגד רופאים העוסקים במקצוע הפתולוגיה, כן ידוע לי שחוגים קרובים להנהלה ואנשי צוות בתי-חולים אחר-דים מזדהים עם ההשמצות האלה.

אי לזאת אין אני רואה כל אפשרות להמשיך ולתת שירות לבדיקות פתולוגיות לבית-החולים, ביקור חולים עד הזמן שהנהלתו תכריז בפומבי ובעתונות שרואים בשירותי ובשירות חברי,

על מנת לעמוד על זיהום האוויר בחיפה ביצע משרד הבריאות סקר מוקדם, בו נבדקו מזהמי האוויר השונים באזור חיפה רבתי ובמיוחד האבק השוקע. שלבו השני של סקר זה מתבצע כרגע ובו נסקרים מוקדי הזיהום השונים של חיפה רבתי, בכלל זה כמויות הזיהום הנפלט מכל אחד מהמקורות השונים.

משרד הבריאות יוזם, בשיתוף עם הטכניון בחיפה, פרויקט מחקרי מקיף, שיאפשר ללמוד על בוריים את כל מרכיבי זיהום האוויר בחיפה רבתי ואת הדרכים למניעתם.

33. פעולות להדברת קני יתושים

חבר-הכנסת מ. בן-פורת שאל את שר הבריאות ביום ד' בתמוז תשכ"ז (12 ביולי 1967):

תחומי הרשויות המקומיות בגוש דן ואלו שבתחום מחוז המרכז משופעים ביתושים. חלק מהרשויות המקומיות ממלאות את תפקידן בשטח הריסוס והביקורת בקפ-דגות, אך קיימות אחרות שאינן ממלאות תפקידן כדבעי.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מה עושות לשכות הבריאות של תל-אביב והמרכז לבער, ביחד, את קני היתושים?
2. האם קיים שיתוף פעולה בין שתי הלשכות, בין לבין עצמן ובין לבין הרשויות המקומיות?
3. האם יזם משרד הבריאות הקמתו של איגוד ערים משותף לרשויות אלו, שתפקידו תיאום המלחמה ביתושים?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. לשכת הבריאות של מחוז המרכז יזמה, ביחד עם מנהל המחוז ברשות הניקיון נחל איילון, התארגנות משותפת להדברת קני היתושים בנחל איילון, לפיה הרשויות המקומיות המזרימות מי ביוב לאפיק זה משתתפות בהוצאות הלחימה ביתושים, לפי מפתח מיוחד שנקבע לשם כך.

הישובים הכלולים עד כה בהסדר זה הם רמלה, לוד, יהוד, נחל בדק, ומהדרין (צה"ל). הסדר זה קיים כבר ופועל באופן נסיוני זו השנה השנייה, כאשר לקראת העונה הבאה מתוכננת התארגנות מחודשת ומובאים בחשבון האמצעים הטכניים הדרושים למלחמה ביתושים. נוסף לכך, לפי יזמת משרד הבריאות ערכה חברת תה"ל תכנית ראשונית לפתרון בעיות מי הביוב הזורמים בנחל איילון, תכנית זו תביא להוזרמתם בקו שיאסוף את עודפי מי הביוב הגולשים לנחל ותזרימם לכיוון אגם איילון, לאיגום חורפי או לכיוון ביוב גוש דן.

2. שיתוף פעולה הדוק קיים בין שתי לשכות הבריאות, ולקראת העונה הבאה תוכנן כבר כי גם אור-יהודה, השייכת לתחום מחוז תל-אביב, תיכלל בהסדר הנזכר בסעיף הקודם. תכנית הקו המאסף, שהוזכרה לעיל, תכלול גם את אור-יהודה.

3. משרד הבריאות טרם יזם הקמתו של איגוד ערים לצורך זה. כל עוד לא נרכש הנסיון המעשי המספיק בנוגע להתארגנות כזו, מוקדם לדבר על כך.

עם זאת, הפתרון המוצע על הקו המאסף, שינקח את נחל איילון מזרימת הביוב, הוא מעשי ביותר, ובבוא העת יהיה משרד הבריאות היוזם להקמת איגוד הערים המוצע.

יוסף תמיר (גח"ל):

האם יכול כבוד השר להשיב אם תיבנה או לא תיבנה תחנת רידניג ד'?

שר-הבריאות י. ברזילי:

הזמננו שני מומחים בין-לאומיים כדי לבחון את האספקטים השונים, המטאורולוגיים והבריאותיים, הקשורים בזיהום האוויר, ולפי זה ייקבע אם הסטנדרטים שנקבעו על-ידי משרד הבריאות הם נכונים, או שחלה בהם שיאה, לקולה או לחומרה. על-פי זה יקום דבר מבחינת משרד הבריאות. אשר לבחינות האחרות — הממשלה כוונה תחליט עליהן.

32. מניעת זיהום האוויר בחיפה

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר הבריאות ביום ג' באייר תשכ"ז (23 במאי 1967):

ב"הארץ" מיום 4 במאי 1967 נמסר כי לבנייתן והפעלתן של תחנות הכוח החשמלי החדשות בחיפה, המופעלות במאזוט והפולטות את גז הרעל גפרית דו-חמצנית, אין מקדימה הערייה בדיקות של מצב זיהום האוויר ותכנון אמצעי למניעת זיהום זה, וזאת כשהתנאים המטאורולוגיים בחיפה נוחים במיוחד לגרימת מצבים מסוכנים של זיהום אוויר.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נקט משרד הבריאות באמצעים כדי למנוע זיהום אוויר חריף בחיפה, כתוצאה מבנייתן והפעלתן של תחנות הכוח החדשות?
2. אם נקט משרד הבריאות בצעדים כאלה — מה הם?
3. אם לא נקט — מה תהייה פעולותיו של המשרד בתקופה הקרובה למניעת זיהום האוויר בחיפה?

שר-הבריאות י. ברזילי:

בשנת 1958 אושרה וקיבלה תוקף תכנית בניין ערים, המאתרת את האזור שמסביב לתחנת הכוח הישנה בחיפה כאזור המיועד למיתקנים של חברת החשמל.

בשנת 1965 הוציאה הוועדה המקומית לבניין ערים של חיפה רשיון לתוספת בניה לחברת החשמל לשם הקמת תחנת חיפה ג'. רשיון זה הוצא על סמך תכנית בניין ערים שבתוקף, המחייב את העירייה לאשר תכנית כאלה במידה שהן ממוקמות באחד המאזורים. משרד הבריאות אינו מיוצג בוועדת בניין ערים מקומית זאת ולא יכול היה להביע במסגרת זו כל דעה. למרות זאת שלח המנהל המחוזי של משרד הבריאות באוגוסט 1965 מכתב המופנה לוועדה המקומית לבניין ערים של חיפה, בו הודיע שאין לו התנגדות לתכנית המוצעת, בתנאי שהיוזמים (חברת החשמל), יתחייבו למלא אחר כל ההוראות והדרישות של משרד הבריאות בקשר לפליטות העשן כתוצאה מהפעלת המיתקנים החדשים. באופן כזה, במידה שיופתחו מיתקנים מתאימים לסילוק הזיהום הנפלט מהאזור, יהיה על היוזמים להתקנים לפי דרישת משרד הבריאות.

עם זאת יש לציין, כי תחנות חיפה ג' תוכננו והוחלט בהקמתם ללא כל הודעה למשרד הבריאות וללא כל תיעוצת עמו.

הומנו 75,000 מנות תרכיב פוליו לחיסון, במחכונת המקובלת בישראל. התרכיב הגיע ארצה בימים אלה והו- חל כבר בחיסון האוכלוסיה.

35. מיקונו תברואי על המטבח המרכזי להונת ילדים בחיפה

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר הבריאות ביום כ"ו בתשרי תשכ"ח (30 באוקטובר 1967):

ב„הארץ" מיום 1 באוקטובר 1967 נמסר על מחלת דיונטריה שנתגלתה אצל 600 ילדים שמוזנס סופק להם על-ידי המטבח המרכזי להונת ילדים של עיריית חיפה, כתוצאה מליקויים בשיטת הכנת המזון והובלתו.

באותה ידיעה נמסר עוד, כי ביוני 1965 נגרמה מח- לת דיונטריה ל-300 ילדים שנוקקו לאותו מטבח, כתוצ- אה מטפילים שנשאא אותם עובדת מטבח, וכן כי בשנת 1962 חלו בדיונטריה 250 ילדים עקב ההידבקות מעוור נהג, שעסק בהובלת כדי מזון, ושוב ב-1963 פרצה מחלת הדיונטריה ב-2 ילדים בהר הכרמל.

הידיעה מוסרת, כי עוד בשנת 1963 הגישו אנשי משרד הבריאות תכנית מפורטת כהמלצה לשינוי שיטות ההובלה והכנת המזון, תוך הצבעה על כמה בעיות תברו- איות, אשר הועברו למטבח המרכזי ולמחלקת החינוך של עיריית חיפה. אבל עד כה לא בוצעו ההמלצות.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונות העובדות המפורטות לעיל?
2. מה הן הנחיות מטעם משרד הבריאות למניעת ליקויים גורמי מחלה במזון, בעת ייצורו והובלתו?
3. היש הנחיות מיוחדות בקשר למזון המסופק ל- ילדים?
4. מה הן הדרכים שבהן מבוצעות הנחיות אלה?
5. אם נכונות העובדות המפורטות לעיל — מה הסי- בה לכך שהייצור וההובלה במקרה הנדון גרמו להפצת מחלות בין הילדים?
6. מי האחראי לליקוי זה בייצור ובהובלה?
7. מי האחראי לכך שהמלצות קודמות של משרד הבריאות, בעניין תקן ייצור והובלת מזון, לא מומשו?
8. מה הם הממצעים שניקוט משרד הבריאות לשם מניעת תופעות כאלה בעתיד?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. נכונה העובדה שקרו הרעלות קיבה כתוצאה של זיהום המזון, שסופק לילדים על-ידי המטבח המרכזי של עיריית חיפה, ארבע פעמים במשך שנים-עשרה השנים האחרונות. מהלך המחלה היה קצר וכל הילדים שנפגעו, הבריאו ללא צורך באשפוז. המטבח המרכזי בחיפה מכין ומחלק בדרך כלל כ-8,000—9,000 מנות ליום.

הרעלות מזון עלולות לקרות בייצור המוני מסוג זה, בהתחשב בעובדה שמטבע הדברים אנשים רבים מועסקים בהכנת המזון, הובלתו וחלוקתו, תהליך הנמשך זמן ממושך. הרעלות מזון הן תוצאה של צירוף הרבה גורמים, ולכן אין אפשרות לקבוע האם ההתפרצות קרתה כתוצאה מאי-ביצוע המלצה זאת או אחרת, ויש לראות התפרצויות אלה כמקרה של „תאונה", שעלולה לקרות בכל מטבח העוסק בבישול המוני ובכמויות כה גדולות של מזון.

היו"ר ק. לז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת בן-פורת.

מרכזי בן-פורת (רפ"י):

האם יודע כבוד השר שבעניין זה אין כמעט שיתוף פעולה, או שהשיתוף הוא קטן מאד, בין שתי הערים תל- אביב ורמלה? השאלה מכוננת לא רק לגבי תל-אביב ורמ- לה, אלא לגבי כל המחוז.

שר-הבריאות י. ברזילי:

עד כמה שנמסר לי, קיים שיתוף פעולה. אם הוא מספק או אינו מספק את כל הצדדים — אני מוכן לבחון זאת מחדש.

34. הפעלת שירותי הבריאות בגדה המערבית

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר הבריאות ביום י"ט בתמוז תשכ"ז (27 ביולי 1967):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. איך הופעלו שירותי הבריאות לאוכלוסיה בגדה המערבית?
2. מה הם סדרי האישפוז לגבי מקרים שאין להם טיפול במקום?
3. האם ניתנו חיסונים נגד מחלות מידבקות לאוכ- לוסיה בגדה המערבית?

שר-הבריאות י. ברזילי:

א. על משרד הבריאות הוטלה האחריות להפעלת שירותי הבריאות בגדה, במתכונתם שמלפני ה-5 ביוני 1967.

כל המוסדות אשר היו בבעלות ממשלתית מופעלים ושירות על-ידי משרד הבריאות. המוסדות הציבוריים, הפרטיים ואלה המופעלים על-ידי אונר"א ניתנת מלוא העזרה.

במסגרת זו תוקנו גוקי מלחמה במבנים ובמכוני- העזר הרפואיים, אורגנה אספקה סדירה של ציוד רפואי, תרופות ומזון.

בבתי-החולים הממשלתיים כ-960 מיטות ובבתי- חולים לא-ממשלתיים, כולל אונר"א, כ-500 מיטות.

בגדה קיימות 98 מרפאות ממשלתיות ו-28 מרפאות בבעלות אחרת, וב-22 כפרים פועלות מרפאות ניידות. כן קיימות בגדה 22 תחנות אם וילד.

חלק מן המרפאות והתחנות פעלו עד כה בהיקף מצומצם בגלל חוסר פרסונל, והמשרד עושה מאמצים לה- ביא להפעלתן המלאה.

המעבדות, בנק הדם והמרכז למניעת מחלות ריאה פועלים כיום בצורה מניחה את הדעת.

ב. חולים הזקוקים לאישפוז ואין להם טיפול בגדה, מופנים באמצעות קצין המטה לענייני רפואה לטי- פול בבתי-החולים הממשלתיים בישראל. נוהלי הטיפול נקבעו על-ידי מנכ"ל משרדי והובאו לידיעת המושלים הצבאיים ומנהלי בתי-החולים הממשלתיים. הסדר דומה קיים לגבי טיפולים אמבולטוריים.

ג. משרד הבריאות מספק את כל התרכיבים לצורך מתן החיסונים השגרתיים, כפי שהיו נהוגים לפני ה-5 ביוני 1967. חיסונים אלה כללו: ג.ס.ג., אבקעבות, טיפו- איד, דיפטריה, כלבת.

דירה בת 68 מ"ר בבאר-שבע עולה 22,500 ל"י, בעוד שדירה דומה בדימונה עולה 21,000 ל"י.

המחיר של 27,000 ל"י לגבי דירה בדימונה מתייחס לבתים חד-קומתיים עם גינה פרטית, דירה הנחשבת כר-מת מגורים גבוהה יותר.

2. על אף האמור לעיל נכונה באופן מהותי הטענה כי במציאות הקיימת עצם הבניה באזורי פיתוח מסויימים היא יקרה יותר מהבניה במרכז הארץ, והדבר מהווה קושי בביצוע המדיניות של עידוד השתכנות באזורי פיתוח.

מצב זה נובע משתי סיבות עיקריות:

א. הוצאות הפיתוח הבסיסיות הנוקפות על מחירי הדירות באזורי הפיתוח הן גבוהות הרבה יותר מאשר אלו במרכז הארץ, ששם נכנים השיכונים באזורים מפותחים.

ב. מחירי הבניה באזורי פיתוח גבוהים יותר מאשר במרכז הארץ והם הולכים וגדלים במידה שמקום הבניה מתרחק מהמרכז (הוצאות הובלה, מחסור בבעלי מקצוע וכד').

דימונה נמנית עם המקומות היקרים ביותר בארץ מבחינת הוצאות הבניה.

3. הבעיה נהירה למשרד השיכון והמשרד אף הביא הצעה מסויימת בפני הגורמים המוסמכים לכך (משרד האוצר, ועדת השרים לענייני כלכלה), לפיהם יש לדאוג כי הוצאות הפיתוח הבסיסיות באזורי פיתוח יהיו בחלקן השקעה ממשלתית ולא ייוקפו על מחירי הדירות, וכי תינתן סובסידיה מסויימת להוצאות הבניה באזורי הפיתוח המרוחקים. הצעות אלו נמצאות עדיין בדיון.

4. לאחר אישור התכנית הנ"ל על-ידי הגורמים המוסמכים בממשלה יוחל בביצועה.

37. ידיעה על חילוקי דעות בין שר השיכון לבין המנהל הכללי של משרד השיכון

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר השיכון ביום כ"ז בתשרי תשכ"ח (31 באוקטובר 1967):

בדיעה שנתפרסמה ב"הארץ" של יום 25 באוקטובר 1967 נאמר, כי שר השיכון תבע את התפטרותו של מנכ"ל משרד השיכון, מר ד. טנה, בעקבות חילוקי דעות שהתעוררו בין השר לבין המנכ"ל. שאלותי הן:

1. האם הועלתה דרישה לפיטורי המנכ"ל על-ידי השר, ואם כן — מה העילה לכך?
2. האם קיימים חילוקי דעות בין השר לבין המנכ"ל, ואם כן — מה הם חילוקי דעות אלה?

שר השיכון מ. בנטוב:

הידיעה בעתון "הארץ" הנוכרת בשאלתה אינה נכונה, וממילא אין מקום לשאלות נוספות.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
בינתיים התפרסם השבוע שכאילו השר פיטר את

2. לפי הנחיות משרד הבריאות יש לקצר עד כמה שאפשר תהליך ייצור המזון מחומר גלם ועד חלוקתו לאוכלים, תוך שמירה על טמפרטורה גבוהה של התבשיל.
3. כל זמן שהמזון המסופק לילדים אינו שונה בטיב בו ממזון המסופק בדרך כלל למבוגרים, אין צורך בהנחיות מיוחדות גם למזון של ילדים.

4. היות ואין הנחיות מיוחדות לילדים, אין גם דרכים מיוחדות לביצוען.

5. אי-אפשר לקבוע בדיוק את הסיבות שמביאות להתפרצות מסוג זה, אך נראה כי האפשרות להחדרת הגורם המחולל את ההרעלה קיימת מהתחלת תהליך הייצור ואולי גם לפני זה, עוד בחומר גלם ועד חלוקתו.

6. נראה שהאחריות מחולקת במקרים אלה בין הרבה גורמים המטפלים במזון ובין גסיבות שבהן יוצרים את המזון.

7. ביצוע המלצות כשלעצמן הוא תהליך ממושך, והטיפול נמשך עד היום, ולכן אין להטיל אשמה בגורם בודד בשלב זה.

8. לשכת הבריאות רואה את תהליך ייצור המזון במטבח המרכזי, בהיקף הנוכחי, כבעיה תעשייתית, ולא כבישול פשוט, ולכן הציעה לעיריה לפנות למחלקה להגדת מזון בטכניון על מנת לקבל ייעוץ בייצור המזון הניתן לילדים, וכפי שנמסר לנו, כבר התקשרה העיריה עם הטכניון. עד לסיום ההתייעצות הוגבר הפיקוח התביט רואי על המטבח, על התפריט ועל תהליכי ייצורו, כמו כן הומלץ לקצר את זמן ההובלה של הארוחות לבתי הספר ולגנים.

36. הוזלת מחירי דירות באזורי פיתוח

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר השיכון ביום כ"ה בתשרי תשכ"ח (29 באוקטובר 1967):

בעתון "מעריב" מ-1 באוקטובר 1967 בכתבה "הדירות בעיירות פיתוח יקרות יותר מאשר בערים", נאמר: מר מ. אלון, יושב-ראש הוועדה לעיירות פיתוח שליד מרכז השלטון המקומי, אמר שרובשי דירות בערי הפיתוח מופלים לרעה לעומת עמיתיהם במרכז הארץ, ולא רק בתנאי הרכישה מקבלנים פרטיים, אלא גם ביחס לבניה הציבורית והממשלתית, כך שדירה קטנה יחסית, בה 68 מ"ר, נמכרת על-ידי משרד השיכון בבאר-שבע ב-23 אלף לירות, ואילו בדימונה ב-27 אלף לירות, ובה בשעה ניתן לרכוש דירה בגודל זה מקבלן פרטי תמורת 26 אלף לירות בבת-ים.

בהתחשב בעובדה שמחיר זול של דירות מהווה אחד התמריצים החשובים ביותר למשיכת תושבים ממרכז הארץ לאזורי הפיתוח — ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הנתונים שפורסמו ב"מעריב" תואמים את המציאות?

2. אם כן — מה הן הסיבות לכך?

3. האם קיימת תכנית במשרד השיכון להוזלת מחירי הדירות באזורי הפיתוח?

4. אם כן — מהי התכנית ומתי יוחל בביצועה?

שר השיכון מ. בנטוב:

1. הנתונים שפורסמו בעתון "מעריב" אינם מדויקים.

שיקום. תחולת חוק זה, ככל חוק אחר, היא על כל שטחה של מדינת ישראל. מאחר שירושלים המזרחית סופחה כחוק לשטחה של מדינת ישראל, הרי כלולה היא בשטחי הפעולה של החוק והרשות לבינוי ופינוי אזורי שיקום. לעומת זאת חלק זה של העיר טרם נכלל בסקר הארצי של משכנות העוני, שעריכתו נסתיימה רק לפני מספר חודשים.

39. מרטים על נסיעות לחוץ-לארץ מטעם משרד השיכון

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר השיכון ביום י"ג בחשוון תשכ"ח (16 בנובמבר 1967):
אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה מספר הנסיעות לחוץ-לארץ שנעשו בשנת התקציב 1966/67, וכן בחודשים אפריל — ספטמבר 1967, עובדי משרד השיכון או שליחים מטעם משרד השיכון?

2. מהו סכום ההוצאות הכולל שהוצא על נסיעות לחוץ-לארץ (לרבות כרטיסי נסיעה) בכל אחת מן התקופות הללו?

שר-השיכון מ. בנטוב:

1. מבין 603 עובדים במשרד השיכון נסעו לחוץ-לארץ בשנת 1966/67, וכן בחודשים אפריל—ספטמבר 1967, — 38 עובדים, לפי הפירוט הבא: (א) לצורכי השתלמות, במימון המשרד — 13 עובדים; (ב) לצורכי השתלמות, במימון מוסדות בין-לאומיים (השתתפות חלקית של המשרד) — 9 עובדים; (ג) בתפקיד, כנציגי מדינת ישראל או משרד השיכון לוועידות, לכנסים בין-לאומיים וכדומה — 16 עובדים.

2. הוצאות הנסיעה של כל אנשי משרד השיכון במשך התקופה האמורה לעיל הסתכמו ב־131,212 ל"י.

היו"ר ק. לוז:

על שולחנות חברי הכנסת הונחו שאילתות אל שר החקלאות, בהתאם לתקנון, אך שר החקלאות לא הופיע.

ג. חוק ועדות חקירה, תשכ"ח — 1967 *

(קריאה ראשונה)

נראית לי התיאוריה הרואה בוועדת החקירה מקרה מיוחד של שפיטה „כאשר מתגלעים סכסוכים שהם מעבר לשיטות המשפטיות“, לפי דברי שר המשפטים. אם הבנתי אל-יכוך, תיאוריה זו מתבססת על ההנחה שבאופן עקרוני כל מחלוקת שייכת בעצם, לפי טבע הדברים, לבית משפט, ושהממשלה היא הרשות המבצעת, ותו לא, ואין לה להתערב בסכסוכים.

אסתכן לומר שלפי דעתי תיאוריה זו, לפחות בחלקה השני, אינה מתאימה למצב מדינה בתימינו. מהות המוסד ששמו הממשלה אינה באה לידי ביטוי מלא בהגדרה שהיא הרשות המבצעת של המדינה. אינני בטוח אם ההגדרה הזאת, שכוחה בכך שהיא נוחה להסברת עקרון הפרדת הרשויות, מיצתה אי-פעם את המעמד של

מר טנה מוועדת בינוי ופינוי ובא במקומו. אולי יוכל כבוד השר להסביר למה?

שר-השיכון מ. בנטוב:

אני לא פיטרתי את מר טנה. יש חלוקת עבודה יותר רציונלית בתוך המשרד.

38. תכנון פעולות בינוי ושיכון במזרח ירושלים

חבר-הכנסת ר. ארוי שאל את שר השיכון ביום ה' בחשוון תשכ"ח (8 בנובמבר 1967):

אבקש את כבוד השר לענות לי:

1. מהי תכנית משרד השיכון לפעולות בינוי ושיכון בירושלים המזרחית?

2. האם כוללת רשות הבינוי והפינוי של אזורי שיקום גם את השכונות הנחשלות של ירושלים המזרחית בתחום תכניתה?

שר-השיכון מ. בנטוב:

1. משרד השיכון מטפל כבר בשלבי המוקדמים של תכנון פעולות שיכון בירושלים המזרחית ובעיקר בחלקה הצפוני-מזרחי של העיר.

נמצאות בשלבי תכנון מוקדמים 2400 יחידות דיור ויש מגמה להרחיב את מסגרת התכנון עד ל-3,000 יחידות דיור.

כאמור, מדובר על שלבים מוקדמים של תכנון, וקיימים עדיין קשיים רבים, בעיקר בקשר לבעלויות קרקע, בדרך לביצוע תכנית אלו.

על כן אין אפשרות לציין מועדי התקדמות וביצוע מדויקים בעניין זה. אך אנו עושים כל המאמצים על מנת שפעולות הקשורות בבניה יתחילו בקצב מזורז בחדש אפריל הקרוב, במסגרת הסכום שיועמד לרשותנו לפעולה הזאת בתקציב לשנת 1968/69, המובא עתה לכנסת.

2. רשות הבינוי והפינוי של אזורי שיקום היא גוף סטטוטורי, הפועל על בסיס החוק לבינוי ופינוי אזורי

היו"ר ק. לוז:

אנחנו ממשיכים בדיון על חוק ועדות חקירה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אונא, ואחריו — לחבר-הכנסת נבון.

משה אונא (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. שר המשפטים השתתף את הסברו לחוק ועדות החקירה על העובדות ההיסטוריות המפיצות אור על בעיותיהן של ועדות חקירה ועל ראיית ועדת חקירה כמקרה שבו מתעוררת שאלת הפרדת הרשויות במדינה, כלומר: הפרדה בין הרשות המבצעת ובין הרשות השופטת.

עם כל הכבוד לשר המשפטים כמשפטן מלומד, שבודאי גם מסתמך בדבריו על בני-סמכא חשובים, לא

טיח לו את אמון הציבור. מסירת כל בעיה השגויה במח"לוקת לידי השופטים, עלולה להביא לידי ערעור האמון כלפי הרשות השופטת. אם ניתן לשופטים לטפל גם בדברים השנויים במחלוקת בתחום ההשקפתי, הרי ממילא אנו מכניסים את השופטים לתוך הזירה של מלחמת דעות. אינני סבור שזה יוסיף לאמון הציבור כלפיהם.

אנו עדים לא פעם גם בפסקי-הדין של השופטים, שהם מרשים לעצמם לבטא דעות פרטיות משלהם. זה מוצא אמנם הד חיובי אצל אלה שדעתם זהה עם דעת השופט המבטא אותה. אבל באותה מידה זה מעורר מורת-רוח אצל אלה שדעתם שונה מדעת השופט. בוודאי לגיטימי הוא שלאזרח יש דעות שונות בענייני אמונות ודעות. על כן יש צורך, לדעתי, לגלות גמישות בעניין זה של איש ועדות החקירה. אני סבור שאמנם יש דברים שרצוי שהשופט יטפל בהם במסגרת ועדת חקירה. ויש דברים אחרים שבהם צריכים לטפל אנשים שהציבור רוחש להם אמון. עדיין אני משוכנע שגם בתוך הציבור שלנו — למדות הפוליטיקה המרחיקה לכת — אפשר למצוא אנשים כאלה במידה מספקת.

אני מעלה את הרעיון, שהרכבת ועדות החקירה לא תמיד צריכה להיות בידי נשיא בית-המשפט העליון. אני יכול לתאר לי שגם בעניין זה אפשר לגלות יתר גמישות. אני רואה לפני מקרים שבהם רצוי שהממשלה תמסור הקמת ועדות חקירה לידי שר. כן לא נראה לי צמצום האפשרויות למנות ועדות חקירה. על-פי הצעת החוק דק הממשלה מוסמכת למנות ועדות חקירה. אינני רואה הצדקה לצמצום זה. היום מוסמכים שלושה שרים להקים ועדות חקירה. לא אראה פגם בכך אם כל שר יהיה מוסמך לכך. והייתי מוסיף כרעיון שיש לשקול אותו — אולי גם כאן אני בא במחלוקת עם שר המשפטים — שגם הכנסת תוכל לדרוש מהממשלה להקים ועדות חקירה. שר המשפטים חשש שהדבר יינשע על יסוד ויכוח לגופו של עניין בכנסת. אנו יודעים שלפי סדר עבודתנו, לא פעם עולה עניין לדיון כהצעה לסדר-היום. ואם כי הדיון אינו מלא, הוא בכל זאת בבחינת דיון. אני יכול לתאר לי שהיו מקרים שהכנסת תביע דעתה, שרצוי שהממשלה תקים ועדת חקירה במקרה זה או אחר.

הדבר השלישי שעליו אני רוצה להשיג הוא ההגדרה של הנושא שאפשר למסור לוועדת חקירה; "עניין דיומא בעל חשיבות ציבורית חיונית" — מגדיר החוק. שני סייגים יש כאן: עניין דיומא, כלומר מה שאנו קוראים עניין אקטואלי, וחשיבות ציבורית חיונית. על-די שני סייגים אלה אנו מצמצמים מראש את האפשרויות להקים ועדות חקירה. ודאי, אין צורך להפוך את ועדות החקירה לדבר של מה בכך. שר המשפטים הסב תשומת לבנו לכך שבעבר הקמתן נעשתה בצורה המונית מדי, אם מותר לומר כך. הוא הזכיר 150 ועדות חקירה, שמטרתן שימשה בחלקה דק כמסגרת פורמלית, ולתוכן הנושאים לא היתה כל שייכות לעצם התפקיד של ועדת חקירה. בוודאי שאין להמשיך בדרך זו.

בכל זאת סבור אני, שייחכן וייתכן שבידור עניין, שהוא לכאורה בחינת היסטוריה, נחוץ לציבור משום שהתעורר סביבו ויכוח המזעזע את הציבור כולו, כמו עניין שבלשון החוק אנו קוראים לו "עניין דיומא". או עניין שאינו חיוני במובן הפורמלי של המושג, אך הוא ראוי להיות נושא של חקירה. לדוגמה, אם הממשלה תבוא

הממשלה ותפקידה. כיום בוודאי אינה ממצה, והשימוש בה אף מבושש, לדעתי, את יחסו של האזרח אל ממשלתו, ושיעור קומתה מונמך. הממשלה צריכה להיות, וגם הינה, המוסד המכוון במדינה. היא מציעה לפרלמנט את מדיניותה הציבורית והפנימית, ועל-ידי כך קובעת מדיניות זו במידה רבה; היא היוזמת העיקרית בתחום החקיקה, כפי ששר המשפטים הדגיש גם הוא, ויש לה, וצריכה להיות לה, השפעה רבה על עבודת הפרלמנט. היא חייבת לשקוד על כך שענייני המדינה יתנהלו בלי הפרעות וועזוים, תוך ראיית הנולד. בלעדי כל זה הממשלה איננה ממשלה. למדינה דרושה הנהגה חזקה, הנהגה הידועה לכוון את הדברים. אין זו רשות מבצעת גרידא.

לא נראה לי שאפשר לומר, כפי שאמר שר המשפטים, ש"להלכה אפשר היה לקיים משטר חיים תקין שבו תעשה הזרוע המבצעת את מלאכת הביצוע, וכאשר מתעוררת בציבור מחלוקת דעות או רעיונות, יוכרע הדבר בדרך של הכרעה בתוך הרשות המחוקקת, או, כנהוג בארצות מועטות, בדרך של משאל-עם, ואילו בהתגלע מחלוקת לגבי אמינותה של עובדה, של טענה עובדתית מסויימת, או לגבי קיומה או העדרה של זכות זו או זו בידי המדינה או האזרח — יימסר הסכסוך להכרעתה של הזרוע השיפוטית". אינני סבור שבצורה כזו אפשר לנהל מדינה.

הממשלה צריכה לשקוד על כך שענייני המדינה יתנהלו בלי הפרעות וועזוים, תוך ראיית הנולד, וזוהי לדעתי הנקודה שבה מופיעה שאלת בירור עניינים, בעלי חשיבות ציבורית חיונית, כפי שהחוק מנסח. כי אם אלה הם תפקידיה של הממשלה, הרי נעשה הצורך לברר עניינים כאלה פועל-יוצא ישיר מתפקידיה. בירורים כאלה דרושים לה למילוי תפקידיה, ואין בכך משום חדירה אל תוך תחומיה של הרשות השופטת.

אינני יודע על כך, אם היסוד שעליו משתית שר המשפטים את החוק, הוא אמנם היסוד הנכון. זה לא נראה לי כך. שר המשפטים אמר: "דיברתי קודם על הפרדת הפונקציות בין הרשות המבצעת לבין הרשות השופטת, והנה אם ועדת החקירה, לפי הפקודה המנדטורית, היתה יליד-ביתה של הממשלה; אם ועדת החקירה גם באנגליה, אפילו לפי המלצותיה האחרונות של השופט סלמון וחבריו, היא יליד-ביתה של הממשלה — הרי לפי ההצעה שהבאתי היום ועדת החקירה היא יליד-ביתה של הזרוע השופטת".

אני סבור, כאמור, שוועדת החקירה צריכה אמנם להיות יליד-ביתה של הממשלה. על כן רואה אני את שאלת הכנסת שופטים והמערכת השיפוטית אל תוך החוק באור אחר. אמנם נכון שהיה צורך להבטיח את אמונו של הציבור כלפי ועדות כאלה אם נרצה שימלא את תפקידן. ובצדק שם שר המשפטים דגש חזק בשאלת אמון הציבור. אולם אין במסירתם לידי השופטים משום תרופה בדוקה לכך. אמון הציבור כלפי השופטים תלוי, לדעתי, בשני גורמים: שהשופט הוא בלתי-תלוי, וזה נותן לו מעמד המאפשר לו להשתחרר מהשפעות שונות הבאות אליו מתוך הציבור; הגורם השני הוא זה שהשר-פט פועל בתחום החוק הידוע לכל והמוגדר היטב. זה נחוץ לו כדי שיוכל לקיים את מעמדו הרם, ממנו נובע אמון הציבור. ברגע ששופט עוזב את האזור המוגן של החוק, הוא פורק מעצמו חלק לא-מבוטל מהשריון המב-

ראש עצמו הוא שופט, אבל זה נותן לוועדה כמעט אופי של בית-משפט.

לסעיף 13 (א): פנייה ישירה מן הוועדה לפרקליט עלולה להיות מפריעה לסדרי המשפט. אותו פרקליט יכול להיות עסוק במשפט, ולא יוכל להתפנות לכך. מדוע לא תפנה הוועדה לשר המשפטים, שיטיל את התפקיד על איש מן הפרקליטות?

נוסח סעיף 16 אינו ברור די צורכו. נאמר בו: „והוא חייב לעשות כן לפי דרישת הוועדה“. האם פירוש הדבר שהיועץ המשפטי עצמו חייב להופיע, או מותר לו לשלוח נציג, כפי המצויין ברישאה של הסעיף? יש להניח שהיועץ המשפטי עצמו עשוי להיות עסוק מאד במלאכתו ויש לאפשר לו לשלוח נציג תחתיו לפי בקשת הוועדה.

לסעיף 23: לא ברור לי מדוע זקוקה הממשלה לאישור ועדת החוץ והבטחון שנושא החקירה מחייב סודיות. האין היא עצמה יכולה לקבוע זאת? אינני מבין את תפקידה של ועדת החוץ והבטחון כאן, ואיך אפשר בה במידה להבדיל בינה ובין ועדות כנסת אחרות שנושאי החקירה של ועדת חקירה קשורים בוועדות אלה. מה הייחוד של הוועדה הזאת ומה הקשר שפה נרקם לראשונה בין הממשלה, המשפט והכנסת?

לסעיף 27 (ד): אני מציע להשאיר את ההחלטה בידי היושב-ראש של הוועדה ולא בידי הוועדה כולה, כפי שהדבר נוסח בסעיף 27 (ב).
ועתה כמה הערות כלליות.

החוק החדש מעניק לממשלה כולה סמכות להחליט על הקמת ועדת חקירה. אך הוא שולל סמכות זאת מראש הממשלה, שר הפנים ושר המשפטים. בנקודה זו אינני רואה הטבה של המצב הקיים, אלא החמרתו. יכול להיות ששר המשפטים יחשוב כי יש למנות ועדת חקירה והדבר נתון בסמכותו. לפחות יוכל לחלום על דעתו, אם להתפטר מן הממשלה במקרה שלא קיבלה דעתו, אם מצפוננו תובע זאת ממנו. מאידך ניסא, טוב שהממשלה יכולה להחליט על ועדת חקירה, אם אחד מן השלושה מסרב לעשות זאת. אינני רואה טעם להוציא ולשלול את הסמכות הזאת משלושת השרים האלה.

בכמה סעיפים אחרים — ותתפלאו לשמוע זאת ממני — נושבת רוח של אי-אמון בממשלה. אם הכל כתקנו, אין שום פגם בכך שהממשלה עצמה, מתוך שיקולים ציבוריים, תמנה את יתר חברי הוועדה, חוץ מהיושב-ראש, שמתמנה על-ידי נשיא בית המשפט העליון. מדוע צריך נשיא בית המשפט העליון להתקין תקנות בדבר סדרי הדין? מדוע לא להפקיד זאת בידי שר המשפטים, כמו ביתר הענינים? דבר דומה קורה בסעיף 13א. אני יכול לשער את הרקע לסעיפים האלה. שר המשפטים הביא דוגמאות וראיות מארצות אחרות, או מארגנו מתקופה ישנה, וממנע, מסיבות שאפשר להבין, מלגעת בנושא שהסעיר את ציבוריותנו בשבע השנים האחרונות, מן הנושא הקרוי „הפרשה“ או „עיוות הדין“ של ועדת שבעת השרים.

מקרה זה הוא דוגמה קלסית, לדעתי, מקרה התואם את דברי שר המשפטים בכנסת: „הסכנה הכרוכה בחוסר נייטרליותם של חברי הוועדות האלה, שבגלל היוון ציבוריות, הרי אין בטיפה הציבורית הזאת אלא מה שיש בים הציבורי הכולל, המחולק, כידוע, למפלגות, לזרמים

לידי מסקנה שרצוי לבדוק סדרי נמל חיפה, אינני יודע אם כל אחד מאתנו יגדיר עניין זה כעניין ציבורי חיוני, אבל הוא בודאי עניין חשוב, עניין שבנסיבות מסוימות יהיה ראוי להימסר לוועדת חקירה.

אני מצטרף בעניין זה לדעתו של חבר-הכנסת קלינגר-הופר, שאמר גם הוא שצריך לתת אפשרויות רבות יותר וחופש פעולה רחב יותר בידי הממשלה להקים ועדות חקירה, כאשר דעת הציבור או האווירה שנוצרה סביב עניין מסוים תובעת בירור, וכאשר באים לידי מסקנה שהבידור האובייקטיבי שוועדת חקירה יכולה להבטיח לנו היא הדרך הנכונה להרגיע את הציבור ולהעמיד את הדברים על נכוןותם העובדתית והציבורית.

גם בנקודה זו, כפי שאמרת, יש למצוא נוסחה רחבה יותר מזו שהוצעה בחוק.

נראה לי שאלה הם הדברים היסודיים שבהם מטפל החוק. אין בדעתי להיכנס לפרטי החוק האחרים. הם נראים לי בעיקרם חיוביים, בעיקר בכל הנוגע לצד הפרו-צדורלי ולהגנה על האנשים המופיעים לפני ועדות חקירה. אלה הם דברים חשובים לפעילות התקינה של ועדות חקירה. ואם יש צורך בתיקונים — ונראה לי שפה ושמ יש צורך בתיקונים — אני סבור שצריך לעסוק בהם בוועדה, והיא בודאי תעסוק בהם.

בסיכומי של דבר נראה לי, שחוק זה הוא חוק חשוב. גם אם הוא פרי סערות ציבוריות מסוימות. אחרי שעבדתי תקופה מסוימת מאז התחוללו הסערות האלה ואנחנו יכולים לדון מתוך פרספקטיבה נכונה על המסקנות המת-חייבות מהן, יש לצפות שנוכל להצליח להביא לציבור חוק שיענה על השאלות שוועדות חקירה צריכות לסייע לפתרונן.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נבון, ואחריו — לחבר-הכנסת אוניגה.

יצחק נבון (רפ"י):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הרשיתי לעצמי ליטול חלק בדיון על נושא מכובד זה, לא בגלל למדנותי המשפטית, אשר חסרה לי והיתה לקודמי, אלא משום שזה נושא בעל משמעות ציבורית, שגם הדיוט יכול להבין בו.

אקדים ואומר כי אנו נתמוך בהעברת הצעת החוק הזאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט. זה חוק חשוב ויש בו נסיון רציני להעניק לוועדות החקירה עצמאות ויכולת פעולה בלתי-משוחזקת ככל האפשר.

ברשותכם, כמה הערות לסעיפים השונים, ולבסוף הערות כלליות אחדות.

לא ארחיב את הדיבור על הסעיף הראשון, לגבי הגדרת נושא ועדת החקירה, שצריך להיות „ענין דיומא“ „בעל חשיבות ציבורית חיונית“. אני מצטרף לדעה שהובעה לפני ומציע להרחיב את האפשרויות להקמת ועדת חקירה. הייתי אומר „ענין בעל חשיבות ציבורית“. מהו „ענין דיומא“ לא תמיד מתברר באותו יום. יש ענין שהיה חשוב פעם, נשתכח וצף לאחר מכן. ההגדרה המובאת בהצעת החוק הזאת מצמצמת את האפשרויות של הממשלה להקמת ועדת חקירה. אני בעד הרחבתן.

לסעיף 12: האם לא מוטב שיושב-ראש הוועדה יפנה לבית משפט ויבקש להוציא צו חיפוש? נכון שהיושב-

הזאת אינה משנה בנדון זה ולא כלום. היא משנה בעניינים רציניים מאד של מהותה של ועדת חקירה, ועוד אע"מוד על כך. אבל היא אינה משנה בעניין היסודי: שווה דת חקירה איננה בית-משפט. את זה צריך תמיד לזכור, בקשר לעבר ובקשר לעתיד.

ואני רוצה להסביר שהיא איננה חלק מן הרשות השופטת — לא מפני שהצעת החוק לא העניקה לה זכויות וסמכויות של חלק מהרשות השופטת, אלא מפני שמעצם מהותה אין היא יכולה להיות בית-משפט. ומדוע? מסיבה אחת: מפני שהיא דנה בעניינים שבית-משפט אי-גנו מוסמך לדון בהם. היא אינה מוציאה פסק-דין. יש עניינים בחיי ציבור וחברה מודרניים שאינם ניתנים כלל להיות מוגשים להכרעתו של בית-משפט, ולא יעזור לנו אפילו אם נלביש את ועדת החקירה בלבוש עוד יותר משפטי. היא לא תיהפך עלידי זה לחלק מהרשות השיפוטית.

לכן אין אני מתרגש משום סעיף לגבי כל הסמכויות הניתנות בהצעת החוק לממשלה כשהיא צריכה להחליט על הקמת ועדת החקירה, ולנשיא בית-המשפט שצריך למנות את חברי ועדת החקירה, את היושב-ראש ואת החברים האחרים. מפני שהבעיה המרכזית בעיני כלולה בסעיף אחד, מסוים, והוא סעיף 19. בגמר דיוניה של הוועדה הזאת, הכבדה, מה היא עושה? — „בגמר דיוניה תסכם ועדת החקירה את ממצאי תחקירה בדיון-וחשבון ותגיש אותו לממשלה“. אמנם יש עוד דבר: היא מפרסמת אותו, אם איננו עניין בטחוני. אחרי שתי הפעולות הללו, של מסירת הממצאים לממשלה ופרסום ברבים — יש הרבה משקל לעבודתה. אבל המשקל הספציפי, הסגולי, של בית-משפט — לא ניתן לה עלידי כך.

הדבר אינו ניתן לסידור אחר. יש עניינים שאינם עבירות והם בכל זאת דברים רעים. זהו אחד הדברים המעניינים ביותר, לפי דעתי: אדם יכול לנהוג באופן לא טוב, באופן — וועדת החקירה צריכה לקבוע את זה — אבל הוא לא עבר עבירה. אילו היה עובר עבירה, והעבירה לא היתה מתיישנת — היו חייבים להביא אותו לא לפני ועדת חקירה, אלא לפני בית-משפט. הייתי אפילו מוסיף לכל הסימנים של העניינים שצריך לברר עלידי ועדת חקירה עוד סימן: שאין אפשרות להביא אותו עניין לפני בית-משפט. מפני שאם יש אפשרות להביא אותו לפני בית-משפט — צריך להביא אותו לפני בית-משפט, וועדת החקירה אינה באה במקומו. כך נראה לי.

אבל ברור שלא רק בריטניה הגדולה, אלא גם אנו, המדינה העתיקה והצעירה כאחת, נתסנינו בנסיונות. ונס' יוננו אומר לנו, שאם יש דברים, פעולות, שאינם עבירה כלל, או אפילו יש פעולות שהן אמנם בגדר עבירה, אבל העבירה התיישנה, ולציבור יש עניין בהבהרתן — חייבת הממשלה להחליט על הקמתה של ועדת חקירה, ואז היא מודיעה על כך לנשיא בית-המשפט העליון. אני מבין שאחרי נסיונות רבים בעולם ובisrael אנו רוצים שגם לוועדת חקירה שאינה יכולה ליהפך לבית-משפט יינתן משקל ציבורי של אי-תלות מקסימלית בממשלה, בדיוניה. אני מדגיש את המלה „בדיוניה“, מפני שיותר מזה אין לה אי-תלות. אחרי שהיא דנה ומסקמת ומפרסמת, מה עושים בעקבות זה — מחליטה בכל זאת הממשלה בלבד. היא מתחילה בממשלה, והיא מסיימת בחיי הממשלה.

ולמרמזות מדיניות שונות הגוררים, כמובן, עמדות קבועות מראש, שבצדק מעוררות ספק בלבו של האזרח, אם אכן קבעו אנשים מה שקבעו אך ורק מתוך בדיקה נייטרלית ובלתי-משוחדת, או אם האמת מכוסה שכבה גדולה או קטנה הנובעת לעתים מתוך אינטרס פוליטי או ציבורי. במקרה של ועדת שבעת השרים, האמת היתה לא רק מכוסה בשכבה גדולה של אבק, אלא דרוסה ורמוסה ללא רחמים.

בימים כתקנם, ובממשלות כתקנן, ייתכן שלא היה צורך בחוק כזה. גם לפי החוק של 1921 אפשר היה לפעול באופן שלא יקפח את האמת ולא יעוות את הדין. על השאלה מה קורה אם הממשלה החליטה על הקמת ועדת חקירה, ניתנה בחוק זה תשובה הוגנת והגיונית. אך יש שאלה אחרת: מה קורה אם הממשלה מסרבת, בהשפעת ראש הממשלה, לחקור ולחשוף אמת ולחקן עיוותי דין, למרות חוות דעת היועץ המשפטי ושר המשפטים?

חוששני ששום חוק אינו יכול לתת תשובה נאותה לכך. יש רק לקוות ולצפות שבישראל יהיו ראשי ממשלה אשר לא יתנו ידם למעשים מבישים כאלה של רמיסת האמת והצדק לעין השמש.

הי"ר ק. לוז:

רשות הייבור לחבר-הכנסת אזניה, ואחרי — לחבר-הכנסת ארזי.

ברוך אזניה (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. לא לעתים קרובות מזדמן לחבר הכנסת להוכיח בפני הכנסת את מידת התאפקותו, אבל זהו אחד הרגעים הנדירים בהם אוכיח מידת התאפקות ולא אקבע שום עמדה לדבריו האחרונים של חבר-הכנסת נבון.

מנחם כהן (המערך):

זו היתה הקדמה לאיתחוד...

ברוך אזניה (המערך):

לא. זה לא בגלל האיחוד, אלא משום שפעם אחת צריך לדון על עניינים גם לגופם, ולא רק לאור זכרונות היסטוריים.

רבותי, אני רואה בהצעת חוק זו בעיה מרכזית, ולא הייתי רוצה שבעיה זו תיעלם מעינינו. אני חושב שהסוגיה המרכזית היא: האם ועדות חקירה הן זרוע שופטת, או חלק מהזרוע המבצעת?

לגבי ועדות חקירה כפי שהיו קיימות עד היום יש בסוגיה זו חוות דעת של שופט של בית-המשפט העליון, השופט זוסמן, שאמר בפסק-דין: „ועדת חקירה אינה בית-משפט או בית-דין הקובע עובדות ופוסק על זכויות הנובעות מן העובדות כפי שנקבעו, אלא היא גוף מינהלי האוסף חומר ומגיש המלצותיו למי שמינה אותה. אמנם דומים כלי עבודתה של הוועדה לכלי עבודתו של שופט, באשר היא רשאית לחזמן עדים ולהשביעם. אך התפקיד לשפוט אינו מופקד בידה. בעלי-דין יריבים אינם מתייצבים לפניה ואין בכוחה לתחן זכות מוכיחותיהם.“

והשאלה שאני שואל היא זו: האם הצעת החוק המוגשת לכנסת עכשיו משנה משהו באופי היסודי של ועדת חקירה, שאיננה חלק מן הרשות השופטת, אלא נשארת חלק של הרשות המבצעת? לפי עניות דעתי הצעת החוק

חבר-הכנסת נבון, אבל חברי כנסת רבים אחרים היו אומרים: מה, סודיות או אי-סודיות של עניין ציבורי חיוני, עניין דיומאי, ופרסומו או אי-פרסומו — על כך תחליט הממשלה בלבד? לא ייתכן, ואני אפילו לא מבטיח לכם שבועדה, כאשר היינו דנים על כך, לא הייתי מגן על העמדה, שלא נחוץ דווקא שוועדת החוץ והבטחון תאשר את הצורך בסודיות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מה ההבדל?

ברוך אזניה (המערך):

חבר-הכנסת אבנרי, הנח לוויכוח בינינו לגבי מהותה של ועדת החוץ והבטחון להזדמנות אחרת, בה אענה לך מהו ההבדל. אבל בדרך כלל, רבותי, אני תמיד מסתמך על הנסיון המועט שיש לי, ושלצערי אותו נסיון מועט אין לחבר-הכנסת אבנרי בוועדת החוץ והבטחון, ואני אומר שבין הממשלה לבין ועדה של הכנסת — כל ועדה של הכנסת — יש הבדל מהותי. אבל חבר-הכנסת אבנרי רשאי לכתוב מאמרים ופיליטונים על כך אם הכנסת היא בכלל מוסד נפרד או היא רק זרוע של הממשלה, ואני אתן לו תיוסס שבבקבותיהם יוכל להסביר רבים שבכ"ל הכנסת איננה קיימת, שהדמוקרטיה איננה קיימת, וכל זה יהיה על יסוד הנסיון האישי שלו בלבד. אבל אני סבור שטוב אנתנו עושים אם לאורך כל הקו של חיינו אנו קובעים — או כמעט לאורך כל הקו — שסודיות או אי-סודיות של הנושא, שאלה זאת צריכה להתברר על-ידי ועדה של הכנסת, על-ידי ועדת החוץ והבטחון. אני חושב שבמקרה הנדון זהו אחד המומנטים אשר בהם אישורה של ועדת החוץ והבטחון של הכנסת ישקט במידה מרובה את כל הציבור, אולי מינוס חבר-הכנסת אבנרי, ואולי גם אותו זה ירגיע יותר כאשר נגיע לעניין מסויים.

אני חושב שאם רוצים כי ועדת החקירה תפעל, אין ברירה אלא לתת ליושב-ראש הוועדה את הסמכות להוציא צו חיפוש. סמכות זו תהיה נחוצה לו.

אשר ליועץ המשפטי, אני מבין את המשפט בסעיף 16 כפשוטו: פעם הוא יכול להופיע בעצמו או על-ידי נציגו, ופעם הוא חייב לעשות כן לפי דרישת הוועדה, בעצמו או על-ידי נציגו. אינני מעלה על הדעת שדרישת הוועדה צריכה לחייב את היועץ המשפטי להופיע דווקא אישית ולא על-ידי נציגו.

אלו הן הערותי לחוק. ולא נשאר לי אלא לאחל לציו-בוריות שלנו, שהצעת החוק תהפך לחוק ותביא להפעלת ועדות חקירה לפי חוק זה, ושזה יתרום לאיזון בהלך הרוחות בציבור לגבי כל עניין כבד המופיע על במת חיינו. כתוצאה מכך הוא יתאים לדברים בפחות רגישות עצבנית וביתר אמון, אף כי — ובזה אני חוזר לנקודת המוצא שלי — גם ועדת חקירה לפי הצעה זו איננה זרוע שיפוטית, אלא זרוע מיוחדת, שיש אליה אמון ציבורי מיוחד, של הזרוע המבצעת.

היו"ר ק. לון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארזי, ואחריו — לחבר-הכנסת האזנר.

דאובן ארזי (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אנו עוסקים בחוק

ופה שום דבר לא יעזור. כי העניינים שאותם צריך לברר בוועדת חקירה אינם כאלה שהם בתחומי בירור של בית-משפט.

והנה התעוררה השאלה הראשונה: האם הממשלה צריכה להחליט על הקמת ועדת חקירה, או ראש הממשלה, או שר הפנים, או שר המשפטים? אני חושב שנכון הוא מה שעושה הממשלה כשהיא מציעה שזו תהא הלטתה של הממשלה, למען קביעת רצינות העניין שבדיוקים.

בקשר לכך אני סבור שחייבם נטפלו למלה „חיוני“. אחת משתיים: אם העניין נראה לא-חיוני, לא תמנה הממשלה ועדה. מה יעזור אם אמחק את המושג „חיוני“? האם זה יחייב את הממשלה למנות ועדות חקירה בענייני דיומא שהם בעלי חשיבות ציבורית, אך למרות זאת לא נראים די חשובים בעיני הממשלה? לא יעזור דבר. זוהי דיסקרציה של הרשות המבצעת, וטוב שזו דיסקרציה שלה.

בעניין זה אני חייב להגיד, שבכל הביטויים כגון „עניין דיומאי“ וכו' אינני רואה דבר מקדם או מעכב, מפני שבידי הממשלה להחליט מהו עניין דיומאי זה, האם ראוי הוא או איננו ראוי לחקירה. אפילו אם לא נכתוב „בעל חשיבות ציבורית“ ואפילו אם לא נכתוב „בעל חשיבות חיונית“, אם הממשלה לא תמצא שהנושא חשוב — היא לא תקבע לו ועדת חקירה. וזאת כל עוד איננו חורגים מן הכלל שעניינים מסוג זה נשארים בסמכותה של הרשות המבצעת, כלומר בסמכותה לקבוע את האובייקטים לחקירה.

אני חושב שיהיה קשה — אף כי אני מבין את הטיעון — להפריד בין יושב-ראש ועדת החקירה, שימנה אותה נשיא בית-המשפט העליון, לחברים אחרים של הוועדה, שלא ימנה אותם נשיא בית-המשפט העליון. הוועדה מוכנה רחוק להיות קולגיאלי; יש בה אחד או שניים שהם משפטנים ושניים או אחד שאינם משפטנים; זה ידוע כבר; אבל זה לא מרשה לנו להדגיש עוד יותר את הסיווג, שיש דרגות גבוהות של חברות בוועדה ויש דרגות נמוכות. אם מגיעים למסקנה, מתוך השיקול הציבורי הכולל של מותן משקל לוועדת חקירה, שנשיא בית-המשפט העליון ימנה אותה, הוא בכל זאת חייב למנות את כל חברי הוועדה.

התעוררה שאלה בנוגע לכך שנשארות עוד ועדות בירור. רבותי, אני מבין שוועדות הבירור הן באמת הרבה יותר מצומצמות מבחינת העניין הציבורי שיש בהן. הן בדרך כלל ועדות שמבררות עניינים שהמשרדים מעוניינים בבירורם. הן קיימות. אבל על-ידי זה שכתבנו בסעיף אחד שצריך לברר רק עניין דיומאי, עשינו צעד חשוב. כי עד עכשיו היו גם ועדות קבע, שאינני רוצה לספור ולמנות אותן — הן לפני — שנקבעו כוועדות חקירה. אחרי שקבענו שוועדת חקירה היא רק ועדה שמבררת עניין דיומאי, הוצאנו את ועדות הקבע מהממשלתיות השונות מתחום היותן ועדות חקירה.

לפעמים — ואני מתפלל על כך, אבל אני אומר זאת ברוח טובה — משתנים הדברים לפי המציע. לו, למשל, היתה הממשלה מציעה שהממשלה תקבע אם עניין או נושא החקירה מחייב סודיות, ואז לא צריך לפרסם דבר וכו' — אני מבטיח לכם, חברי הכנסת, שאולי לא בדיק

ואילו הממשלה תתחלק באחריות על מינוי הוועדה עם הכנסת, שבמוקדם או במאוחר היא תדון בעניין המשמש נושא החקירה.

זיקת הגומלין בין הרשות המבצעת לבין הרשות המ-
חוקקת בכינון ועדת החקירה באה לידי ביטוי בהצעת
החוק אך ורק כשהעניין, שהוא נושא החקירה, מחייב סו-
דיות. במקרה זה תודק הממשלה לאישור ועדת החוץ
והבטחון של הכנסת. אני סבור שהדבר הוא נכון ואיני
חולק על סעיף זה בחוק. אבל אני שואל: האומנם אין
הגיון מחייב, שכשם שהממשלה מזדקקת לאישור הכנ-
סת במקרה של סודיות, עליה להודק גם לאישור דומה
מהכנסת אחרת מוועדותיה — להחלטתה על הקמת
ועדת חקירה?

שר המשפטים נדרש לעניין זה רק בסיום דברי פתי-
חתו, והוא שלל את הצורך באישור הכנסת משני טעמים:
ראשית, באנגליה אישור שני בתי הפרלמנט בא כערכוה
לאמון פוליטי של הרכב הוועדה; שנית, החלטת הכנסת
מחייבת דיון קודם. בסוגיה זו מייעץ שר המשפטים לסטות
מן התקדים האנגלי. הוועדה המלכותית בראשותו של
השופט סלמון, שעליה מבוססת בחלקה הצעת החוק, דנה
בעניין זה, ובהמליצה על הצורך באישור הפרלמנט נימקה
זאת בין היתר בכך, שהחלטת הפרלמנט נותנת יתר תוקף
לטריבונל, והיא משמשת עדות לכך שהעניין המהווה נו-
שא החקירה הוא באמת בעל חשיבות ציבורית דחופה.
יתר על כן, נאמר בדיון-וחשבון, העובדה שדרושה החל-
טת הפרלמנט לפני שיקום הטריבונל, משמשת ערובה
נגד שימוש קל מדי בפרוצדורה זו — ואני מתרגם תר-
גום מילולי מה שכתוב בדיון-וחשבון — כי הדיון בפרלמנט
מאוורר את העניין, ואילו האישור נותן צידוק להחלטת
הממשלה להקים את הטריבונל.

בדעה זו החזיק גם שר המשפטים כאשר במאמר שלו,
שכבר צוטט בדיון זה על-ידי חברי הכנסת קלינגהופר,
מאמר שנכתב לפני שלוש שנים, נאמר בין היתר: „באותם
חלקי עולם, שבהם קיימת חלוקת תפקידים, המוש-
תת על הרעיונות הקונסטיטוציוניים האנגלו-סכסיים,
כמו בישראל, אין כל אפשרות שהרשות המבצעת תקיים
על דעת עצמה ועדות חקירה בענין-שיפוטיות, מכשיר
שיתחרה בבתי המשפט“. השקפתו של שר המשפטים
מלפני שלוש שנים נראית לנו נכונה יותר מהדעה שנקט
בה עכשיו. ועדת החקירה היא מוסד בלתי-שגרתי, הדין
בבעיות העוללות להסעיר את הציבור זמן ממושך, ליצור
מצבים קשים בחיי המדינה, לפעמים אפילו להביא למש-
ברים בממשלה. לנו ממצאי ועדת החקירה אין ערעור.
לפיכך נראה לנו שטוב יהיה אם נשתף בדרך הנאותה
את שלוש הרשויות בהקמת ועדת החקירה.

סוגיה שניה שהועלתה בדיון זה היא בעיית הרכבה
של ועדת חקירה. נגד המינוי של ועדת חקירה על-ידי
ראש הרשות השופטת — נשיא בית המשפט העליון —
הביעו דעתם כמה חברי כנסת באופן מוחלט, ואילו חברי
כנסת אחרים הביעו ספקות מסויימים, אם אמנם דרך זו
של מינוי ועדת חקירה אין בה סכנה של הסתבכות פו-
ליטית של השופט.

עמדת החיובית בשאלת מינוי הוועדה על-ידי הר-
שות השופטת נובעת כבר מן הטעמים שהבאתי אותם
לפני כן, כאשר עמדתי על הצורך בשיתוף שלוש הרשו-

שבא להסדיר עניינים לא-שגרתיים. לפיכך היטיב לעשות
שר המשפטים שבדברי הפתיחה המקיפים והיסודיים
הכניס אותנו לפרובלמטיקה הסבוכה של החוק הנדון.
בגילוי לב העלה השר את הלכטים שלוויו אותו בבואו
להכריע לגבי בעיות שונות הקשורות בחוק. פרובלמטי-
קה זו נוגעת בעיקר לשלוש סוגיות: א) לכינון ועדות
החקירה; ב) להרכבן של ועדות אלה; ג) לפרוצדורה.
ברצוני להתייחס לעניינים אלה לפי סדר זה.

הצעת החוק מעניקה את הסמכות להחליט על הקמת
ועדת חקירה לממשלה, ולה בלבד, ואילו קביעת הרכבה
של ועדת חקירה הוטלה על ראש הרשות השופטת. בדרך
זו נקבע כי שתי הרשויות — המבצעת והשופטת — בידי-
הן נמסר דבר הקמתן של ועדות חקירה וקביעת הרכבן.
ואילו לרשות המחוקקת לא נועד כל תפקיד בכינון מוסד
זה.

כרקע לדיון העלה שר המשפטים את העקרון של
חלוקת התפקידים במשטר דמוקרטי מתוקן בין שלוש
הרשויות — המחוקקת, המבצעת והשופטת. אך בעיקר עמד
השר על יחסי הגומלין בין הרשות המבצעת לבין הרשות
השופטת, וזאת בהתאם להנחה, כי רק שתי רשויות אלו
יש לשותף בהקמתן של ועדות החקירה. ואני רוצה לש-
אול: האם נכונה עמדה זו? שר המשפטים ציין — ובצדק
— כי ייעודה של ועדת חקירה הוא „הסרת דאגה ציבו-
רית רחבה, הנובעת מחוסר ידיעה או מחוסר אמון בשט-
חים שונים של החיים הציבוריים, דאגה אשר אין להסי-
רה על-ידי מתן תשובה לשאלתה בכנסת או הודעה רש-
מית ואף לא על-ידי הבאת אדם פלוגי לדיון“. לשון אחרת:
מדובר בעניינים שאף אחת משלוש הרשויות אין באפש-
רותה לטפל בהם בנפרד בדרך יעילה. מכאן נשאלת השא-
לה: כיצד ניתן יהיה במקרים כגון אלה, שהם מסובכים
וחמורים מאד וגורמים לא פעם לסערות ציבוריות, כיצד
ניתן יהיה בדרך הטובה ביותר להחזיר לציבור את הא-
מון שנפגע?

לנו נראה שאת הפתרון לשאלה זו יש למצוא בכלים
שלובים, וכוונתנו לשלוש הרשויות — הכנסת, הממשלה
והרשות השופטת — בכינון ועדות חקירה. כל אחת מש-
לוש הרשויות האלה תוכל לתרום את תרומתה לחקד
אובייקטיבי ככל האפשר של העניינים שהם שנויים במח-
לוקת חמורה בדעת הקהל. שיתוף הפעולה ביניהן יעניק
לוועדת החקירה את האוטוריטה הדרושה, כדי להרגיע
את הרוחות ולהחזיר את האמון שנפגע.

הנוו סבורים איפוא, שהחלטת הממשלה על הקמת
ועדת חקירה לעניין שהוא בעל חשיבות ציבורית חיונית,
צריך שתהא טעונה אישור הכנסת.

בבואו לנמק את הצורך לחוק את האמון של הציבור
בוועדת חקירה, ציין שר המשפטים, כי „דרך הטבע היא
שכל ויכוח מעין זה הממשלה היא צד בו, אם מפני
שהנושא התרחש או לא התרחש בתוך תחומי סמכותה,
ואם מפני שכמעט אין לו דבר המעניין את הציבור, המס-
עיר אותו, שאין תולים אותו כך או כך בממשלה“.
ואם כך הדבר, — ואני סבור שהנחה זו נכונה — למה לא
לחוק את האמון של הציבור בוועדת חקירה גם על-ידי
כך שהכנסת תסמוך את ידה על החלטת הממשלה ותתן
יתר תוקף לדעה. שהעניין הוא בעל משמעות ציבורית
חיונית ודחופה? בדרך זו תשאב ועדת החקירה את כוחה
לא בלבד מהחלטת הממשלה, כי אם גם מהחלטת הכנסת.

לאקטואליים. לכן נראה לי שהוועדה תצטרך לתת את דעתה לניסוח יותר בהיר.

באותו סעיף נאמר, שוועדת חקירה תחקור בעניין ותמסור דין-וחשבון לממשלה על תוצאות החקירה. רצוי לקבוע בחוק המפורש אם הכוונה היא שהדין-וחשבון יכלול ממצאים בלבד או גם מסקנות והמלצות.

בסעיף 7 של החוק נאמר, שנשיא בית-המשפט יקבע את התקנות, בהסכמת שר המשפטים. נראה לי, כפי שכבר אמרו כאן גם חברי כנסת אחרים, שרצוי שהתקנות ייקבעו על-ידי ועדת החוקה, חוק ומשפט. דבר זה נובע מן הסדר הפרלמנטרי הטוב ומן האופי המיוחד שיש לוועדות החקירה.

בסעיף 8 נאמר, כי ועדת חקירה לא תהיה כפופה לדיני הראיות, והיא רשאית לקבל כל דאיה שהיא ובכל דרך הנראית לה מועילה. נראה לי, שרצוי לקבוע, כי במקרה שהוועדה סוטה מכללי הראיות, עליה לנמק סטיה זו.

לגבי סעיף 13 (א) — אני מצטרף לחברי הכנסת שהציעו שלא יושב-ראש הוועדה בלבד, אלא הוועדה כולה, היא אשר תוכל להטיל את התפקיד של חקירה על פרקליט, על שוטר או אדם אחר. תפקיד החקירה איננו דבר משני, ורצוי שזה ייעשה בהסכמות של הוועדה.

סעיף 15 (ב) קובע, כי מי שעלול להיפגע על-ידי החקירה, רשאית הוועדה, מיזמתה או לפי בקשתו, להתיר לו להתייצב לפני הוועדה. אני סבור כי במקרה הנידון אין להסתפק בהענקת רשות, אלא יש להטיל חובה על ועדת החקירה להזמין את האדם העלול להיפגע מהחקירה. יהיה זה לטובת החקירה אם האיש שיכול להיות נפגע, כלומר שיכול גם להיות חשוד במעשה או מחדל המשמש נושא החקירה, יישמעו דבריו וייכללו בין ממצאי החקירה.

לבסוף, נראה לי שוועדת החוקה, חוק ומשפט תצטרך להבהיר את יחסי הגומלין בין ועדת חקירה לפי חוק זה לבין ועדות חקירה המתמנות לפי דין אחר.

אנו מחייבים את הצעת החוק. החיוב שבחוק נובע קודם כל מן העובדה, שהוא בא להמיר חוק מנדטורי מיושן, וגם מכך שהוא בא לייעל את המוסד של ועדות חקירה. נצביע בעד העברת הצעת החוק לוועדה.

היו"ר ק. לון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האונגר, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההצעה שלפנינו באה להקים מכשיר הדרוש. לטוהור האווירה הציבורית, כאשר פורץ החוצה עניין שמסעיר את דעת-הקהל.

בדרך כלל זוהי דרך הטיפול בתקלה רצינית שמעורבים בה אנשי השלטון, כאשר הגילוי הפומבי של מעשים או מחדלים יש בו כדי לגרום משבר של אמון ודאגה רבה. הציבור רוצה או לדעת מה קרה. דעת-הקהל חוששת שעניינים בעלי ערך לא יתגלו אם לא יבוררו בפומבי, או שנושאים בעלי אופי חמור יטושטשו אם טושטשו ותוהעלם החקירה.

לכן חשוב שמינויה של הוועדה יעורר אמון כשל-עצמו, ושפעולתה של הוועדה לא תביא כשהיא לעצמה

יות בהקמת ועדת החקירה. ברצוני להוסיף עוד נימוקים אחדים.

לא אחת, מאז קום המדינה, השתתפו שופטים בוועדת חקירה, והדבר לא גרם להסתבכות פוליטית כלשהי. לא אזכיר את המקרים, הם ידועים. בתי-המשפט בישראל נהנים מאמון רב של הציבור, הודות לרמתם הגבוהה, גישתם העניינית והאובייקטיבית. לדעתי אין חשש שהשתתפותו של שופט בתפקיד של יושב-ראש הוועדה תגרע ממעמדו בדעת הקהל. מאידך מובטח שחלקו במוסד זה יוסיף אמון לחקירה. יש להניח כי מבין שלושה או חמישה חברי הוועדה, הרוב יהיו אנשי ציבור. והעובדה שלא הממשלה ממנה את חברי הוועדה, אלא גורם אחר — הרשות השופטת — תחזק את מעמדה של ועדת החקירה. לא כל ממשלה בישראל תייצג, כמו הממשלה הנוכחית, למעלה מ-90% של חברי הבית. האופוזיציה בכנסת, תהא אשר תהא, יכולה לראות בהרכב מסוים של הוועדה מגמה פוליטית מובהקת. ואילו המינוי שיעשה על-ידי הרשות השופטת יש בו ערובה לייצוג רב-צדדי בהרבה של הוועדה.

האובייקטיביות הנדרשת מוועדות החקירה תובעת לשמור על כללי פרוצדורה מסוימים, ויש במינוי של שופט כיושב-ראש ערובה שכללים אלה אמנם יישמרו. לוועדות חקירה ניתן לפי החוק אופי מעין-שיפוטי, ושוב לא ייתכן שיעדר מהרכב הוועדה משפטן בעל אוטוריטה ובעל נסיון.

מבחינת הסכנה להסתבכות פוליטית אין הבדל רב אם השופט יהיה בתפקיד של יושב-ראש או בתפקיד של חבר הוועדה, כי בשני המקרים הוא נושא באחריות מסוימת למה שתקבע ועדת החקירה.

חסור האמון הטבוע באופיים של העניינים המובאים לוועדת החקירה, על מנת להתגבר עליהם — חסור אמון זה תובע השתתפות הרשות השופטת במוסד זה.

בהקשר זה ארשה לעצמי לחלוק על דעתו של חבר-הכנסת קלינגהופר, כי יש בניסוח הסעיף הזה, המעניק לנשיא בית-המשפט את הסמכות למנות את חברי ועדת החקירה, משום ביטוי לכך שנשיא בית-המשפט כפוף למרותה של הממשלה. אם החוק יכלול הוראה זו, הרי לא תהיה בכך כפיפות לממשלה, אלא כפיפות לחוק.

ואשר לסוגיה השלישית הנוגעת לפרוצדורה — הרי רוב החידושים שבהצעת החוק, ואשר מטרתם לייעל ולשפר את מוסד ועדת החקירה, נראים לי. חילוק סמכות של הוועדה, יצירת תנאים להפעלת חקירה הראויה לשמה, ובפרט כללי הפומביות, מתן חסינות לחברי הוועדה ולעדים, ההגנה על האדם העלול להיפגע על-ידי החקירה — הוראות אלה הולמות את המגמה לתת יתרון תוקף לממצאי החקירה. עם זאת ברצוני להעיר מספר הערות לכמה סעיפים של החוק.

גם לי נראה שניסוח סעיף 1, הקובע שוועדת חקירה תקום כדי לברר עניין דיומא בעל חשיבות ציבורית חיונית — גם לי נראה שהניסוח הזה יש בו כדי לצמצם. אם כי אני סבור שבדרך כלל לא צריך להקים יותר מדי ועדות חקירה, הרי ייתכן שיהא בניסוח זה משום צמצום יתר, שכן יכולים להתעורר דברים שאמנם אירעו לפני זמן מסוים ונתגלו במאוחר, ומשנתגלו לציבור הם הופכים

בשמים הטוב ולזעזע את מעמדם של אנשים, עוד בטרם נתגבשו הדברים סופית.

לכן סביר שהבירור יהיה על-פי מינוי שאין עליו מחלוקת, וברוב המקרים יהיה זה באמת ראש הרשות השיפוטית. במה דברים אמורים? כאשר נשיא בית-המשפט העליון מסכים עם הממשלה, לפי שיקול-דעתו החופשי, שאמנם צריך העניין להתברר בפני ועדת חקירה. לא יסכים נשיא בית-המשפט העליון לכך, על-פי החלטת שה-חוק יאפשר לו לגביה שיקול-דעת חופשי, והממשלה תעמוד בכל זאת על רצונה למנות את הוועדה, תמנה אותה על אחריותה ותישא היא באחריות להקמת הוועדה ולמינוי חבריה.

לכן הצעתי היא שיהיו קיימים שני סוגי המינויים גם יחד.

אף לא נראה לי שבכל מקרה צריך לעמוד שופט בראש הוועדה, בוודאי לא דווקא שופט בית-המשפט העליון או שופט בית-משפט מחוזי. באנגליה היה צורך לה-קצור, ערב מלחמת-העולם השנייה, את נסיבות טביעתה של הצוללת „טטיס“. כיושב-ראש ועדת החקירה נתמנה איש צבא שהיה שופט צבאי. אצלנו נתעורר לא מוזן הצורך למנות ועדת חקירה לפי חוק השיפוט הצבאי לבדיקת האסון של המשחתת „אילת“. הוועדה היתה מורכבת ממי שהיה אז סגן הרמטכ"ל, כיום ראש המטה הכללי, רב-אלוף בר לב, שבהודמות הכרזת שמו נשלח לו ברכה חמה מבית זה. אילו נעשה המינוי לפי חוק ועדות חקירה, — ובהחלט ייתכן שיהיה לממשלה עניין מיוחד למנות ועדת חקירה בנושא בטחוני על-פי חוק זה, — כי אז לא היתה כל אפשרות למנות איש צבא לעמוד בראש ועדת החקירה. ברור שיהיה צורך בלאו הכי למנות כתכרים בוועדה אנשים הבקאים בנושא החקירה. ואם הנושא הוא בטחוני או מקצועי, כי אז יהיה היושב-ראש השופט חסר כל משקל לעומת אנשי המקצוע שיתמנו לשבת אתו.

סבורה הממשלה שיש לנהל את הדיון בוועדה בלתי-תיים סגורות. תקבל על עצמה את האחריות ותצווה על כך. אין מקום לשתף את הכנסת בהחלטה זו, אף לא באמצעות ועדת החוץ והבטחון. הכנסת לא יזמה את הוועדה מלכתחילה. זאת עשתה הממשלה. הכנסת לא מינתה את יושב-ראש הוועדה ואת חבריה; זה שמור — לפי ההצעה — לנשיא בית-המשפט העליון, התפקיד שה-מור לכנסת, לפי ההצעה בעניין זה, הוא דווקא המפוקפק והמעורר ספקות ביותר: נעילת שערי הבירור. כלומר, שהכנסת תיטול בוועדת החקירה אחת מסגולותיה העיק-ריות, פומביות הדיון, ותהפוך אותה לוועדת בירור סודית מאחורי דלתים סגורות בלבד.

מזור שהממשלה מבקשת על-פי החוק שהוועדה שתתמנה תגיש לה רק קביעות של מימצאים. זהו כל מה שנדרש שיהיה כלול בדיון-וחשבון, על-פי סעיף 19. וכי אין הממשלה צריכה להיות מעוניינת לשמוע את ההמל-צות שבפי הוועדה? האם אין היא צריכה להיות מעוניי-נת לשמוע אם הוועדה סבורה שיש לנקוט סנקציות כל-שהן כלפי מישוה, להגיש כתב אישום, לפטר אותו או לעשות פעולה אחרת? וכי רק מימצאים עובדתיים דרושים לה לממשלה?

הדיון על שילוב זרועות השלטון, שנערך אגב הבי-רור של חוק זה, הוא מעניין והנושא בוודאי מרתק. צר

לידי מחלוקת חדשה העלולה להאפיל על הנושא העומד לבירור — כפי שאירע אצלנו בעניין הפרשה, — ושיובטח לוועדה מירב חופש הפעולה ואפשרויות חקירה ובירור בלתי-מסוייגים.

גם מי שסבור, כמוני, שוועדת השרים בעניין הפר-שה לא עיוותה דין ולא דמסה את האמת, לא בחשאי ולא בסתר, אלא מילאה לפי מיטב יכולתה את המשימה שהוט-לה עליה, — יהיה מעוניין גם הוא בשכלול הכלי הקרוי ועדת חקירה.

ההצעה מרחיקה לכת בנסיין להבטיח את המגמות הללו, ואולי מרחיקה לכת מדי, עד כדי פגיעה בעקר-נות אחרים.

מוצע שהממשלה תחליט על הקמת הוועדה; נשיא בית-המשפט העליון יקבע את הרכבה ויעמיד בראשה שופט, ואילו ועדת החוץ והבטחון של הכנסת תיקרא לאשר, כשתירש לכך, שנושא החקירה מחייב סודיות, וזא תפעל ועדת החקירה בלתיים סגורות ולא יפורסם דבר על הליכיה.

לכאורה יש כאן נסיון לשתף גורמים ממלכתיים בד-רג עליון באחריות לפעולה שהממשלה יוזמת אותה, כא-שר האנשים המעורבים בחקירה — כפי שציין שר המשפ-טם בפתיחתו — שייכים לעתים קרובות למסודות הביצוע עצמם. בנסיבות מסויימות יכולה עצם הקמת ועדת חק-ירה להיות שנויה במחלוקת. היא יכולה להיות אמצעי להרוויח זמן כשפורצת איוו עשרוריה אשר מסקנתה ה-אזנה והמיידידת צריכה אולי להיות רק פיטוריו של מישוה או העמדתו לדיון. ייתכן ואפילו נשיא בית-המשפט העל-יון יהיה סבור בנסיבות כאלה שאין הנושא ראוי בכלל לדיון בפני ועדת חקירה, אף אם לממשלה כלשהי יהיו נימוקים ושיקולים שנוו לה לדחות הכרעה או להציב מסך עשן על-ידי מינוי ועדה כזאת. בכל זאת, אם תתקבל הצעת הממשלה, לא תהיה לנשיא בית-המשפט העליון ברירה, אלא יהיה חייב, אנוס על-פי החוק, למנות את הוועדה. ייתכן שבנסיבות כאלה, כאשר נשיא בית-המשפ-ט העליון יפעל לא על-פי הכרתו אלא על-פי גזירת החוק, יקשה למצוא שופט בית-המשפט העליון או שופט בית-משפט מחוזי שייסכים לכהן בוועדה כזאת.

אומרים לנו שגם כאשר התביעה הכללית מגישה הליך פלילי רגיל, מרכיב המוסד השיפוטי את מותב בית-הדיון גם במקרים שמתברר בסופו של דבר שלא היה מקום להליך מעיקרו. עם כל הכבוד, אין הנדון דומה לראיה. במקרה של הליך פלילי רגיל, כבר נבדק החומר הפלילי על-ידי התביעה הכללית; כבר נתקיימה חקירה בחדרי חדרים; כבר נשקלו ראיות מאחורי דלתים סגו-רות ונמצאו מספיקות, לפחות לכאורה, עד כדי הגשת כתב אישום. לא כן המצב בוועדת חקירה. אין לה מסגולת מוגדר; אין לפניה נאשם או כתב תביעה; אין מישוה המגולל אשמה, מגיד קטיגוריה, ואין סיגור מלמד זכות. הוועדה מנחה את החקירה בעצמה. אין תובע ונתבע, אין מאשים ונאשם. יש רק שמועות וחשדות שמצריכים ב-י רור. החקירה עלולה בכל רגע להגיע למפנה מתפתע על-ידי גילוי חדש. ההאשמות יכולות להתבדות ולחלף כרוח נושבת, ואילו ענן כבד יכול להתפרס לפתע ולהטיל צל וחדש על אנשים ששםם משתרבב לבירור. כל הדברים האלה נערכים בפומבי, לעין השמש, הם יכולים לפגוע

את שואת יהודי אירופה. השנה היתה 1953, שמונה שנים בלבד לאחר השואה. אמרתי בטיעוני אז: „אדם אחד כי ימות מוות בלתי-טבעי, מחייב החוק — על כל פנים, מאפי-שר — חקירות סביות מקרה המוות הבלתי-טבעי. היתה יהדות אירופה, שישה מיליון נפש, והיא איננה. מנהיגיה ברובם נשארו. איש אינו מבקש דין-וחשבון. וכל הנושא האיום והגדול ביותר בתולדות העם צריך, להתברר אנב משפט דיבה נגד ישיש בן 72. תבעתי להעביר את הדיון מבית-המשפט למסלול רחב של ועדת חקירה, ללא יצ-רים של צדדים מעוניינים. תביעתי נדחתה. המשפט התי-קיים, על כל מה שהיה כרוך בו, והוא נמשך לסירוגין כעשר שנים; המשפט הסעיר את הציבור. ממשלה נפלה בעקבותיו. ולבסוף, בית-המשפט העליון, על כל פנים כמה משופטיה, העיר בפסק-הדין, שהיועץ המשפטי לממשלה היה מיטיב לעשות אילו היה מטה און בשעה שהובאה לפניו הצעתי, מוותר על המשפט ובוחר בדרך של ועדת חקירה.

נניח לרגע שאנו נמצאים עתה בשנת 1953. אילו היה חוק זה בתוקף, לא ניתן היה להקים על-פיו ועדת חקירה בנושא ההוא, שאמנם היה סמוך לימי השואה, ואשר בית-המשפט העליון היה סבור שיש מקום לכך, משום שהנושא לא היה עניין דיומא במובנה הדיומאי של המלה. היה זה עניין ציבורי, חשוב, חיוני לעתיד העם, אבל לא עניין דיומא.

ואשר לביטוי „חשיבות ציבורית חיונית” — נאמנה הממשלה, על כל פנים צריכה היא להיות נאמנה לגבי הקואליציה, שאם היא מוצאת חשיבות ציבורית — והיא מוצאת זאת ברוב קולות — המחייבת הקמת ועדת חקירה, האם יש צורך בשם-תואר נוסף „חיונית”? על כן נראה לי שסעיף זה צריך להיות פשוט: ראתה הממשלה שיש צורך לכבד עניין בעל חשיבות ציבורית, רשאית היא להחליט על הקמת ועדת חקירה. ההגבלות המלאכותיות של „חיונית” וביחוד של „דיומא” הן מיותרות ומנוגדות לאינטרס הציבורי. ברנע זה משוכנע אני שכל הבית היה מאוחד בדעה ששום נושא מהנושאים ההיסטוריים, מן הראוי שלא יובא עתה — אני מרגיש: עתה — לפני ועדות חקירה. אין זו השעה הכשרה לבידורים של עניינים היס-טוריים. אבל היו זמנים שמעל במת הכנסת באה תביעה לבד, למשל, את פרשת „אלטלנה”, סמוך מאד לזמן שבו אירעה, אך שעה שהועלתה התביעה, לא היה זה עניין דיומא. התביעה הועלתה שנתיים — שלוש לאחר הפרשה. בידור העניין היה עשוי לגרום לטיהור האווירה וגם לקביעת האחראים. אך אי-אפשר היה לעשות זאת, אילו היה בתוקף החוק בנוסח המוצע.

אני יכול להרבות בדוגמאות, אך לא אכביר מלים על כך. נראה לי שזו תיקון הכרחי, אם איננו רוצים שחוק זה — כפי שהתבטא עתונאי פרלמנטרי מוכשר — „יהפך ל„חוק לחסימת בידור חקירות”.

המוקש העני שאני מוצא בחוק זה, הוא היחס לפלו-ני שעלול להיפגע. יפה עשו השר ומשרד המשפטים שנת-נו דעתם בלעיה זו. אבל חוששני שהם נכשלו בניסוח. רשאית הוועדה, לפי הצעת החוק, לתת לו זכויות מסוי-מות, אך אין בכך די. כמה קנאות, צודקת, לכבוד האדם שמענו מפי דוברי הממשלה לגבי זכותו של אדם, לבל ייפגע שמו בדיבה. כל חוק לשון הרע לא בא אלא להגן על זכות זו. והנה כאן יהיה אורח בישראל נתון לסכנה

לי כי במסגרת של דיון סיעתי קצר זמני מכדי שאוכל לשתף את עצמי באספקט זה החשוב מאד של הבעיה. לפיכך אומר רק זאת: הרשות השופטת היא מבחינות מסוימות הרשות הפגיעה ביותר. אין לה דוברים כמו לממשלה; אין לה במה חופשית כמו לכנסת. היא מדברת מעל דוכן בית-המשפט ורק בעניין העומד על הפרק במש-פט מסויים. לכן מן הדין שנושמו אותה מפגיעות ומבי-קורת שאין היא יכולה בדרך הרגילה להתגונן מפניהן. מן הדין שנגביל את סמכויותיה בעניין השנוי במחלוקת למינימום ההכרחי. ואין לך עניין השנוי במחלוקת כווע-דת חקירה ופעולתה.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחבר-הכנסת טובי.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. דומני שהבאתה של הצעת חוק זו לפני הבית היא דבר בעתו. ההצעה, על כמה וכמה מן הסעיפים הכלולים בה, נושאת עמה פתור-נות חשובים לנקודת תורפה במערכת החקיקה הישראלית. עם זאת זרועה היא מספר רב של מוקשים, שמן הראוי שהוועדה, אשר תטפל בהצעת החוק, תשלך ותפנה אותם מן החוק; שאם לא כן, עשוי החיוב ליהפך לשלילה.

אחד היסודות החיוביים ביותר שאני רואה בהצעת החוק — בניגוד לדעת חברי כנסת קודמים לא מעטים — הוא הענקת הסמכות הבלעדית לנשיא בית-המשפט העל-יון למנות את הוועדה ולקבוע את הרכבה. הוראה חשובה היא כי בראשות כל ועדה, בלי יוצא מן הכלל, יישב שו-פט, הנהנה מאמון הציבור, אשר ידע לכוון עניין שעל-פי טבעו הוא נשפטי מובהק בדרך היעילה והצודקת ביותר. מומחים ממומחים שונים יכולים להיות מצורפים כחברים לוועדה, אבל לא כיושבי-ראש המנחים את ספינת הווע-דה העושה את דרכה, דרך כלל, בנושאים סוערים מאד. על כן מן הדין שיהא ההגה בידך כולל, אולי זהו החיוב המרכ-זי, בנוסף על הסנקציות החשובות שנתוספו בהצעה זו לעומת חוק ועדות החקירה הקודם.

אולם רצוני לעבור מיד לאותם מוקשים שהזכרתי בפתיח הדברים. החמור בהם מופיע בסעיף 1, אשר על-פיו לא זו בלבד שאותו עניין שאת בידורו תצטרך הווע-דה לקבל על עצמה יהא בעל חשיבות; לא זו בלבד שהוא צריך להיות בעל חשיבות ציבורית, אלא הוא צריך להיות בעל חשיבות ציבורית חיונית, ועניין דיומא. לדע-תי, זהו צמצום מסוכן. אם מותר לי לומר, כמעט מחשיך את הממשלה, שפה אחד או ברוב דעות צריכה לקבל את ההחלטה על הקמת הוועדה. משמעות ההצעה היא כי במקרים רבים, גם כאשר תרצה הממשלה למנות ועדה, לא תוכל. ואם יקום לחץ ציבורי, תוכל להתגונן מאחורי החוק המונע אותה מלכבד דברים שאמנם הם בעלי חשי-בות ציבורית חיונית, אבל אולי, פורמלית, אינם מעניי-ני דיומא.

דוגמה אחת: בשנת 1953 הוגש משפט היועץ המשפ-טי נגד מלכיאל גרינוולד, שהיה ידוע יותר כ„משפט קסט-נר”. ייסלח לי אם אזכיר את הדבר הזה, משום ששימשתי שם כסניגור. באותו משפט, בראשיתו, הצעתי ליועץ ה-משפטי לממשלה לבטל את האישום ולמנות ועדת חקירה על-פי הסמכות שהיתה נתונה לשר המשפטים, לחקור

אלא חיפוש אובייקטיבי אחר עובדות והמלצות, והוועדה בראשותו של שופט תדע למצוא את דרכה. או שיש כאן צדדים ניצים. אם יועץ משפטי כאן, רשאי להיות גם צד מעוניין, ולא רק צד שעלול להיפגע. היועץ המשפטי בוועד דות חקירה הוא צד. הוא מייצג את האינטרס של הממ"שלה. ועדות חקירה דנות תמיד בנושאים המעסיקים גם "צד שכנגד", שאולי גם הוא הצד אשר עורר את הנושא. מדוע צריך להופיע פרקליט המייצג צד אחד, ומטבע הדבר רים הוא יכול להגן או להיות מאשים, ללא איוון אלמנט-רי המצוי בכל בית-משפט, כאשר יש שופר לך ויש שופר גם לי, והשופט הוא הפוסק. אני חושב שעל-ידי מתן סמכות מיוחדת ליועץ המשפטי, מתבטלים מאונו הצדק. מטבע הדברים יטען הפרקליט לצד אחד כשמולו ויקנות.

על כן מציע אני להחליט: או שיש להרשות להופיע לצדדים המעוניינים — ואז יכולה להיות זירה מאד פתוחה ורחבה, שאולי יהיו כאלה הסבורים שיש להימנע ממנה — אבל אם כזו תהא הגישה, יש לוותר על השתתפות היועץ המשפטי.

דבר אחרון: — נראה לי שאולי הסיחו את הדעת מן האפשרות, שהיא אולי רחוקה אבל קיימת, שלא יידון דבר בוועדה אם הוא עשוי להיות נדון בבית-משפט. הייתי ממליץ לשקול אפשרות של הכנסת סעיף מפורש, שנושא אשר ניתן לברר, או שעל-פי טיבו צריך להיות נדון בבית-משפט, לא יובא לפני ועדת חקירה. כדוגמה אביא את הפרשה. בעניין הפרשה היו תקופות שעוד ניתן היה לברר את הדברים בבית-המשפט על-ידי העמדה לדיון, והאפשרויות האלה לא מוצו. יהיה זה בלתי-צודק אם תחילה אין ממציא דברים במסגרת הטבעית, ואחר כך מעבירים את הנושא למסגרת גמישה יותר, ללא דיני ראיות, ללא פרקליטים, לא דווקא על-ידי שופטים, למסגרת בעלת אופי אחד, בעלת מגמה אחרת על-פי טבעה, ואומרים: נכדר זאת פה. אם העניין על-פי טבעה, בתחום הזמן האפשרי במסגרת ההתיישנות, ניתן לברר בבית-משפט, כל תעסוק בו ועדת חקירה. אני חושב שזה מובן מאליו, אבל אם אכן מובן ומוסכם הדבר, מוטב שההלכה תיקבע מפורשות.

לסיכום, נראה לי שהצעת החוק צריכה לעבור לוועד-דה. ההצעה הזאת נושאת עמה כאמור פתרונות חשובים ללאקנות רציניות שבחוק, אולם מצויות בה תקלות מסויימות שעלולות לפגום בהצעה, ואולי להרבות את השלילה על החיוב. על כן נראה לי שההצעה מחייבת עוד בירור מאד יסודי, ולא מהיר מדי, בטרם תיהפך לחוק המדינה.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי, ואחריו — לחבר-הכנסת אבנרי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

בברית הישבט-דאש, כנסת נכבדה. החוק המוצע מח"ליך את פקודת ועדות החקירה המנדטורית משנת 1921 ובא כנראה לעדכן את התחיקה לאור הנסיגות והפרשיות השונות שהיו נושאים לחקירה. בדיון כזה אפשר להעלות כל מיני הערות לגבי הנושא ששמו חקירות ציבוריות. רצוני לומר דבר אחד: אצלנו בישראל קיים הנוצר לעודד חקירות ציבוריות, ובעיקר חקירות הנוגעות לפעילות הוורעות השונות של השלטון. המוסד של ועדות חקירה

שוועדת חקירה, אשר על הקמתה החליטה הממשלה, שמי-נה אותה נשיא בית-המשפט העליון, ואשר בראשה עומד שופט בית-משפט מחוזי, תכתים את שמו, ואין עומדת לו זכות אוטומטית להשתתף בדיוני הוועדה השתתפות מלי-אה, להגן על שמו ועל כבודו, ואולי אף על יותר מכך. "רשאי" — אך הניסוח חייב להיות מוחלט. אם יש אפשרות שפלוני ייפגע, חובה להודיע לו על כך. זכותו האוטומטית היא לא רק לקבל פרטיכל לקריאה, אלא להשתתף השתתפות אקטיבית בכל הדיונים, משום שדין ועדה זאת מבחינת כבודו של אדם כדיון בית-משפט לכל דבר, ואף יותר מבית-משפט רגיל, אינו רואה כיצד ייתכן שכני-סת ישראל תחוקק חוק, העוקף במידה מסויימת את חוק בתי-המשפט, יוצר — ואיני אומר זאת לשלילה — אינס-טיטוציה חדשה, הרבה יותר חזקה מוועדות חקירה קודמות, מבלי שתבטיח את זכות האדם להגנה על שמו וכבודו.

נושא זה מביא אותי לדיני הראיות. לגבי זכותו של אדם להתגונן מפני פגיעה צריך לקבוע שפלוני שעלול להיפגע רשאי לחקור חקירת שתי וערב כל עד, ולגבי רק ראיות הכשרות לבוא בבית-המשפט ויכולו לבוא לפני ועדת החקירה, במה שנוגע לאותו פלוני. שאם לא כן, הרי, למשל, סמכותה של הוועדה לחקור עדים בחוץ-לא-רין, שהיא סמכות חשובה, עלולה לקפח אותו פלוני, כי מה יעשה פלוני בעניין זה? כיצד יבדוק את דבריו של האיש המעיד מרחוק? בסמכות זאת יש גם חיוב, אבל חייב להיות חריג לגבי פלוני שעלול להיפגע.

אשר לפומביות, שני סעיפים בחוק דנים בה, סעיף 18 וסעיף 23. אני חושב שסעיף 23 כל כולו מיותר. סעיף 18 אומר מפורשות שוועדת חקירה — וזה העתק מחוק בתי-המשפט — "רשאית לקיים דיון, כולו או מקצתו, בלתי-סגורות אם ראתה צורך בכך לשם שמירה על בטחון המדינה, לשם הגנה על המוסד או לשם הגנה על שלובו של קטין". סעיף 23 מכניס את הכנסת, וועדת החוק והבטחון, למסגרת שלמה האוסרת פומביות. מדוע? מדוע? מדוע? בנושא אשר במסגרת בית-המשפט השופט עצמו הוא שי-כול להחליט על פומביות הדיון או איסורה, אי-אפשר שוועדת חקירה תחליט עליו? מה טעם ליצור כאן מסגרת המונעת את פומביות — יסוד מוסד להליכי צדק מתוק-נים שדיברנו עליהם בהזדמנות אחרת, בדיון על חוק לשון הרע — ולא להסתפק בהגבלה כפי שנוסחה בחוק בתי-המשפט? ראתה הוועדה שיש צורך, לשם שמירת הבטחון, לסגור את הדלתות, תחליט היא על כך.

אינסטיטוציה מוזרה היא האינסטיטוציה של איסור חומר בשביל הוועדה. נראה לי שיש לוותר עליה. הוועדה היא היוזמת. צריך שיהא לה מזכיר שיפעל מכוחה לרי-כזו חומר. כפי שהדברים מנוסחים בהצעת החוק, יוכל מישהו לקבל כעין האצלת סמכויות מן הוועדה לאסוף חומר, ואחר-כך, מכיוון שהוועדה פטורה מדיני הראיות, תוכל היא לאמץ לעצמה את החומר הזה כבסיס למימצא-אים. זה מוזר מאד. זהו ציור שדרכו עלולות להיכנס עדויות המתאמרות להיות בגדר אינפורמציה בדוקה, ללא ביקורת נאותה, ויש להימנע מכך.

עוד שתי נקודות: הראשונה, זכות היועץ המשפטי להיות צד בדיונים. ממה נפשך? או שזו ועדת חקירה בלתי-תלויה לחלוטין, שמונתה על-פי החלטת הממשלה ועל-ידי נשיא בית-המשפט העליון, ואז אין צדדים בדיון

עיר את הציבור, והיה צורך לברר אותו. הצעת החוק כפי שהיא כיום — ספק אם על-פיה אפשר היה להקים ועדת חקירה כזאת. לדעתנו, הצעת החוק צריכה להגדיר שנושאי ועדות החקירה יהיו עניינים בעלי חשיבות ציבורית חיונית וקשורים בפעילותם של מוסדות השלטון, המרכזי או המקומי, או גופים תלויים וקשורים בהם.

והערה נוספת, לגבי מסקנותיהן של ועדות חקירה. הצעת החוק מצמצמת מאוד לגבי השאלה מה יכולות ועדות החקירה להמציא לממשלה, או למי שממנה אותן, ודבר זה, לדעתנו, צריך להרחיבו ולדבר על מסקנות והמלצות, וכל הנוגע מפעילותן.

אך לדעתנו יש גם צורך לקבוע בהצעת החוק תוקף כלשהו למסקנותיהן והמלצותיהן של ועדות החקירה. אם ועדת החקירה שחקרה, למשל, את הריצח המתועב של הקומוניסט סיומה מירוויאנסקי, שגרצח על-ידי הממשלה המנדטורית ביפו, והוזכר על-ידי השר בפתחת דבריו, וקבעה לפחות שאנשים בתפקיד ממשלתי מסרו עדות שקר לוועדה — כלום אפשר שהממשלה תתעלם מכל מסקנה כזאת ואף תעלה אנשים כאלה בהירארכיה המשטרתית במדינה? זהו עלבון לוועדת חקירה ציבורית, ולכן חשוב שהצעת החוק תקבע תוקף חוקי כלשהו למסקנותיהן וממלצותיהן של ועדות החקירה בכלל.

כמה הערות לגופו של החוק. יש לציין לטובה שהצעת החוק קובעת שנושאי בית-המשפט העליון הוא אשר ימנה את חברי הוועדה, לרבות היושב-ראש שצריך להיות שופט של בית-המשפט העליון או שופט של בית-משפט מחוזי. זהו תיקון טוב וחיוכי בהצעת החוק.

סעיף 16 להצעת החוק קובע, למשל, שהיועץ המשפטי לממשלה רשאי — בעצמו או על-ידי נציגו — להתייבץ לפני ועדת החקירה, לקחת חלק בחקירת העדים ולהשמיע את דבריו. סעיף זה, לדעתנו, פוגע מאוד בחקירה בלתי-תלויה. על שום מה ההתערבות של היועץ המשפטי לממשלה בכל שלב שנראה לו נכון? זוהי התערבות בלתי-רצויה של הממשלה, אשר הופכת את הוועדה ופעילות החקירה שלה לזירת התערבות פתוחה של הממשלה, בכל עת שתדע בכך. אנו פוסלים את ההתערבות הבלתי-רצויה הזאת, ואין לה לפי דעתנו מקום.

סעיף 20 נוגע לפרסום מסקנותיה של ועדת חקירה. טוב שנבקע בהצעת החוק שיש לפרסם את המסקנות. אבל אין בכלל הגבלת זמן, ולדעתי יש צורך בצורה כלשהי גם להגביל את הזמן, עד לאיזו תקופה תסיים הוועדה את עבודתה.

הקדימו אותי חברי כנסת אחרים והעירו — ואני מצטרף להערותיהם — בנוגע לאי-חיוניותו של סעיף 23, שלא יכירו מקומו בהצעת החוק. זהו סעיף הנוגע לנושא חקירה המחייב סודיות. סעיף זה אינו נחוץ; הוא פגום וגם פגום בחוק הזה כשהוא אוסר אפילו פרסום הודעה על חקירה שמנהלת אותה ועדת חקירה בעניין מסוים. זהו דבר הנוגד את מטרות החקירה ופוגע בעצם החקירה הציבורית. כיצד יידעו אנשים, היכולים להוסיף משהו בחקירת עניין מסוים, על קיום חקירה כזאת. על מנת שיוכלו להתייבץ לפני ועדת החקירה? האם לא די במה שנאמר בסעיף 18 שהוועדה רשאית לקיים את הדיון בדלתים סגורות אם תראה זאת לנכון מבחינת בטחון המדינה? ומדוע צריך להגביל את הוועדה מראש ולגזור עליה מראש — ולו גם על-ידי ועדת החוץ והבטחון של

בעניין ציבורי כלשהו מבטא ביסודו ביקורת ציבורית על פעילות השלטון. לדעתנו, יש לעודד אפשרות זאת ולהרבות בה כאשר הדבר נוגע לעניינים הנובעים מפעילות מסוימת של השלטון, שהתעורר לגביה ספק או חשד או התגלה בה פגם ויש לחקור אותם ולהסיק מסקנות ציבוריות. יש להצטרע על מיעוט מקרי החקירות הציבוריות על פעילות השלטון בישראל. לדעתי, דבר שלילי הוא בחינת הציבוריים הפוליטיים. פרשיות עגומות ונושאים שונים המטילים צל על פעילות הוועדות השונות או אישים שונים הנושאים באחריות, נסגרים יותר מדי באופן אדמיניסטרטיבי. האם עניין אכזרי כמו הרצח הסיטוני בכפר קאסם בשנת 1956 צריך להיות רק עניין של חקירה אדמיניסטרטיבית ומשפט? האם לא היה מקום לחקירה ציבורית שמסקנותיה יעזרו לעיבוב דעת-הקהל ולחינוך הדור הצעיר נגד מעשי תועבה כאלה? או הרס שלושת הכפרים בגזירת לטרון — עמואס, יאלו, בית גובא — במלחמת יוני האחרונה, וגירוש תושביהם. האם אפשר להסתפק לגבי פרשיות עגומות כאלו בתשובה פסקנית ושרירותית של שר בטחון זה או זה, שאיננה תואמת לא את המציאות ולא את העובדות?

דיון זה, וגם החוק המוצע, ישרת היטב את הביקורת הציבורית על השלטון אם יעודד את הקמתן של ועדות חקירה לעניינים ציבוריים.

הערה ראשונה לעצם הצעת החוק היא: מי רשאי להחליט על הצורך בהקמת ועדת חקירה בנושא מסוים. הצעת החוק החדשה מבטלת סמכות זו שהיתה נתונה לראש הממשלה, לשר הפנים ולשר המשפטים, ומשאירה כעת את הסמכות הזאת לממשלה כולה. טוב יותר שגוף קולקטיבי יחליט. אך מדוע רק הממשלה? לדעתי, גם לכנסת צריך להעניק סמכות זו. וזה בנפרד מחוק יסוד: הכנסת, סעיף 22, המדבר על הקמת ועדות חקירה פרלמנטריות. מבין ועדות הכנסת או מבין חבריה. זהו דבר אחר ומוסד אחר. לפעמים יש צורך בבירור מפורט ומדוקדק בעניין מסוים. מדוע אי-אפשר שהכנסת תטיל על ועדת חקירה ציבורית את התפקיד לחקור נושא ציבורי מסוים ולמצות עד תום לדעתה, אין איפוא להשאיר סמכות זו רק לממשלה והצעת חוק זו היא המקום לציין את הדבר.

נושא טיפולה של ועדת החקירה, כפי שהוגדר בסעיף 1, מתקן מה שהיה, אך הוא גם גורע. ההכללה שהיתה בפקודת ועדות החקירה המנדטוריות קבעה שהנציב העליון יכול היה למנות ועדות חקירה בכל עניין שראה לנכון. נוסח זה רחב מדי, ומעניק לשלטון המרכזי סמכות להתערב, במיוחד כשמדובר בשלטון המנדטורי, בכל מיני עניינים, אף בעניינים פרטיים או בעניינים שהתערבות השלטון בהם היא שרירותית ובלתי-דמוקרטית. אך הקביעה המוצעת שוועדות החקירה יוקמו לבירור „עניין דיומא בעל חשיבות ציבורית חיונית“, כלשון הצעת החוק, מצד אחד היא מצמצמת, ומצמצמת יותר מדי, ומצד שני היא משאירה גם את האפשרות להתערבות בעניינים ובשאלות פרטיות או אחרות שהטיפולה מצד השלטון בהן הוא בבחינת התערבות שרירותית ואנטי-דמוקרטית. מהצד השני, לא נראית לנו נכונה והגיונית הגבלת נושא החקירה ל„עניין דיומא“, כלשון הצעת החוק. פרשה ידועה, פרשה „מי נתן את ההוראה“, נחקרה כמה שנים לאחר שאירעה. אמנם, לא בוועדת חקירה ציבורית כזאת. אבל היא נחקרה. היא לא היתה עוד „עניין דיומא“, אלא עניין מן העבר, שהס-

לפני זמן רב — מן הדין שתיחקרנה חקירה מוסמכת, על-פי המתכונת הטובה המוצעת בחוק זה.

ניקח את פרשת השואה, פרשת קסטנר, שכבר הוזכרה בוויכוח זה. השבועון המסוים, שאני עומד בראשו, היה לו חלק פעיל בהבאת הפרשה הזאת לתודעת הציבור בראשיתו של המשפט. אולם עוד בתחילתו הצענו להפסיק את המשפט הזה ולהקים טריבונל ציבורי רציני שיחקור את כל פרשת פעולתם של המוסדות היהודיים והציננים בימי השואה. האם יכול להיות ספק סביר שהדיבר היה תורם תרומה מכרעת לתודעת הציבור, לטיהור האווירה, לבירור עניינים הטעונים בירור? כלנו יודעים כיום שהיה שיתוף-פעולה מסוים מצד מנהיגים ציוניים מסויימים עם השלטונות הגרמניים. האם לא מן הדין לבדוק באיו מידה, בנסיבות הנתונות, היה שיתוף-פעולה זה מוצדק או לא, לקבוע תנאים להסתגרות לאומית? אנחנו מקווים שהשואה לא תחזור לעולם, אבל האם לא מן הדין שהאומה כאומה תקבע כללים — מה מותר ומה אסור לעם לעשות בנסיבות מסוג זה? האם לא היה זה עדיף על אותו משפט חמור, עם הסתעפויותיו ותוצאותיו הטרמיות — רצח העד המרכזי? האם לא היתה תוצאה זו נמנעת אילו באה חקירה מוסמכת במקום המשפט הזה, שהציב — איך אומר זאת בצורה טובה? — ראי חלקי, ראי מעוות, מפני שהשופט מוכרח היה להצטמצם בעילת המשפט, תחת להקיף את הנושא כולו. ממילא ניתנה חשיבות לדברים שהם פחות חשובים. הוצאו דברים מן ההקשר הטבעי שלהם, ההיסטורי, הלאומי. וכל תשומת-הלב הופנתה, בסופו של דבר, לאיש אחד, שהיה רק חלק קטן מן הפרשה. ובסופו של דבר שילם האיש הזה את המחיר העליון.

ניקח את פרשת „אלטלנה“. עוד חיות בקרבנו המשפט חות השכולות. יש האשמות מורדות. מדי פעם בפעם מתגלים גילויים חדשים, חלקיים מאד, וכל צד טוען מה שהוא טוען. האין זה סביר שאחת ולתמיד, בתהליך ממלכתי סביר, על-פי המתכונת הטובה שהוצעה כאן, יבורר מה אירע באמת — האם נמסדה הודעה על בוא האוניה, האם אושרה ההודעה הזאת, האם מי שאישר או לא אישר — היה מוסמך לאשר? למה לא יבורר אחת ולתמיד כל מכלול השאלות הללו?

והנה פרשת העסק הביש, שגם כיום נשארה סתומה כפי שהיתה, ובסופו של דבר הופנתה כל תשומת-הלב לשאלה אחת, חלקית מאד — „מי נתן את ההוראה?“. אולם גם זה אינו אלא חלק קטן ממה שטענו בירור לגבי אותו העסק הביש, על רקע תקופתו. האם חדר הזה אינו מחייב חקירה מוסמכת? אני, שאיני מחסידיו הנלהבים ביום ביותר של חברי-הכנסת דוד בן-גוריון בבית הזה — תמכתי בדרישה להקים ועדת חקירה מוסמכת, אם כי התנגדתי לכך שחקירה זו תהיה סודית וסגורה.

כדוגמה טובה מאד לגושא של ויכוח מסוג זה — מה צריך ומה לא צריך להיחקר — הייתי רוצה להפנות את תשומת-הלב הבית למאמר מחירי, שפורסם בהמשכים בשבועות האחרונים מעל דפי מוסף „הארץ“ לגבי יחידה מסויימת, יחידה 101. במאמר ההוא נאמר, לא פחות ולא יותר: „היינו זקוקים לאדם נועז מאד, בעל אמביציות ואישיות עצומות, בעל כושר מנהיגות מעולה, הידע לא לצית תמיד לפקודות ולחלליות“ — מספר אחד האנשים המרכזיים במערכת הבטחון באותה תקופה. זה

הכנסת — אלם וסודיות בעבודתה? מדוע אין משאירים זאת לוועדת החקירה עצמה, שהיא תחליט על כך? זה הגיוני יותר והגיוני יותר. לכן סעיף 23 מהווה התערבות השלטון מראש בענייני החקירה. סעיף זה גם מגביל את עורכי-הדין היכולים להופיע לפני ועדת חקירה שנקבעה לפי סעיף זה. מדוע צריך להגביל עורכי-דין לאלה שאושרו על-פי סעיף 318 לחוק השיפוט הצבאי? מה הקשר כאן עם חוק השיפוט הצבאי? כל עורך-דין כשהוא כל זמן שלא נפסל, להיות נציגו של כל מי שנוגע לו עניין חקירה מסויים.

ולבסוף, הערה אחת בקשר לייצוג וחופש הייצוג במשפט. בסעיף 6 לפקודת ועדות החקירה משנת 1921 נאמר: „כל שהתנהגותו משמשת נושא לחקירה על-פי פקודה זו, או כל המעורב או המעוניין בעניין הנידון בחקירה, רשאי להיות מיוצג על-ידי עורך-דין או על-ידי אדם אחר שהוועדה, על-פי הכרעת דעתה, תתן לו רשות להופיע משך כל מהלך החקירה, וכל אדם אחר החושב כי רצוי שיהא מיוצג בדרך זו יוכל, ברשות הוועדה, להיות מיוצג באופן האמור לעיל“. מה עשתה הצעת החוק? אם משווים את הסעיף הזה בפקודה עם הסעיפים 15 ו-23(2) של ההצעה המונחת לפנינו, רואים את השינוי לדעה לגבי זכותו של כל אדם המעורב בחקירה להיות מיוצג על-ידי עורך-הדין שהוא בוחר בו. הצעת החוק מצמצמת זכות זו ומשאירה את אפשרות הייצוג רק על-פי קביעת הוועדה. לדעתנו, יש להבטיח את זכות הייצוג, הנוכחות והאפשרות של השתתפות בעבודתה של הוועדה — לכל אדם המעורב בוועדת החקירה, אם על-פי יוזמתו ואם על-פי הזמנת הוועדה. אנו נציע לקיים את הזכות הזאת גם בהצעת החוק הנדונה.

אנו נצביע בעד העברת הצעת החוק לוועדה, שבה נציע את התיקונים שלנו, ולפי זה נתייחס לחוק בקריאה האחרונה בכנסת.

הי"ד ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, ואחריו — לחברי-הכנסת מיקוניס.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ישנן פרשות בחיי הישוב והמדינה העולות מקברן כרוחות רפאים ואינן מוצאות מנוח. דוגמת רוח אביו של האמלט, הן פוקדות אותנו שוב ושוב. הן צפות ועולות מנבכי התת-הכרה הלאומית, מהלכות אימים בחיינו, ולא תדענה מנוח עד אשר תבוא החקירה המוסמכת ותנאלן.

הפרשה הגדולה של העסק הביש שיתקה את חיי המדינה, הביאה להפלת ממשלה, גרמה להקמת מפלגה חדשה — וגם עתה כשמפלגה זו מבצעת חקירה, עדיין לא נסתיימה הפרשה. היא תחזור ותפקוד אותנו — ואין ספק שרוחה מרחפת על הצעת חוק זו ועל הדיון הנערך עליה.

לכן, כבוד היושבת-ראש, אף כי אני מחייב את הצעת החוק ואצביע בעדה, אני מתנגד התנגדות מוחלטת לצמצום הנושאים שאפשר להעביר לוועדת חקירה, וזוהי אחת משתי הסתייגויות העיקריות.

פרשות מסוג זה, פרשות המסעירות את הציבור, הקיימות בתודעת הציבור בהווה, אף כי אירעו, אולי,

אורי אבנרי (העולם הזה – כות חדש) :

לא תמיד. בארצות-הברית, למשל, יכול להיות רוב – ולעתים קרובות יש רוב כזה – למפלגה אחת בשני בתי הפרלמנט בעוד שהנשיא משתייך למפלגה אחרת. אבל במשטר הפרלמנטרי שלנו יש לממשלה תמיד רוב בכנסת. לכן, מה יכולה הכנסת לעשות שלא על דעת הממשלה? שלא לדבר כלל על הדמות שתהיה לכנסת אם יתקבל אחוז-המזימה של חבר-הכנסת קרגמן. אז בכלל תיעלם האופוזיציה מן הפרלמנט, תהיה קרטליזציה של שתיים – שלוש מפלגות גדולות, שתהיינה מפלגות הקואליציה לעולם ועד.

על כן, הייתי מציע רעיון, היכול להיראות כמהפכני, אבל אני סבור שהוא ייראה פחות מהפכני לאחר שישקלו אותו. הרעיון הוא שיוכל אדם לפנות אל בית-המשפט העליון, או אל נשיא בית-המשפט העליון, בעתירה למנות ועדת חקירה. כשם שהממשלה מעניקה בחוק זה לנשיא בית-המשפט העליון את הסמכות להרכיב את הוועדה, ובצורה זו היא נותנת לו סמכות רחבה מאד לגבי החקירה עצמה, למה לא לאפשר לנשיא להחליט על הצורך בחקירה? אמנם, זה יהיה במקרים בלתי רגילים ויוצאי דופן, ואני מתאר לעצמי שנשיא בית-המשפט העליון ייענה לעתירה כזו לעתים רחוקות בלבד. אבל אם ישוכנע נשיא בית-המשפט שיש עניין ציבורי חיוני בבירור פרשה מסוימת, וייווכח לדעת שמסיבות פוליטיות או אחרות אין הממשלה יכולה להיות מעוניינת בחקירת העניין הזה – יהיה רשאי, אחרי שפנה אורח אל בית-המשפט העליון, להחליט על מינוי ועדת חקירה.

אפשר לטעון, כמובן, שזה יכול לפתוח פתח לנוד-ניקים רבים ולמשווגעים לדבר. אך אפשר להרחיק זאת בעזרת אמצעים שונים, כגון הטלת הוצאות כבדות מאד על האנשים המטרידים את בית-המשפט בדברים שאינם עניינים ציבוריים חיוניים.

אגב, אפילו לפי הצעת החוק הזאת, כבוד השר, אינני בטוח אם אין אדם יכול לפנות לבג"צ ולבקש צו על תנאי נגד הממשלה. שהנה יש "עניין דיומא" בעל חשיבות ציבורית חיונית, ותבוא הממשלה ותנמק מדוע איננה ממנה ועדת חקירה. ייתכן שהסיכויים של אותו אדורח יהיו אפסיים, או כמעט אפסיים, אבל להלכה לפחות, גם לפי החוק הזה, יש מקום לפגייה לבג"צ.

ולבסוף, עוד הערה אחת לגבי הסודיות, וכבר עמדו קודמי על כך. מהי ועדת החוק והבטחון בכנסת הזאת? אנו חיים בימי הליכוד הלאומי. אני חושב כי הוא נצחי, מפני שלכוד לאומי זה אינו אלא קרטליזציה של שלוש מפלגות גדולות, והוא יישאר – זו דעתי – גם לאחר הבחירות הבאות, בקדנציה הבאה של הכנסת. על כך אני מוכן להתנבא. כל זמן שיש ליכוד לאומי, ועדת החוק והבטחון היא ראי של הממשלה, ותו לא. היא חותמת גומי ביד הממשלה, וצרכים הדברים להיאמר פעם בגלוי. אם כן, מה טעם למסור לוועדת החוק והבטחון הזאת – שאין בה שמץ של ייצוג אופוזיציוני, אשר בה חבר-הכנסת סת בן-אליעזר דן על מעשיו של השר בגין, וחבר-הכנסת חזן דן על מעשיו של השר ברזילי – מה טעם למסור לוועדה זו להחליט אם משהו סודי או איננו סודי? יכולה הממשלה להחליט על כך בעצמה, כי החלטת הממשלה היא כהחלטת ועדת החוק והבטחון.

נשמע מוזר, אבל אחד התפקידים של יחידה 101, באותם ימים, היה להכתיב את אופי הפקודות של המטכ"ל ואת אופי ההוראות של שר הבטחון. (שר הבטחון היה אז דוד בן-גוריון באופן רשמי ופנחס לבון כממלא מקום.) אסור היה ליחידה לחרוג הרבה מעבר להוראות ולמשימי מות המוגדרות, אבל, מצד שני, היה עליה לבנות סטנדרטים חדשים ולהדגים הלכה למעשה. מועלית כאן, לא פחות ולא יותר מאשר הטענה שמשהו בצבא הגנה לישראל הקים בתקופה מסוימת יחידה של צה"ל, על מנת שתפר הוראות של הממשלה ושל שר הבטחון בימי הראשית של מה שאחר כך נהפך לפרשת לבון. האם על דבר כזה צריך לעבור לסדר-היום? האם דבר כזה אינו מצדיק, לפחות, חקירה מוסמכת? אינני רוצה להגיב כעת על כך שהכתבה הזאת מייחסת ליחידה זו של צה"ל פשעי מלחמה מחרידים. זה התפרסם בימים אלה, באי-שור הצנזור הצבאי. האם דבר כזה יכול להתפרסם, ובזה חסל העניין כאילו לא קרה דבר?

כמובן, יש טענות נגד העלאת פרשות שאינן מ"ענייני דיומא". באה הטענה השגורה: הבה נניח את הדבר להיסטוריונים. אולם ההיסטוריון הוא איש מוגבל מאד. ההיסטוריון איננו יכול להזמין עדים, ההיסטוריון איננו יכול לחקור חקירת שתי וערב; לעתים קרובות אין הוא יכול לנגוע במסמכים. אינו יכול לערוך חיפושים, סמכות המוענקת בחוק זה לוועדת חקירה. אינו יכול לאסור אנשים שאינם באים להעיד. אין הוא יכול לנקוט סנקציות נגד מי שמעיד עדות שקר, וכו' וכו'. ההיסטוריון צריך לבוא בסוף ולהשתמש בממצאים של ועדת החקירה על מנת לבנות תמונה היסטורית, לפי תפיסתו. אבל החומר להיסטוריה, החומר להיסטוריון – רק תהליך של חקירה מכלית יכול לספקו.

אפשר לבוא ולומר: למה לנו לפשפש בכלל בהיסטוריה? נניח לדברים אלה שיהיו קבורים (אילו אפשר היה להשאירם קבורים). אבל זו נוגע לדברים שבהווה, ובכך חשיבותם הציבורית. יש פרשות הנוגעות למנהיגים הפועלים עדיין בקרבנו, והציבור רוצה לדעת – הוא זכאי לדעת – איך להתייחס אל מנהיגים אלה, אל כוחות ציבוריים אלה, אל מפלגות אלה, אל תפיסות אלה. לכן רשאי וזכאי הציבור לדעת מה אירע אתמול. זה גם יתן לאנשי הציבור האחראים את ההרגשה שיש בעניינים ציבוריים עין פקוחה ומבקרת, שיש דברים שאי-אפשר להעלים אותם אלא לזמן קצר, ולבסוף הם עתידים להתגלות בתהליך ממלכתי סביר. יש ערך חינוכי לחקירות מסוג זה – כלפי הדור הצעיר וכלפי הדורות שיבואו.

ומכאן, כבוד היושבת-ראש, להסתייגותנו השניה. אינני סבור – בהחלט אינני סבור – שיש להשאיר לממשלה בלבד את הסמכות למנות ועדות חקירה. הייתי רוצה להבטיח בחוק תהליך נוסף שיאפשר מינוי ועדת חקירה בעניינים שהממשלה היא צד מעוניין בהם, צד מעוניין בכך שלא תהיה חקירה. הועלתה כאן ההצעה שתעשה זאת הכנסת. אבל, רבותי, בארץ זו אנחנו יושבים, ויודעים אנו שהכנסת היא בבואה נאמנה של הממשלה, היא בבואה מדויקת של הממשלה במשטר הפרלמנטרי שלנו.

ראובן ארזי (מפ"ם) :

ובארץ אחרת, בעלת משטר פרלמנטרי, איננה בבואה?

טריציה הבריטית הקולוניאלית. הנסיון שנתנסינו בוועדות בתקופת המנדט הבריטי וכן הנסיון שלנו בישראל מוועדות חקירה שונות, שסביבן סערה הציבורית הישראלי, חייבנו במפגיע הבאת חוק חדש בגדול לדיון בכנסת.

אפשר להניח בוודאות גמורה, לפי נסיון העבר וההווה גם יחד, כי לא יחסרו בארצנו עסקי ביש ופרשיות שונות לטיפולן של ועדות חקירה. השאלה היא רק אילו עניינים יש למסור לוועדת חקירה, מי מוסמך למסור אותם, מי יחקור אותם, כיצד תתנהל החקירה ולמי תימסרנה תוצאות החקירה?

אין חולק על כך, כי הממשלה, לפי הסעיף הראשון להצעת החוק, רשאית להחליט על הקמת ועדת חקירה. השינוי המוצע, הבא להגביל את היקף העניינים, שניתן למסור את בירורם לוועדת חקירה, ל"עניין דיומא בעל חשיבות ציבורית חיונית" (סעיף 1 להצעת החוק), אף הוא ביסודו דבר חיובי לעומת המצב החוקי הקיים, שאיננו מגביל את השר במאומה ומאפשר לו להקים ולמנות ועדת חקירה, "בשאלות שיביא לפניו" (סעיף 12(א) (לפקודה). מאידך גיסא, ההגדרה "עניין דיומא בעל חשיבות ציבורית חיונית" לוקה בחוסר-בהירות בלתי-רגיל שיש להימנע ממנו בחקיקת חוק כגון זה, וקודם כל - כדי שאותה הגבלה של היקף העניינים תהא אפקטיבית. רצוי היה לקבוע קריטריונים ברורים שידריכו מה ניתן ומה לא ניתן למסור לוועדת חקירה.

יחד עם זאת, וכדי לשוות משקל-יתר לוועדת החקירה, אשר לה מתכונות הממשלה למסור עניין בעל חשיבות ציבורית חיונית, האם לא יהיה זה גבול ותכליתי יותר אם הכנסת היא שתהא מחליטה על כך, ואם תהא מסירה זו מקבלת את הגושפנקה של בית-המחוקקים שלנו?

אינני שותף לספקותיו של שר המשפטים לגבי ועדות חקירות פרלמנטריות בכלל במישור היוקרה ואמון הציבור, ולכן אינני מקבל גם את הפסחיה שהוא פוסח על הכנסת לגבי חוק זה, כשהוא נוטה גשר ישר בין הרשות המבצעת לבין הרשות השופטת. הרי ניתן לחשוב שהממשלה, אם רק תהיה לה ברירה כזו, לא תהיה מעוניינת בוועדות חקירה לגבי עניינים מסוימים כמו הריסת קלקיליה, פרשת "סומרפין", פרשת מלון הילטון וכדומה, או מתגלים הצורך והחובה להפעיל ועדת חקירה פרלמנטרית. כמובן, קיימת הסכנה הממשית שגם במקרה כזה יכול הרוב בכנסת לא לאשר הקמת ועדה כזאת. לאור זה צריך היה לקבוע, כי אם מספר מסויים של חברי כנסת, כגון המספר הדרוש לכינוס מושב כנסת שלא מן המניין בתקופת הפרגה, ידרוש הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית, יקום הדבר.

וכדי לסיים בסוגיה זו של ועדות חקירה, רצוני לציין כי הסמכות המובטחת לכל שר (סעיף 28 להצעת החוק) למנות ועדות לבירור עניינים שבתחומי משרדו על-פי כל דין ונוהל, ועדות המכונות "ועדות בירור", מעוררת ספקות קשים. השאלה היא בעלת חשיבות ראויה-במעלה, על "ועדות הבירור", כידוע, אין חל האם הקיים ולא יחול גם החוק המוצע. כל שר, ויכול, לא יראה צורך בכך, למנות ועדת בירור לאו דווקא כדי לבדור עניין, אלא כדי לספק אמתלה שלא להקים ועדת חקירה. הדבר מחייב חקיקת חוק "ועדות בירור", האמור רות בסעיף 28 להצעה, או לכל הפחות להכליל סעיף

אני סבור שדבר זה חייב להיות מסור בידי הוועדה עצמה. אם היא מוסמכת לדון בעניין החשוב והחיוני המובא לפניו, אפשר לסמוך עליה שתוכל גם להחליט אם טובת הציבור ובטחון המדינה מחייבים סודיות מסוימת.

בסיכומי של דבר, כבוד היושבת-ראש, אני אצביע בעד החוק הזה. אני סבור שהדפוסים המשפטיים בו טובים. אני סבור שהחוק הזה יוצר, בעיקרו, מתכונת טובה, ואגיש לוועדה הסתייגויות ברוח שני דברים אלה שהזכרתי.

היו"ר ט. סנהדרא:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס, ואחריו לחבר-הכנסת צדוק.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. שר המשפטים הקדים את הצעת חוק ועדות חקירה בסקירה היסטורית ועיונית מעניינת, אשר לא חסרו בה גם סתירות טבעיות לחלוטין, מכיוון שסקירתו זו נגעה בחברה המעמדית הסתירית, באותה חברה גופה אשר בה קיים אנטגוניזם יסודי בין העבודה וההון. בחברה כזאת, וזוהי גם החברה הישראלית, מבנה-העל התחזיקי והמשפטי משקף בדרך כלל את האינטרסים של ההון השליט, של יחסי הייצור הקפיטליסטיים, שמטרתם היסודית היא הרווח המקסימלי. האלמנטים הסוציאליים והדמוקרטיים המופיעים בתחיקה זאת הם תוצאה ישירה של מאבק מעמד הפועלים וכלל העמלים בארצנו במשך שנים רבות נגד הניצול והדיכוי המעמדי, בעד יחס של כבוד והערכה לזכויות של העמל היוצר, של עמל הכפיים והרוח כאחד.

שר המשפטים עצמו נאלץ היה להודות שאין קיימת חלוקה מוחלטת בין הרשות המבצעת לבין הרשות השופטת בדמוקרטיה הבורגנית המתוקנת, כי רשות אחת ככנסת לתוך חצרה של הרשות האחרת. שר המשפטים לא יכול היה להימנע מלציין את העובדה הידועה, שגם אצלנו קיים ערבוב תחומים בין הרשות המחוקקת לבין הרשות המבצעת, ורבה מאד השפעתה של הרשות המבצעת על החקיקה, נוסף על אותו חלק ענקי של חקיקה הנקרא "חקיקת משנה", שהוא מעשה ידיה של הרשות המבצעת. השר ניסה לשכנע אותנו, כי בארצנו התייחסו בין הרשות המבצעת והרשות השופטת הוא תיחום ברור מאוד וכי קיימות אצלנו ערובות לא מעטות, שלא תהא הרשות המבצעת ככנסת לתוך גבולותיה של הרשות השופטת. לא אתווכח הפעם על כך, אם כי יש לי מה לומר בנידון. אך אעיר רק שבהצעת חוק זו - בידועין או בלא יודעין - יצר שר המשפטים עצמו את התנאים לשי-לובה המסויים של הרשות השופטת ברשות המבצעת ואף להפיכתה למעשה לכלי-שרת של הרשות המבצעת לפי הוראותיה היא. אין עובדה זו משתנית גם אם הכוונה הטובה של המחוקק, כפי שביטא אותה שר המשפטים, היתה - ואני מצטט - "לצמצם את סמכותה של הממשלה לגבי ועדות חקירה עד למינימום".

וכעת, מן הכלל אל הפרט. ראוי לציין בסיפוק, קודם כל, את המרת החוק המנדטורי-קולוניאלי לוועדות חקירה משנת 1921 בחוק ישראלי. החוק של הנציב העליון הבריטי לא הנעים כידוע את חיינו בפלשתינה (א"י); הוא האכילנו מדורים כל שנות קיומה של האדמיניס-

ואף שינויים, אצביע בעד העברתה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, מפאת היותה חוק ישראלי מקורי המחליף את החוק הבריטי-קולוניאלי משנת 1921 ומפאת היותה בסיס סביר והגיוני לוועדות חקירה בעניינים בעלי חשיבות ציבורית.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות היבזור לחבר הכנסת צדוק, ואחריו לחבר הכנסת שופמן.

חיים צדוק (המערך)

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הצעת חוק זו היא הצעה טובה; היא שיפור ניכר מאד על פני החוק הקיים, והשיפור הזה הוא בארבעה דברים. ראשית, ההצעה שלפנינו מגדירה את הנסיבות ואת העילות שבגינן ניתן להקים ועדת חקירה; שנית, היא קובעת הרכב המבטיח בידור יעיל והוגן, הרכב של שלושה לפחות, כשבראש הוועדה עומד שופט; שלישית, היא קובעת דרכי בידור המבטיחים ככל האפשר גילוי האמת; הפומביות ושאר דרכי הנוהל והבידור הקרובים מאד לגילוי הוג בבידור שיפוטי; ורביעית, היא דואגת שיהיה מינוי מום הפגיעה באנשים שהחקירה נוגעת להם ומקסימום האפשרויות להגנה בידי האנשים האלה.

אעיר הערות אחדות לסעיפים אחדים של החוק, אבל אני רוצה לומר מיד שאין בהערות אלה כדי לגרוע מהערותי החיוביות להצעה זו, גם לתוכנה וגם לצורתה, גם לרוחה וגם ללשונה.

אני רוצה להקדים ולומר שהצעתו של חבר הכנסת קלינגהופר, שחזרו עליה משתתפים אחדים בוויכוח, להתנות מינוי ועדת חקירה באישור פרלמנטרי, אינה נראית לי. נכון שכך נהוג באנגליה. שם יש לדבר סיבות, שבחלקן הגדול הן היסטוריות, ואנו איננו חייבים ללכת בכל בעקבות אנגליה דווקא. הכנסת קבעה לעצמה בחוק היסודי מכשיר פרלמנטרי לבידור עובדות, והיא ועדת החקירה הפרלמנטרית לפי סעיף 22 לחוק יסוד: הכנסת. אני שותף לספקותיו של שר המשפטים אם ועדת חקירה פרלמנטרית, שבה מיוצגות סיעות, כלומר כוחות פוליטיים, היא דרך יעילה לבידור עובדות ולקביעתן. ייתכן שבאחד הימים תצטרך הכנסת לחזור ולדון בדבר. ייתכן שהאופי הפוליטי של ועדת החקירה הפרלמנטרית הוא המונע את הפעלת המכשיר הזה של ועדת חקירה מטעם הכנסת. המכשיר הזה לא הופעל למעשה מאז נחקק חוק יסוד: הכנסת.

אבל, היום אנחנו עוסקים בוועדות חקירה כמכשיר יעיל לרשות המבצעת לבידור עובדות. הממשלה פועלת בתחום הסמכויות שלה בפיקוח הכנסת והיא נתונה לביקורת של הכנסת, אבל אין היא זקוקה בפעולותיה לאישור פרלמנטרי לכל פעולה ופעולה. ואם היא מוצאת שלצורך מילוי התפקיד שלה היא צריכה למנות ועדת חקירה — הרי גם ההחלטה הזאת יכולה להיות נושא לביקורת פרלמנטרית, אבל אין היא צריכה להיות טעונה אישור פרלמנטרי מראש.

אני רוצה להעיר הערות אחדות לסעיף 1 של החוק שהוא הסעיף היסודי. סעיף זה קובע באיזה עניין ממנים ועדת חקירה ומה עושה הוועדה באותו עניין. נאמר שהעניין צריך להיות „עניין דיומא בעל חשיבות ציבורית“

נוסף בחוק המוצע, ובו ייאמר שהשר העומד להקים ועדת בידור עניין כמשמעותו בחוק המוצע, יודיע על כך לממשלה ולא ימנה ועדת בידור אלא אם לא תחליט הממשלה בפרק זמן שייקבע בחוק על הקמת ועדת חקירה.

חברי הכנסת, ההסדר המוצע כי בראש החקירה יעמוד שופט של בית-המשפט העליון או של בית-המשפט המחוזי — הסדר נכון כשלעצמו — מבאי לידי המסקנה כי נשיא בית-המשפט העליון ימנה את יושב-ראש הוועדה. אולם בנוגע למינוי חברי הוועדה, למי נחוצה הדבר שגם בכך יטפל נשיא בית-המשפט העליון? בינינו לבין עצמנו, הרי חברי הוועדה ימנה הנשיא לפי המלצת הממשלה, ותפקידו בנדון יהיה „מיניסטריואלי“ בלבד.

לדעתי, צריך לחשוב על הקמת „ועדת מינויים“, מורכבת מחברי ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, מנציג הממשלה, נציגי ארגונים ציבוריים חשובים ואישים נודעים. אישיותו של יושב-ראש הוועדה דייה להבטיח את דרישת ההגינות המשפטית שבעבודת הוועדה, ואילו את שאר חברי הוועדה תציע ועדת המינויים, ללא קשר להשכלתם או אי-השכלתם המשפטית.

שמתי לב כי קיימת כפילות מסוימת בין סעיף 18 וסעיף 23, המגבילים את עקרון פומביות הדיון בנושאים המהימנים סודיות. אשר לסעיף 23, חושבני כי אין למסור לממשלה את הסמכות לקבוע, אפילו באישור ועדת החוק והבטחון, שנושא החקירה מחייב סודיות. הפרת צדורה צריכה להיות הפוכה: החליטה הממשלה על הקמת ועדת חקירה לבידור שאלה הנוגעת לענייני חוץ ובטחון, תעביר את החלטתה לוועדת החוק והבטחון של הכנסת לצורך הכרעה, אם העניין נושא החקירה מחייב סודיות. תחילה תחליט על כך ועדת החוק והבטחון, ואל תקבע זאת הממשלה מראש. אשר לטענה המוצדקת והחששית לגבי האובייקטיביות של ועדת החוק והבטחון במצב של ממשלת „ליכוד לאומי“, אני רוצה לומר, שגם במסגרת ממשלת „ליכוד לאומי“ נאמנה עלי ועדת החוק והבטחון, לעניין קביעת סודיות, לא פחות מאשר ועדת חקירה אשר תתמנה על-ידי נשיא בית-המשפט העליון. צריך לראות את המציאות כמות שהיא, לא כדי להשלים עמה, אלא כדי לחייב את ועדת החוק והבטחון לפעול לפי קריטריונים אובייקטיביים בשאלות כאלה.

ועוד הערה אחת, בהתחשב בזמן המוגבל העומד לרשותי, בעניין שהוא לדעתי עקרוני. סעיף 7(א) קובע שנשיא בית-המשפט העליון רשאי, בהסכמת שר המשפטים, להתקין תקנות בדבר סודי הדיון בוועדות חקירה. ידוע הדבר כי החקיקה, או חקיקת-המשנה, בענייני פרוצדורה ניטלה בתוקף מאבק מידי ראש הרשות השופטת והועברה למחוקק או למחוקק-המשנה הרגיל, מתוך מגמה רצויה ומתקדמת לרכוז ביום מן הימים בידי המחוקק הכולל, זו הכנסת. סעיף 7(א) פותח שוב פתח ויוצר תקדים לחקיקה מובהקת בידי ראש הרשות השופטת, דבר שיש לדחותו בכל התוקף.

הביקורת הנכונה, שהטיחה חברת-הכנסת אלוני על סעיפים 11 ו-15 להצעת החוק, פוטרת אותי מהתייחסות לאותם הסעיפים.

ולסיכום, אף-על-פי שהצעת החוק לוקה בכמה וכמה גמגמים ופרצות, אשר יחייבו עבודה רבה של ליוון, שיפור

על מעמדה של מערכת השיפוט. אפשר לפגוע במעמדה של מערכת השיפוט על-ידי שגורעים מסמכויותיה; אפשר שר לפגוע בה גם על-ידי שמוסיפים לה תפקידים שאינם מעניינה. פוגעים בה כאשר מוסדות לא-שיפוטיים נוטים לים לעצמם תפקידי שיפוט; פוגעים בה גם כאשר מטיילים עליה תפקידים שאינם תפקידי שיפוט.

צריך לומר בכל הבהירות שוועדת חקירה איננה מוסד שיפוטי, אלא מכשיר של הממשלה שבאמצעותו היא מבררת עובדות כדי להסיק מסקנות. טשטוש התחומים בין הרשויות איננו רצוי.

אני מחייב את העקרון שיושב-ראש הוועדה צריך להיות שופט, מפני שאם רוצים להגיע לחקר האמת, רצוי טוב שאת החקירה ינהל אדם שהוא מנוסה בשמיעת עדויות, בסיווג עדויות ובהסקת מסקנות עובדתיות מתוכן. לכן תפנה הממשלה, או יפנה שר המשפטים, אל נשיא בית-המשפט העליון ויבקש שיקבע שופט שיעמוד בראש ועדת החקירה. אבל נדמה לי שבחירת החברים האחרים היא עניין לממשלה. לדעתי, יש גם צד מעשי לעניין. דרושה ידיעה מסוימת של העניין, כדי לקבוע מי הם האנשים המתאימים, מה הן התכונות, מה הן הקוואליפיקציות הדרושות לחבר ועדה, שאיננו שופט, באותו עניין. ידיעה כזו מצויה לממשלה שהחליטה על הצורך במינוי ועדה, אך לא לנשיא בית-המשפט העליון. האם נשיא בית-המשפט העליון ילמד את העניין תחילה, כדי להחליט אילו אנשים מקרה הציבור ראויים לחקור אותו? אין זה רצוי. האם ימנה את חברי הוועדה בלי ידיעת העניין? גם זה לא-רצוי.

המשא-ומתן עם אנשים מקרב הציבור שיסיכמו להיות חברים בוועדת חקירה — לפנות אליהם, להציע להם, להתדיין אתם ולפעמים גם לקבל סירוב — איננו חושב שזה תפקיד ההולם את נשיא בית-המשפט העליון, לא הייתי רוצה לקרוא בעתון שנשיא בית-המשפט העליון פנה אל פלוני והציע לו להיות חבר בוועדת חקירה, והאיש שוקל בדעתו ועדיין לא החליט בדבר או סירב. אני מניח שידעיה זו תגיע לעתון לא מנשיא בית-המשפט העליון, אבל ייתכן שבכל זאת תגיע. בכלל, לא נראה לי שבמצב של מתוחות ציבורית, המחייב הקמת ועדת חקירה, תיעשה המלאכה הזאת, כפי שמוצע לנו, בשני שלבים: קודם כל תחליט הממשלה על הצורך בוועדת חקירה; אחר כך יתחיל נשיא בית-המשפט העליון במלאכת ההרכבה; ובניתנים יימשיך הוויכוח הציבורי ולתוך הוויכוח הציבורי ייכנס גם הוויכוח על הרכב ועדת החקירה שצריכה לקום. מוטב שוועדת החקירה תקום על-ידי אקט אחד של הממשלה, לאחר ששר המשפטים יבוא בדברים עם נשיא בית-המשפט העליון על קביעת יושב-ראש הוועדה. אותו האקט עצמו צריך לקבוע את הצורך בהקמת הוועדה, להגדיר את תפקידה ולקבוע את הרכבה. כל זה צריך להיעשות באקט אחד, כדי שהוועדה תוכל לגשת למילוי תפקידה ללא שהיות מיותרות.

סוגיה חשובה מאד בהלכות ועדות חקירה היא, כיצד להבטיח לאדם שעלול להיפגע את ההזדמנות להתגונן, להביא את ראיותיו ולהשמיע את דבריו. הוועדה איננה בית-משפט. אין בה תובע ואין בה נתבע; אין בה מאשים ואין בה נאשם; אינה יכולה לפסוק בענייני ממונות ואין היא יכולה להטיל עונשין. אבל יש ומוקמת ועדה כדי לחקור בטענות נגד אנשים נושאי משרות ציבוריות

רית חיונית". אני מניח שהכוונה ב"דיומא" היא שזה צריך להיות עניין אקטואלי. ברור לי שאין ועדת חקירה יכולה או צריכה להיות מכשיר למחקר היסטורי. היא לא נועדה לברר את האמת בעלמא, סתם לשם בירור האמת. אין זה מתפקידה של ועדת חקירה לכתוב היסטוריה ואף אין זה מתפקידה לאסוף חומר בשביל ההיסטוריון כדי שיוכל לכתוב היסטוריה באחד הימים. צריך שתהיה אקטואליות לסוגיה הנחקרת, שהיא תהיה קשורה בענייני דיומא, שתוצאות החקירה תהיינה התוצאות המחייבות, או העשויות או העלולות לחייב, הסקת מסקנות מעשיות אקטואליות. אבל נדמה לי שאין העניין הנחקר עצמו חייב דווקא להיות אקטואלי, עניין מעניין דיומא.

אני רוצה, בשינויים מסוימים, להביא דוגמה מנסיונו של עם אחד. היה חבר ממשלה שמסר לפרלמנט הודעה כוזבת הקשורה בחייו הפרטיים. עברו שנים והוא עדיין מכהן כחבר ממשלה. נתעורר חשד שההודעה הייתה כוזבת. העניין עצמו, ההודעה, והעובדות אשר על-פיהן ייקבע אם היא הייתה אמת או היתה שקר — אינם עניין אקטואלי, אינם עניין דיומא. זהו עניין שקר לפני שנים. אבל יש לעניין חשיבות אקטואלית, יש חשיבות ציבורית חיונית אקטואלית לברר אם ההודעה הייתה אמת או שקר, כדי שיקרה אחד משני הדברים: או ששמו של אותו חבר ממשלה יטוהר מן האשמה הכבדה ששיקר לפרלמנט, או שיוסקו כלפי המסכנת על המעשה שעשה, לא על מה שעשה בחייו הפרטיים, אלא על ההודעה הכוזבת לפרלמנט.

אני חושב שזה מקרה מתאים למינוי ועדת חקירה. אבל במקרה זה לא העניין הוא עניין דיומא, אלא החשיבות הציבורית היא אקטואלית. אין זה מקרה שבחוק האנגלי לא מדובר על *urgent matter of public importance*, אלא מדובר על *matter of urgent public importance*, כלומר, לא מדובר על עניין דחוף בעל חשיבות ציבורית, אלא על עניין בעל חשיבות ציבורית דחופה. לדעתי, צריך להסמיך את האקטואליות לא לעניין הנחקר, שהוא יכול להיות עניין שקר לפני שנים, אלא לחשיבותו הציבורית, שהיא היא צריכה להיות אקטואלית.

עוד הערה לסעיף 1. מהו תפקידה של הוועדה לגבי העניין הנחקר? בסעיף 1 נאמר שהממשלה מחליטה שיש צורך לברר עניין מסוים, אחר-כך צריכה הוועדה לחקור ולהגיש דין-וחשבון על תוצאות חקירה. הייתי רוצה שתפקיד הוועדה יוגדר באופן חד-משמעי, ויארמ במפורש רש שתפקיד הוועדה הוא לקבוע עובדות; כלומר, לא להסיק מסקנות, אפילו לא להמליץ על מסקנות, אלא לקבוע עובדות. בדוגמה שהזכרתי אותה, — אילו היתה מתמנית באותו מקרה ועדה, היתה צריכה לשמוע עדויות, לעיין במסמכים ולקבוע כעובדה: ההודעה הייתה אמת או היתה שקר. אין זה עניינה לשפוט את האיש, אין זה עניינה להחליט או אפילו להמליץ מה ייעשה בו. זאת יעשה הממשלה, הפרלמנט ודעת-הקהל. תפקיד הוועדה הוא תפקיד של קביעת העובדות ותו לא. זה התפקיד שלה וזה תפקידה כולו. רצוי שבנוסח החוק יהא הדבר ברור לחלוטין.

צר לי, שעם כל יחסי החיובי להצעת החוק, גם אני מצטרף לדעה שהמינוי של ועדת חקירה צריך להיות עניין לממשלה או לשר המשפטים, ולא לנשיא בית-המשפט העליון, כפי שמוצע לנו. אנחנו מצווים לשמור

שימוע לפנייה היועץ המשפטי. והנה, סעיף 17 היוצר אפ" שורות שהוועדה תטיל על עורך-דין, שאינו מעובדי המ" דינה, שסייע לה בתפקידה. לא ברור לי כיצד תברור הוועדה לעצמה את הכלים האלה; מתי תחליט על כך, בראשית החקירה או במהלך החקירה? לפי אילו שיקולים תחליט? האם תוזלזל כאשר לפנייה *tabula rasa*? האם תתחיל בבידור בעודה מגששת באפלה? או מעמידים את הוועדה בפני קושי, שלפחות למדאית-עין תצטרך היא למלא גם תפקיד של מאשים וגם תפקיד של פוסק. היא תצטרך ליטול על עצמה את התפקיד של חקירת שתי-וערב של עדים, ואי-אפשר שלא ייראה הדבר כאילו יש לה לוועדה מלכתחילה יחס עויין כלפי עד פלני או אל-מוני.

ועדת חקירה אינה נולדת בחלל ריק. יש להניח שב-מן שממנים אותה, כבר קיים חומר מסוים על הנושא. חשוב הדבר שבראשית צעדיה של הוועדה יעמוד לרשותה משפטן מנוסה; יהיה זה היועץ המשפטי או בא-כוחו; יהיה זה פרקליט המדינה או אחד מפרקליטי המדינה; יהיה זה עורך-דין שהוועדה תברור לעצמה. זה עניינה והיא תחליט על כך. אבל צריך שלרשות הוועדה יעמוד משפטן, שיהיה המוציא והמביא לוועדה. הוא צריך לפתוח את הדיון בפני הוועדה. הוא צריך להניח על שולחן הוועדה את החומר שכבר ישנו בעין, כדי שעל יסוד זה יתחיל להתנהל הדיון; וכדי שכבר בשלב הראשון יהיה ברור לאותם אנשים שעלולים להיפגע, מן מהם עלול להיפגע; וכדי שכל האנשים האלה יוכלו בשלב הראשון לפעול למימוש זכויותיהם להגנה מפני פגיעה אפשרית.

הערת האחרונה נוגעת לוועדות בידור. סעיף 28 להצעת החוק שומר על סמכותו של כל שר למנות לעניי-נים שבתחום משרדו ועדה לפי כל דין או נוהל. כאשר מדובר על ועדה המתמנית לפי דין, אנו יודעים במה מדובר; ויש להניח שאותו דין המסמך את השר למ-נות ועדה, הוא גם קובע דרכי המינוי והסמכויות של הוועדה. כאשר מדובר על מינוי ועדה על-פי נוהל, אין אנו יודעים למה הכוונה. עד עכשיו הופעלה פקודת ועדות החקירה משנת 1921 לא רק למינוי ועדות לעניי-נים בעלי חשיבות ציבורית חיונית, אלא גם לעניינים שהם חשובים כשלעצמם, אבל אינם מעצמים לדרגה של עניינים בעלי חשיבות ציבורית חיונית. הפקודה משנת 1921 הופעלה לא רק למינוי ועדות לקביעת עובדות, אלא גם למינוי ועדות מייעצות וממליצות.

רק אתמול הסמיכה הממשלה את שר המסחר והתע-שה למנות ועדת חקירה, לפי פקודת ועדות החקירה משנת 1921, לבדוק ולהמליץ המלצות בעניין אספקת מכשירי גז לצבור. אין ספק שזה עניין חשוב מאד; אבל אין זה עניין מסוג אותם עניינים שלפי מהותה של הצעת החוק שלפנינו יוכל בעתיד להיות נושא לוועדת חקירה. בוועדה מסוג זה, אין צורך ששופט יהיה יושב-ראש הוועדה. הוועדה חייבת ללמוד את העניין, היא צריכה לשמוע עדים ולעניין במסמכים; אבל עיקר תפקידה אינו לקבוע עובדות, אלא להמליץ, על יסוד בדיקת העניין, המלצות על מדיניות ועל הסדרים שיעשו. ברור שוועדה מסוג זה לא תהיה בעתיד ועדת חקירה לפי החוק שלפנינו. אבל ועדות כאלה הן נחוצות; ולפעמים, לצורך מילוי תפקידן, צריך לצייד אותן במסמכויות מינימליות, עד כדי שיוכלו לכפות הופעת עדים והגשת מסמכים. עד

שמאשימים אותם בהתנהגות שאין בה משום עבירה פלי-לית, אבל היא פגומה מבחינת המוסר הציבורי. ועדת החקירה היא מכשיר למטרה זו; ועלול אדם לצאת מתחת ידה של ועדת חקירה כאשר שמו הטוב ומעמדו הרוסים ומרוסקים. התשובה לסוגיה זו מצויה בסעיף 15 להצעת החוק, ואני חושב שהתשובה, בקוויה הכלליים, היא תשו-בה מספקת; סעיף זה קובע שהוא אדם, העלול להיפגע, יקבל הודעה המסבירה לו במה הוא עלול להיפגע. יובאו לידיעתו הראיות שממן הוא עלול להיפגע, והוא יוכל להתייצב לפני הוועדה, אם בעצמו ואם על-ידי עורך-דין.

אבל נראה לי שהנוהל למימוש הזכויות האלה, כפי שנקבע בהצעת החוק, הוא כבד במקצת. למימוש הזכו-יות האלה דרושות, לפי הצעת החוק, שלוש החלטות. קודם כל, צריכה להיות החלטה של הוועדה כולה, הקובעת שפלוגי עלול להיפגע. אחר כך, צריכה להיות החלטה של יושב-ראש הוועדה, להודיע לאדם כי הוא עלול להיפגע ולהביא לידיעתו את ההוכחות לכך; היושב-ראש רשאי להחליט כך, אבל אינו חייב. אשר לזכות השלישית, זכות ההתייצבות לפני הוועדה אם בעצמו ואם על-ידי עורך-דין, בעניין זה שוב דרושה החלטה נפרדת של הוועדה, וגם זה מסור לשיקול-דעתה.

לדעתי, בעניין זה צריכה להיות החלטה אחת בלבד, ולא שלוש החלטות, והיא ההחלטה העיקרית והיסודית: האם עלול פלוגי להיפגע? עניין זה נתון לשיקול-דעתה של הוועדה. הוועדה יכולה לקבל החלטה כזאת על-פי יוזמתה, והיא יכולה לקבל החלטה כזאת גם לפי בקשת הגוגע בדבר. אבל משהחליטה, לפי שיקוליה, החלטה האו-מרת שפלוגי עלול להיפגע, נדמה לי שכל שאר הזכויות הן בבחינת תוצאה אוטומטית של ההחלטה העקרונית הזאת. כלומר, משהחליטה הוועדה, אם ביוזמתה ואם על-פי בקשת האיש, כי פלוגי עלול להיפגע מן החקירה המתנהלת, הרי התוצאה צריכה להיות - ללא כל צורך בהחלטות נוספות כלשהן - שאותו אדם יקבל הודעה ובה ייאמר שהוא עלול להיפגע ותינתן לו האפשרות לעניין בחומר הראיות שממנו הוא עלול להיפגע, והוא יוכל להתייצב לפני הוועדה, אם בעצמו ואם על-ידי עורך-דין. הייתי רוצה גם לקבוע שתינתן לו ההזדמנות לעשות את כל הדברים האלה עוד בטרם ייקרא להעיד לפני הוועדה.

עוד הערה אחת בנוגע לנוהל, שהיא נראית בעיני מהותית ולא פרוצדורלית גרידא. לדעתי, נוהל הדיונים בוועדה, כלומר הכלים השונים שהוועדה יכולה להפעילם בבידור האמת, איננו ברור במידה מספקת בהצעת החוק. ייתכן שהדבר ייבהר בתקנות; אבל מאחר שהכלים האלה נקבעים בחוק עצמו, נדמה לי שיש לתת בחוק את הדעת גם על דרך הפעלתם. הנה, לפנינו סעיף 13, המקנה לוועדה סמכות להטיל על פרקליט מפרקליטי המדינה או על שוטר את התפקיד לאסוף חומר. (אני מניח שהכוונה אינה שהוועדה היא שתבחר לה את הפרקליט מפרקליטי המדינה או את השוטר מבין השוטרים, אלא הוועדה תבוא בדברים עם פרקליטות המדינה או עם המפקח הכללי של המשטרה, כדי שיועמדו לרשותה האנשים הדרושים, אם כי לפי נוסח הסעיף נראה שהוועדה עצמה יכולה לבחור לה את הפרקליט או השוטר שעליהם תטיל את התפקיד.) הנה, בסעיף 16 יש אפשרות שהוועדה תדרוש

בשביל כוונות נוספות של הממשלה. אינני אומר: ממש-
לה זו או ממשלה אחרת, אבל כל ממשלה יכולה לפעמים
להשתמש בסעיף זה כשסתום בטחון נגד ועדת חקירה
שתביא מסקנות בלתי-רצויות. לפי דעתי, המגדרת הגדיר
לה ביותר שיש בהצעת החוק היא עניין ועדות הבירור,
כאשר בסעיף 1 מקימים מוסד כשלא ידוע מה הם יחסי
גומלין בין שני מיני הוועדות — ועדת חקירה וועדת בירור,
והאם השר רשאי להקים ועדת בירור כאשר כבר
יש ועדת חקירה באותו נושא. הבעיה חשובה וחמורה
למדי.

לעומת זאת אני מתייחס בקולה לכל הדיון והוויכוח
שהתנהל סביב סעיף 1, בדבר הגדרת העניין שהוא עלה
להקמת ועדת חקירה. חברי כנסת תלו בה תילי תילים
של דוגמאות ואמרו שהממשלה לא תוכל להביא בעיה
זו או זו לחקירה, כי ניסוח הסעיף יצר צעדיה. אתיי-
חס בקצת ציניות לכל הדבר ואומר, שאם תרצה הממשלה
להקים ועדת חקירה, לא יפריע לה בכך שום ניסוח; ואם
לא, הניסוח שוב לא יאלץ אותה להקים את הוועדה.
יכול להיות עניין דיומא חשוב מאד וחיוני מבחינה צי-
בורית, והממשלה לא תקים ועדת חקירה, ויכול להיות
עניין לא כל-כך מעניין דיומא ולא כל-כך חיוני מבחינה
ציבורית, והממשלה תחליט להקים ועדה. לכן לא נראית
לי ההצעה שהעלה חבר-הכנסת אבנרי בדבר אפשרות
לפנות לבית-דין גבוה לצדק ולדרוש מן הממשלה לבוא
ולנמק מדוע בעניין זה או זה אינה מקימה ועדת חקירה.
הייתי רוצה שיהיה דבר כזה, אך אינני רואה אפשרות
להכניס סעיף כזה בחוק. מעניין הדבר, שאחד מחברי
הכנסת, משפטן דווקא, שדיבר לפני, דיבר בהתלהבות
רבה על כך וניתח את הצמצום שבהגדרת הסעיף הראשון
כאילו הוא יכול להפריע להקמת ועדות חקירה, אבל עדין
כדי הצעה לאפשר הגשת בג"ץ לא הגיע, ואולי צריך
להבין אותו.

משמעויות של הסעיף הראשון הוא דיסקרציה מוחל-
טת של הממשלה. אמנם אפשר להכניס לתוך החוק גם
אפשרות של יוזמה מצד הכנסת, שתוכל הכנסת לדרוש
הקמת ועדת חקירה, אף כי אינני בטוח שאם לא תרצה
הממשלה בהקמת ועדה כזאת, תוכל הכנסת להקימה.
הממשלה תוכל לראות בכך הבעת אי-אמון ולהביא לידי
משבר ממשלתי על רקע זה. דבר זה עלול לגרום תוצאות
שונות, חוץ מהקמת ועדת חקירה כזאת.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
העניין הוא בכך, שאם יתקבל החוק בניסוח שהוגש,
לא תוכל אפילו לדרוש ועדת חקירה.

יוסף שופמן (גח"ל):

לדרוש אפשר תמיד. אם נשתמש למשל בעתונות
ובכל יום יופיעו מאמרים על נושא מסוים ואתה תתן
בעתונך כתבה בליווי תמונות ומתאמויות, תיהפך הבעיה
לעניין דיומא.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
את עניין „אלטלנה“ לא תוכל לחקור כעניין דיומא.

יוסף שופמן (גח"ל):

בהחלט כן. אין אני חושב שעניין דיומא זהו עניין
שקרה הבוקר או אתמול. עניין שהוא מעניין את הצי-
בור, הוא עניין דיומא. אם יפגין הציבור את התעניינותו
בעיה מן הבעיות, יהיה זה עניין דיומא.

עכשיו היינו מציידים אותן בסמכויות לפי פקודת וע-
דת החקירה משנת 1921. לא ברור לי מה יהיה בעתיד.
בחוק שלפנינו אין תשובה על כך; ונדמה לי שהנושא
מחייב תשובה, בין במסגרת חוק זה בין במסגרת חוק
אחר. יש צורך במערכת סמכויות, שתהיה מצומצמת
יותר ממערכת הסמכויות שניתן בעתיד לוועדת חקירה
לפי הצעת החוק שלפנינו, ועם זאת — מערכת סמכויות
שאפשר להעניקן לוועדת בירור, כללית או דפרטמנטלית,
שאיננה ועדת חקירה לפי הנושא או לפי ההרכב או לפי
התפקיד המוטל עליה.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שופמן.

יוסף שופמן (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כל הנואמים
היו תמימי-דעים שבפתחת הדיון שמענו הרצאה מעניינת
ומקיפה, הרצאת הפתיחה של שר המשפטים, ולמדנו
ממנה לא מעט. אולם שר המשפטים האריך במקצת,
ובצדק, כאשר דן במקורות ההיסטוריים של ועדת החק-
רה, ומפני כך עבר ברפרוף על סעיפי החוק.

נדמה לי שהדיון היה דיון מעשי. נשמעו בו הרבה
דברי טעם, גם אם היו לפעמים דברים יוצאי דופן. הועלו
בעיות ששר המשפטים יצטרך להבחין בדבריו ותשובתן.

ראשית כל, לא ברור מתוך החוק מה היא ועדת
החקירה המוצעת. לעומת ועדת בירור. נראה לי שעלולה
להיווצר תסבוכת לא קלה, ואולי בכוונה. נניח שהממשלה
תחליטה להקים ועדת חקירה לעניין נמל חיפה. ועדה זו
קבעה עובדות בכיוון מסוים, ושר התחבורה לא היה
מרוצה מזה. יכול שר התחבורה לבוא, לפי החוק הזה,
ולהקים לו ועדת-בירור אשר תביא לפניו מסקנות הפו-
כות למסקנות ועדה החקירה. או בעניין טיסות שכר,
למשל, עלולות להיות שלוש ועדות: ועדת חקירה של
הממשלה, ועדת בירור של שר התיירות, ועדת בירור
של שר התחבורה. אין שום הגבלה לגבי השר להקים
את ועדת הבירור. אין הוא קשור בכך שהממשלה כבר
הקימה ועדת חקירה. ולמרות זה יוכל להקים ועדת בירור.

הניסוח של הסעיף הזה, סעיף 28, הוא „שאינן בהור-“
אות חוק זה כדי לגרום מסמכותו של שר על-פי כל דין
ונוהל למנות ועדות לבירור עניינים שבתחומי משרדו;
לוועדות אלה ייקרא ועדות בירור“. הרי אינו קשור בצו-
רץ לקבל אישור מאת הממשלה. עד עכשיו היו שלושה
שרים שיכולים היו להחליט על הקמת ועדת חקירה. לה-
בא. על הקמת ועדת חקירה תצטרך להחליט הממשלה
כולה. אבל כל שר מוסמך להחליט לבדו, לפי החוק, על
הקמת ועדת בירור. מזה עלולה לצמוח תסבוכת רבה.
אני מתעלם בכוונה מן הוועדה השלישית, ועדת חקירה
פרלמנטרית, האמורה בסעיף 22 לחוק יסוד: הכנסת.
מעולם לא הופעל סעיף זה לאחר שנתקבל חוק יסוד:
הכנסת, אלא כפי שהעיר לי הבוקר חברי וידידי חבר-
הכנסת קלינגהופר, פעלה ועדת הכנסת כוועדת ערעורים
לתוצאות הבחירות, ואז קבעה הכנסת שהיא תפעל לפי
סעיף 22 לחוק יסוד: הכנסת. למעשה לא הופעל סעיף
זה מעולם ולא הוקמה ועדת חקירה פרלמנטרית.

אני רואה בסעיף 28 על ועדות בירור, שמצד אחד
יש אפשרות של תסבוכת, ומצד שני הן שסתום בטחון,

חוברת י', ישיבה רל"ו, ל' כסלו תשכ"ח (1 ינואר 1968)
 - חוק ועדות חקירה (שופמן, אבנרי, שוסטק, סנהדראי)

הפרקליט ילך לשם. כי לא ידוע מה זה „איסוף חומר“; איסוף חומר פירושו גם חקירת עדים; גם זהו איסוף חומר. מה תעשה הוועדה? אם יתמנו יהודים אחדים שהם עצלנים במקצת, ברצון רב יטילו על מישונו שיטפל באי-סוף חומר, והאיש יביא להם את החומר, ולפיו יקבעו: אלה הם המימצאים שאנו מוסרים לממשלה. זהו סעיף מסוכן מאד בניסוחו כאן, אם לא נדע מה זה „איסוף חומר“ ואם לא נגביל את מסגרתו.

ועכשיו הערה סופית, בעניין הסודיות. שוב, אני מודה ומתוודה שאינני מבין את הסעיף הזה. לפי הצעת החוק, לא יידע איש שהממשלה מקימה ועדת חקירה לעניין בטחוני סודי. הדיונים יהיו סודיים; הדו"ח יהיה סודי. מדוע בכלל מופיע הדבר בחוק? הרי שום אדם לא יידע. הרי הדבר לא יהיה ידוע. בעתונות ובציבור ובכנסת - לא יודיעו שעומדים להקים ועדת חקירה סודית.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):
 אל תדאג; כבר ידליפו.

יוסף שופמן (גח"ל):

אינני מדבר על הדלפות. אני מדבר על החוק. ההדל-פות הן עניין אחר.

אני שואל איפוא: מהו הניסוח הזה בדבר הסודיות המוחלטת הזאת, שלאמיתו של דבר צריך שגם הסעיף יהיה סודי בשביל החוק ולא יוכנס לחוק? כי הסודיות כאן מקיפה, מושלמת. מה עושה איפוא הסעיף הזה בחוק? גם זה דבר בלתי-מובן.

בדרך כלל, כפי שאמרתי, החוק מסדיר את העניי-נים, אם יקימו את ועדות החקירה, ואם יתבדר שוועדת הבידור איננה ששתתם בטחון נגד ועדות חקירה.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, גמד הדיון ותשובת שר המשפטים - באחת הישיבות הבאות. הישיבה הבאה - מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

הייתי מאושר לו באה הממשלה לידי המסקנה שצ-ריך לעסוק בחקירת עניין „אלטלנה“. ייתכן שאז היו גם עושים את מה שרצה היום חבר-הכנסת נבון, ואשר היה בו משום גאון פרידה כלפי חבר-הכנסת דוד בן-גוריון בעניין הפרשה.

אני סבור שניסוח זה יפריע במשהו. מה שיכול להפריע, הרי זה דצוה של הממשלה, כזה או כזה. תפ-קיד הניסוח פה קטן מאד. מה זה עניין דיומא ומה זו חשיבות ציבורית חיונית, - לא הניסוח הוא שיקבע זאת, יצמצם או ירחיב, אלא הפירוש המעשי שתתן הממשלה או הכנסת לאותו סעיף, אם תינתן סמכות כזאת גם לכנסת.

הייתי רוצה להעלות פה שאלה אחת ביחס לסעיף 8: „ועדת חקירה לא תהא כפופה לדיני הראיות“. זהו סעיף שבא וחוזר לאחרונה בהרבה מאד חוקים, והוא מופיע אפילו בהצעת חוק בית-הדין לעבודה. אולי יסביר לי פעם שר המשפטים: אם מוותרים בקלות כזאת בחוקים רבים על דיני הראיות - למה בכלל דרושים דיני הראיות, ולמה משאירים אותם? כל-כך הרבה חו-קים מבטלים אותם - עד שאינני יודע עוד למה בכלל דרושים דיני ראיות אצלנו.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
 שיהיה מה לבטל.

יוסף שופמן (גח"ל):

וזה השאלה שברצון הייתי שומע עליה הסבר. כי אם מערכת שלמה של בתי-דין לעבודה, גם לגביה כתוב „דיני ראיות אינם מחייבים“ - מה איפוא מחייבו לשם מה איפוא הדבר בכלל? אני מעורר את הבעיה הזאת שהיא כמובן בעיה חשובה מאד מאד.

על סעיף 13, איסוף חומר, כבר ייחד את הדיבור חברי וידידי הפרופסור קלינגהופר, וגם אני חושב שזהו סעיף מסוכן מאד כי הוא מאפשר לוועדה להיפטר בכלל מכל העניינים. היא תשלח שוטר לחקור עד אחד, או

הישיבה ננעלה בשעה 19.54.